

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1. Interne invloeden op de negotiaties.....	8
Ontstaan van negotiaties.....	8
De aard en werking van de negotiaties	10
Prisatie.....	12
Consignatie	13
Commissarissen	15
Ferrand Whaley Hudig, het familiebedrijf	17
Roosenburg en Mon Bijoux, negotiatie f.100.000, 07-08-1760	19
Roosenburg en Mon Bijoux, negotiatie f.156.000, 15-09-1767	21
Roosenburg en Mon Bijoux, negotiatie f.20.000, 17-07-1777	23
Anna's Zorg, negotiatie f.70.000/f.92.000, 01-03-1765	24
Janslust en Block & Bosch, negotiatie f.90.000, 9-4-1767.....	26
Somerszorg, negotiatie f.56.000, 01-06-1767.....	28
Somerszorg, negotiatie f.125.000, 01-06-1769.....	29
Duuringe, negotiatie f.120.000, 12-06-1770.....	30
Venetia Nova (Nieuw Hazard) en Ma Resource (Bijgelegen), negotiatie f.52.000, 1-11-1768.....	30
Nieuw Hazard, f.50.000, 01-11-1775	31
Onbekende Negotiaties	32
Hoofdstuk 2. Externe factoren.....	34
Lokaal	34
Nationaal.....	36
Internationaal	44
Invloed van de Obligatiehouders	47
Ferrand Whaley Hudig	51

Conclusie.....	57
Geraadpleegde archieven	61
Geraadpleegde literatuur	63
Geraadpleegde websites	65
Bijlagen	66
Bijlage 1 Afbeeldingen en kaarten	66
Kaart van Rotterdam 1768	66
Kaart van Suriname 1802.....	67
Afbeelding van Ferrand Whaley Hudig	68
Bijlage 2 Taxatie Somerszorg.....	69
Bijlage 3 Stamboom Familie Hudig	70
Bijlage 4 Lijst van obligatiehouders	71
Bijlage 5 Lijst van rente uitkeringen	84
Bijlage 6 Tabel slavenhandel.....	88

Inleiding

“Men beloofde en volbracht niet”¹, de verklaring van twee achttiende-eeuwse critici voor het verloop van het systeem van negotiaties op Surinaamse plantages in een notendop. Een negotiatie was het systeem van een hypotheek op een plantage in de vorm van een vennootschap, waarbij drie partijen samenwerkten; de planter, de geldschietters en directeur van de negotiaties, ook wel een koopman-bankier genoemd.² Dit onderzoek draait om de negotiaties die zijn afgesloten door Ferrand Whaley Hudig, Rotterdams koopman, handelaar en directeur van meerdere negotiaties.³ Hudig begon zijn handelsactiviteiten in 1759 en overleed in 1797. In dit onderzoek worden zijn zakelijke besluiten onder een vergrootglas gelegd om uiteindelijk antwoord te krijgen op de vraag welke interne en externe factoren het verloop bepaalden van zijn negotiaties tussen 1759 en 1797. Met interne factoren worden de kenmerken van het negotiatiecontract zelf bedoeld. Externe factoren zijn de invloeden die buiten het contract vallen.

De titel van dit onderzoek klinkt alsof dit een verhaal in mineur gaat worden. Reeds verschenen onderzoeken naar negotiaties en de Surinaamse plantage-economie in de tweede helft van de achttiende eeuw, laten niets anders zien dan een negatief verhaal. In de grofweg vijftig jaar, die centraal staan in dit onderzoek, was inderdaad sprake van een economische achteruitgang in de Surinaamse kolonie. We zullen zien dat de negotiaties hier een grote rol in speelden. De vraag of negotiaties ook de oorzaak waren van de achteruitgang van de Surinaamse plantage-economie is niet te beantwoorden. Dit mondt uit in een kip-en-ei-verhaal, want de achteruitgang van de plantage-economie kon ook als oorzaak gelden voor de loop van de negotiaties. Wat vast staat is dat door de negotiaties de plantage-economie in stand gehouden kon worden en vice-versa. Hierdoor sluit dit onderzoek aan bij historische debatten over de Surinaamse plantage-economie en daarmee het slavernijdebat.

De negotiaties van Ferrand Whaley Hudig werden afgesloten in Rotterdam. De geldschietters kwamen vaak uit de omgeving van de stad en ook de verkoop van de tropische landbouwproducten vond plaats in deze regio. Daarom is het ook belangrijk de Rotterdamse stedelijke economie in dit onderzoek te betrekken. De wetenschappelijke literatuur hierover is dun bezaaid. Het meest gedetailleerde werk dateert uit 1933: *Rotterdam tot het einde van de*

---

¹ Nationaal Archief (NA), archiefnr.1.05.03, Sociëteit van Suriname (SvS), inv.nr. 509, verslag over de toestand van de kolonie Suriname door C. Graafland en A. Gootenaar, 30-4-1778.

² J. Hudig, *De West-Indische zaken van Ferrand Whaley Hudig 1759-1797* (Amsterdam 1922), 20.

³ Zie bijlage 1 voor een afbeelding van Ferrand Whaley Hudig.

achttiende eeuw.⁴ Hierin wordt vooral de groei van de stad beschreven en wordt een beeld verkregen over de stad waarin Ferrand Whaley Hudig zijn onderneming heeft grootgemaakt.

C. Visser schrijft over *Verkeersindustrieën te Rotterdam in de tweede helft der achttiende eeuw*.⁵ Uit dit negentig jaar oude boek blijkt waar de producten, die in de Rotterdamse havens werden aangevoerd, naar toe werden getransporteerd. De handelshuizen van de hypotheekverstrekkers waren de spil in dit goederenvervoer. Het proefschrift van Visser geeft meer inzicht in de Rotterdamse economie van de achttiende eeuw. Zoals in de andere wetenschappelijke werken die gebruikt worden in dit onderzoek zijn de bijlagen uit dit boek belangrijk. Hierin zijn namelijk lijsten opgenomen van Rotterdamse ondernemers. Deze zijn nuttig voor het achterhalen van de achtergronden van geldschietters.

Arie van der Schoor heeft een stadsgeschiedenis van Rotterdam geschreven. In *Stad in aanwas* schetst hij een politiek, economisch en cultureel beeld van Rotterdam. Hierbij betreft hij ook de tweede helft van de achttiende eeuw, een zeldzaamheid in de wetenschappelijke literatuur omtrent Rotterdam.⁶ Hierbij maakt hij naast notariële bronnen en scheepvaartakten, gebruik van reisverslagen en brieven van buitenlandse bezoekers aan de stad. Andere wetenschappelijke literatuur over de geschiedenis van Rotterdam gaat al snel over architectuur. Ook hebben auteurs de neiging de tweede helft van de achttiende eeuw over te slaan in hun onderzoek.

De werken van een achterkleinzoon van Ferrand Whaley Hudig, Jan Hudig, zullen in dit onderzoek een belangrijke rol innemen. In respectievelijk 1922 en 1923 zijn de werken *De West-Indische zaken van Ferrand Whaley Hudig 1759-1797* en *Familie Hudig* verschenen, geschreven door Jan Hudig aan de hand van familiair archiefmateriaal.⁷ Deze werken, inmiddels meer dan negentig jaar oud, zijn het meest gedetailleerd als het gaat om Rotterdamse negotiaties. Uit de twee boeken wordt in de eerste plaats duidelijk hoe de familielijnen van de familie Hudig liepen. Ten tweede geeft Hudig inzicht in de werking van het verstrekken van negotiaties.

Een standaardwerk op het gebied van negotiaties en de financiën daaromheen, is het werk van J.P. van de Voort. Dit veertig jaar oude proefschrift geeft een dieper inzicht in de geldstromen rondom de Surinaamse plantages.⁸ Van de Voort onderzoekt onder andere de

---

⁴ L.J.C.J. Van Ravesteijn, *Rotterdam tot het einde van de achttiende eeuw, de ontwikkeling der stad* (Rotterdam 1933).

⁵ C. Visser, *Verkeersindustrieën te Rotterdam in de tweede helft der achttiende eeuw* (Rotterdam 1927).

⁶ A. van der Schoor, *Stad in aanwas. Geschiedenis van Rotterdam tot 1813* (Zwolle 1999), 315-384.

⁷ Hudig, *De West-Indische zaken*. En J. Hudig, *Familie Hudig* (Amsterdam 1923).

⁸ J.P. van de Voort, *De Westindische plantages van 1720 tot 1795, financiën en handel* (Eindhoven 1973).

gevolgen van de behoefte van de Amsterdamse kooplieden aan schaalvergroting in de West-Indische tropische landbouwproductie na 1740. Die schaalvergroting ging gepaard met de vraag naar negotiaties, vandaar dat deze auteur veel schrijft over het verstrekken van hypotheekleningen aan planters en de gevolgen daarvan voor de kolonie.

Het schrijven van Van de Voort gaat over opkomst, bloei en verval, zoals veel studies naar de Surinaamse economie. Hij haalt zijn gegevens en cijfers uit het archief van de Middelburgse Commercie Compagnie (MCC). Ook als hij schrijft over de Rotterdamse hypotheekverstrekkers baseert hij zich op de gegevens van de MCC correspondent te Suriname. Daarnaast kijkt Van de Voort vooral naar de Amsterdamse hypotheekers en handelshuizen in relatie tot de Surinaamse economie. De definitie van negotiatie die in dit onderzoek wordt gehanteerd is hetzelfde als van Van de Voort's definitie: "met 'negotiatie' werd in de achttiende eeuw niet alleen de lening op zich aangeduid, maar ook de soort vennootschap die de geldlening had uitgegeven en beheerde."⁹

Ferrand Whaley Hudig heeft een van zijn eerste hypotheekleningen afgesloten met de eigenaar van de plantages Roosenburg en Mon Bijoux. In de literatuur is hier van twee kanten onderzoek naar gedaan, namelijk door Jan Hudig en door Gert Oostindie. Oostindie deed aan het eind van de jaren tachtig onderzoek naar deze twee plantages en richtte zich deels op de leningen die verstrekt werden door de Rotterdamse koopman.¹⁰ In dit gedetailleerde werk over twee Surinaamse plantages wordt ingegaan op de Surinaamse kant van de plantageleningen.

Wat betreft de economische ontwikkelingen in de Republiek aan het einde van de achttiende eeuw, wordt de crisis van de Amsterdamse beurs in 1772-1773 door veel auteurs gezien als een keerpunt. Dit wordt tegelijkertijd onlosmakelijk verbonden aan de negotiaties.¹¹ Piet Emmer is een van de auteurs die deze bewering stellig verdedigt.¹² Dit onderzoek zal aantonen dat de crisis van de jaren '70 van de achttiende eeuw weinig invloed had op de negotiaties van Hudig. Piet Emmer noemt in verschillende artikelen vooral externe factoren als oorzaak voor het verloop van het negotiatiesysteem. Bovendien doet hij voorkomen alsof na 1773 geen negotiaties meer zijn afgesloten.¹³ Op basis van dit onderzoek naar de negotiaties van Hudig kunnen andere conclusies getrokken worden dan dat Emmer in zijn algemene

---

⁹ Van de Voort, *De Westindische plantages*, 92.

¹⁰ G.J. Oostindie, *Roosenburg en Mon Bijoux, twee Surinaamse plantages 1720-1870* (Leiden 1989). In dit onderzoek zal gesproken worden over Roosenburg en Mon Bijoux. Deze spelling is aangetroffen op de negotiaties van Hudig, hieraan zal worden vastgehouden.

¹¹ Van de Voort, *De Westindische plantages*, 10.

¹² P.C. Emmer 'Capitalism mistaken? The economic decline of Surinam and the plantation loans 1773-1850. A rehabilitation', in: *Itinerario* jaargang XX, 1996 nummer 1, 11-18, aldaar 12 en 16.

¹³ P.C. Emmer 'Het zwarte gat: investeren in Suriname. De West-Indische plantageleningen 1751-1774', in: *In het verleden behaalde resultaten* (Amsterdam 2002), 103-121, aldaar 120.

literatuuronderzoek aantoonde.

Zowel voor de Surinaamse plantage economie als voor de handel in negotiaties is een beeld van opkomst en neergang overheersend. Aan de ene kant wordt vooral de nadruk gelegd op stagnatie en verval (Hudig en Emmer) en aan de andere kant wordt vooral gekeken naar systematische geld en/of goederen stromen (Van de Voort). Alex van Stipriaan stelt dat de Surinaamse economie niet altijd als verhaal in mineur bekeken moet worden, maar als een proces van dynamiek en verandering door te kijken naar de mensen in de economie.¹⁴

In de historiografie rondom de negotiaties ontbreekt dus een deel over de dynamiek en de gedachtegang van handelshuizen, directeuren en geldschieters. In het bijzonder over de Rotterdamse hypotheekers is niet meer verschenen dan de werken van Jan Hudig, die bovendien niet ingaan op de geldschieters die de hypotheek mogelijk maakten. In werken over de slavenhandel op de West, zoals dat van Johannes Postma, worden de negotiaties vaak wel genoemd, maar niet uitgewerkt.¹⁵ Zoals hierboven uiteengezet hangen de activiteiten van Hudig nauw samen met het plantagesysteem in Suriname. Minder duidelijk is het belang van de geldschieters in Suriname. De negotiaties werden mede mogelijk gemaakt door geldschieters die vertrouwen hadden in de te verstrekken hypotheek.

Gedetailleerd onderzoek naar Rotterdamse negotiaties is minstens twintig jaar oud, en het werk van Hudig is zelfs meer dan negentig jaar oud. Daarnaast is voorheen vooral de focus gelegd op de effecten van negotiaties op de kolonie, vaak in combinatie met een economisch verhaal van stagnatie en verval. Om het gat in de historiografie te overbruggen en meer in te gaan op de dynamiek van de (Rotterdams-Surinaamse) economie in de tweede helft van de achttiende eeuw zal dit onderzoek zich meer richten op oorzakelijkheid omtrent de Rotterdamse negotiaties. Om de onderste steen boven te krijgen zullen in het eerste hoofdstuk interne factoren voor het verloop van Hudig's negotiaties aan bod komen. Hierin zal onder andere het negotiatiecontract nader bekeken worden. Het tweede hoofdstuk is meer op de praktijk gericht. De externe factoren die van invloed waren op het verloop van de negotiaties worden hier geanalyseerd.

In het onderzoek zal dus voornamelijk de Rotterdamse kant van de negotiaties op Surinaamse plantages centraal staan. Hiermee wordt ingegaan op het gat in het historisch debat rondom hypotheekverlening van kooplieden aan Surinaamse plantages in de achttiende eeuw. In het eerste hoofdstuk zal eerst een korte geschiedenis van de negotiaties uiteengezet worden.

---

¹⁴ A. van Stipriaan, *Surinaams contrast, Roofbouw en overleven in een Caraïbische plantagekolonie 1750-1863* (Leiden 1993), 2.

¹⁵ J. Postma, *The Dutch in the Atlantic slave trade 1600-1815* (Cambridge 1990), 133.

In de eerste plaats zal daarbij gekeken worden naar het fenomeen negotiatie en de verbintenis van Hudig's handelshuis met dit begrip. Hierna zullen de verschillende negotiaties uitgegeven door Ferrand Whaley Hudig stuk voor stuk en thematisch worden behandeld. De negotiaties zullen chronologisch de revue passeren. Hierdoor zal duidelijk worden hoe de negotiaties exact verliepen.

In het tweede hoofdstuk zullen de negotiaties vervolgens geanalyseerd worden aan de hand van een gelaagde structuur. De maatschappelijke en sociaaleconomische verhoudingen en de daarop aansluitende gebeurtenissen zullen op lokaal, nationaal en internationaal niveau geanalyseerd worden. Onder lokaal niveau vallen Rotterdam en de plantages, onder nationaal niveau valt de Republiek en Suriname. Onder internationaal niveau valt de wereldcontext. Kortom, de lokale sociaaleconomische en maatschappelijke gebeurtenissen worden allereerst in een nationale context geplaatst, waarna de invloed van de internationale gebeurtenissen erbij betrokken wordt. Hieruit bestaat de analyse voor de negotiaties van Ferrand Whaley Hudig.

Eerder in deze inleiding werd gesproken over het familiearchief Hudig, dat gebruikt werd door Jan Hudig bij het schrijven van zijn boek. Dit archief is inmiddels vrij raadpleegbaar. Naast het familiearchief Hudig bestaat er ook een zakelijk archief van de verschillende bedrijven die zijn gerund door de andere generaties. Het zakelijke archief bevat naast informatie over de negotiaties ook specifieke stukken over verschillende plantages die verbonden waren aan Hudig's onderneming. Van zeer grote waarde is het niet-geïnteriseerde archief 68a. Hierin zijn gedetailleerde stukken van verschillende plantages terug te vinden, die van belang kunnen zijn bij een gericht onderzoek naar het reilen en zeilen van specifieke plantages. Daarnaast is dit archief van onschatbare waarde voor dit onderzoek gebleken, doordat veel namen van geldschieters hier terug te vinden zijn. De meters aan archiefmateriaal zijn aan de hand van de hoofdvraag van dit onderzoek herleid tot die stukken die bruikbaar waren. In combinatie met secundaire literatuur is dit onderzoek geschreven om een beter inzicht te verkrijgen in het verloop van de plantage-leningen van Ferrand Whaley Hudig.

Hoofdstuk 1. Interne invloeden op de negotiaties

De deelvraag die centraal staat in dit hoofdstuk is tweeledig. Om een duidelijk antwoord te geven op de vraag wat een negotiatie precies is, zal in dit hoofdstuk de aard en de werking van negotiaties worden behandeld. Duidelijk zal worden hoe de originele negotiaties in elkaar zaten en hoe het negotiatiewezen functioneerde. Vervolgens wordt gekeken hoe de negotiaties van Hudig in de praktijk verliepen. Hierbij zullen de negotiaties chronologisch de revue passeren en per negotiatie zal een ander thema naar voren komen. Uiteindelijk kan hierdoor de praktijk van Hudig's negotiaties getoetst worden aan de theoretische negotiatie.

Ontstaan van negotiaties

In de eerste helft van de achttiende eeuw bestond een relatief grote welvaart in de Republiek door kapitaal dat in de eeuw ervoor vergaard was. De kapitaalkrachtigen zochten in de achttiende eeuw naar solide investeringen voor hun vergaard vermogen. Een van de weinige opties was een investering in obligaties voor ondersteuning van de West-Indische plantages.¹⁶ In 1751 ging de eerste negotiatie in werking, directeur van deze negotiatie was de heer Willem Gideon Deutz. De negotiatie Deutz heeft als basis gediend voor alle volgende negotiaties, te zien aan de bepalingen die zijn opgenomen in de papieren voor de plantage-hypotheek.¹⁷

Waarom werden de negotiaties opgericht? Jan Hudig gooit het op het zogenaamde 'geknackt credit', waarover later meer. Van Stipriaan benoemt een aantal Surinaamse binnenlandse voorwaarden en oorzaken. Daarnaast verwijst hij naar Van der Voort die schrijft over het verbeteren van de internationale concurrentiepositie van de Hollandse stapelmarkt.¹⁸ De negotiaties zouden hieraan kunnen bijdragen, namelijk door een kapitaalinjectie in de Surinaamse plantage-economie konden plantageproducten op grootschaliger wijze geproduceerd worden. Hierdoor nam de kostprijs per product af en verbeterde de internationale concurrentiepositie.

Verskillende oorzaken lagen aan de basis van de negotiaties. Als oorzaken aan de Surinaamse kant gold ten eerste de politieke rust die heerste vanaf de jaren 1750 en die doorging in de jaren 1760 doordat de strijd tegen de bosnegers gestaakt werd.¹⁹ De jaren '60 van de

---

¹⁶ Emmer, 'Het zwarte gat', 105.

¹⁷ Hudig, *De West-Indische zaken*, 12. Zie ook Gemeentearchief Rotterdam (GAR), archiefnr. 68 Firma Coopstad en Rochussen (Hudig) / Ferrand Whaley (Hierna: C&R), inv.nr. 162, Copie van negotiatie Deutz 1-5-1751.

¹⁸ Hudig, *De West-Indische zaken*, 13. Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, 206-207. Van der Voort, *De Westindische plantages*, 89-92.

¹⁹ J.A. Schiltkamp en J.Th. de Smidt, *West Indisch plakkaatboek: plakaten, ordonnantiën en andere wetten, uitgevaardigd in Suriname 1767-1816* (Amsterdam 1973) plakkaat 577, blz. 692 en plakkaat 633a, blz. 757.

achttiende eeuw verliepen daardoor relatief rustig. Pas vanaf de jaren '72/'73 laaide de strijd tegen de marrons weer op, dit keer in het oosten van Suriname. John Gabriël Stedman heeft deze korte bloeiperiode in de jaren '60 van de achttiende eeuw als volgt verwoord in zijn dagboek:

“De volksplanting scheen in deze tijd in een bloeiende staat te zijn. Het sluiten van het verdrag met de Saramacca- en Aukanegers leek de goede orde en de vrede teruggebracht te hebben. De inwoners meenden dat zij niet meer hoefden te vrezen voor hun leven en hun bezittingen en gaven zich weer volop over aan vermaak vrolijkheid en verkwisting. (...) Er heerste overvloed en alle zintuigen genoten tegelijkertijd. Om te spreken in de woorden van een heilig boek: Suriname was een land van melk en honing.”²⁰

Het mag duidelijk zijn dat de (verhalen over de) vruchtbare jaren '60 vertrouwen gaf aan de geldschieter in de Republiek. In de jaren '60 zijn de meeste van Hudig's negotiaties afgesloten. Het bovenstaande citaat in acht nemende is dit geen toeval geweest.

Een tweede Surinaamse oorzaak voor het ontstaan van de negotiaties betreft de aanleg van nieuwe koffieplantages in de jaren 1740-1750, doordat de vraag naar koffiebonen op de wereldmarkt sterk toegenomen was. Het opportunisme van veel nieuwe planters leidde tot een toename van de vraag naar kapitaal.²¹ Dit is waar Jan Hudig naar verwijst als hij schrijft over het geknackt credit. Veel planters hadden schulden doordat ze in de jaren '40-'50 van de achttiende eeuw hun plantages van de grond af op moesten bouwen. Hiervoor leenden zij geld bij particuliere bankiersfirma's. Deze bankiersfirma's konden niet helemaal voorzien in de toegenomen vraag naar kapitaal, waardoor een gat in de markt ontstond. De Amsterdamse koopman Deutz trachtte dat gat als eerste te dichten door het opzetten van een negotatiefonds. De negotiaties waren voor planters de kans om kapitaal te vergaren en om van schuldeiser te veranderen voor een concurrerend rentepercentage.²² Hieruit blijkt dat de Surinaamse planters niet onbekend waren met leningen, echter het systeem van negotiatie was wel nieuw.

Naast de aanleg van veel koffieplantages werd ook het fort Nieuw Amsterdam gereed gemaakt in deze jaren. Hierdoor werden meer plantages aangelegd, want planters hadden door de aanleg van het fort meer vertrouwen in het succes van hun plantage. Immers, het achterland

---

²⁰ M. Ietswaart, *Reize naar Surinamen. Dagboek van John Gabriël Stedman 1772-1777* (Zutphen 2014), 47. Dit boek is een moderne vertaling van het dagboek van Stedman.

²¹ Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, 206-207.

²² Ibidem.

werd minder gevoelig voor eventuele aanvallen vanaf zee. Uiteindelijk bleken aanvallen van marrons uit de binnenlanden van de kolonie een groter kwaad dan aanvallen vanaf zee. Dat doet niet af aan dat de bouw van het fort bijgedragen heeft aan het vertrouwen van planters en de aanleg van plantages. Deze verschillende factoren aan de Surinaamse kant van de negotiaties vergrootten het vertrouwen in de kans op succes van de negotiaties bij de obligatiehouders in de Republiek.

Voorwaarden in de Republiek waren een kapitaaloverschot bij de welgestelden, in combinatie met de behoefte naar een verbetering van de internationale concurrentiepositie op de stapelmarkt.²³ Men hoopte het tweede te kunnen bereiken door relatief goedkope tropische landbouwproducten uit de eigen kolonie aan te voeren. Om de constante aanvoer van deze producten te verzekeren was er bereidheid om te investeren in obligaties op plantages, waardoor het areaal kon groeien en meer producten aangevoerd konden gaan worden. Hoe meer producten aangevoerd worden in de Republiek, hoe lager de prijs van dat product en des te beter de internationale concurrentiepositie.

De eerste “directeur der negotiatie” Deutz, zoals de achttiende-eeuwse titel luidde, wordt door zowel Jan Hudig als Van der Voort afgedaan als begunstiger. Hij zou de plantages redden van de financiële ondergang door hen de mogelijkheid te geven om van schuldeiser te veranderen.²⁴ Dit wordt in de moderne literatuur gezien als de klassieke motivatie voor het ontstaan van negotiaties. Volgens Van Stipriaan ontbreekt echter het kwantitatieve bewijs dat voor 1750 de planters het water tot de lippen stond.²⁵ Hij geeft hiermee een meer reële verklaring voor het ontstaan van negotiaties. Het is bekend dat planters lopende leningen hadden voordat ze aan de negotiaties begonnen. Dit zal ook blijken uit de praktijk van de negotiaties afgesloten door Hudig. Deze werden vervolgens na het verkrijgen van de hypotheek afbetaald. De heer Deutz zag als eerst een nieuwe afzetmarkt, waar de vraag naar leningen uit de kolonie samenkwam met het aanbod van kapitaal in de Republiek. De familie Deutz had ervaring in het uitschrijven van obligaties met natuurlijke producten en gebieden als onderpand.²⁶ De directeur der negotiatie was eerder opportunist dan weldoener, hij zag nieuwe markten voor een bij hem al bekend product: negotiaties.

De aard en werking van de negotiaties

Om de negotiaties te kunnen doorgronden is hieronder een voorbeeld opgenomen van één van

---

²³ Van der Voort, *De Westindische plantages*, 90.

²⁴ Ibidem, 91-92.

²⁵ Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, 205-206.

²⁶ Van der Voort, *De Westindische plantages*, 92.

Hudig's negotiaties. Dit betreft een Plan van Negotiatie voor de plantages Janslust en Blok en Bosch en het luidde als volgt:

“Om bij inschrijving te negotieeren een somma van agt en neegentig duijzent guldens op een welbeplante en extra vrugtdragende koffij plantage geleege in de colonie van Surinamen in de Tapoeripa creecq, zijnde volgens Prisatie ten comptoire van Ferrand Whaley Hudig te zien in dato 13 oktober 1766 door beëdigde priseurs van gemelde colonie gepriseerd op een somma van f.157804/19/00 Hollands.

Art.1. Tot securiteit van de geldgeevers zal de bovengemelde plantage met de ap en dependentien van dien, behoorlijk onder willige condematie bij den edelen hove van civile justitie na custume der colonie ten behoeven van Ferrand Whaley Hudig als gequalificeerd van de geldopschieters, werden verhiyothiqueerd om ten allen tijde daar aan te kunnen verhaalen het opgeschootene capitaal en intresse.

Art.2. Het op te schietene capitaal zal loopen tegens den interest van vijf procento 's jaars en zulks voor den tijd van tien agtereenvolgende jaaren en zal na exspiratie van dien alle jaar en geregte tien de part van het zelve wel meerder maar niet minder werden afgelost welke aflossing bij looting volgens usantie zal geschieden.

Art.3. De in te schrijvene penningen zullen werden gefourneerd op den eersten junij aanstaande teegens recepissen, welken bij t arrivement der hypotheekbrief zullen werden geconverteerd in obligatien van 1000f ijder, relatief tot gemelde hypotheek.

Art.4. Den Eijgenaar reserveerd aan zig de vrijheid altoos tot de vijfagste parten der gepriseerde waarde van zijne voorengemelde plantage te moogen opneemen en verbind zig alle de producten van zijne voorschr. grond te consignereen aan Ferrand Whaley Hudig, om daar uit de geconditioneerde interest en naar expiratie der gestipuleerden tijd, de aflossing aan de respective geinteresseerdens behoorlijk te voldoen.

Art.5. Tot volkoomen securiteit van de geldgeevers, zal de hijpotheekbrief werden bewaard in handen van den Heere Michiel Baelde. Wij ondergeschreeven in de vooren staande negotiatie herieerende belooven de respective sommen door ons onderteekens te zullen fourneeren op den eersten junij aanstaande Rotterdam den 6 april 1767.”²⁷

Zoals hierboven al vermeld, Hudig heeft deze opstelling van het contract niet zelf verzonnen. Het is geïnspireerd op de negotiatie Deutz. Daarnaast valt op dat niet staat vermeld dat deze

---

²⁷ GAR, archiefnr. 68a Coopstad en Rochussen (Hudig) aanvulling (hierna: C&R aanvulling), doos I, folio HV1182, Plan van negotiatie op niet genoemde plantage 06-04-1767.

negotiatie voor de plantages Janslust en Block en Bosch is. Op deze manier kon het contract eventueel nog voor andere plantages gebruikt worden, mocht de negotiatie op het laatste moment toch niet doorgaan.²⁸ Van alle plantages die verbonden waren aan Hudig door middel van een negotiatie zijn de plannen van negotiatie bekend, door middel van de bedragen en de data is te achterhalen voor welke plantage de contracten bedoeld zijn.

Prisatie

Voor dat een plan van negotiatie werd opgesteld, waren al behoorlijk wat afspraken gemaakt. In de eerste plaats moest een planter kennis nemen van de intenties van de koopman-bankier. Deze laatste partij had zowel in de kolonie als in de republiek agenten aangesteld die als afgevaardigden de planter kennis liet maken met negotiaties.²⁹ Zeker is dat dit volledig particulier gebeurde, want in het Westindisch Plakaatboek van Suriname is geen spoor terug te vinden van de negotiaties. Hierin zijn alle “plakaten, ordonantien en andere wetten uitgevaardigd in Suriname” opgenomen, zoals de ondertitel van het boekwerk duidelijk maakt.³⁰ De overheid was dus niet met de negotiaties zelf gemoeid.

Toch had de koloniale overheid een rol in het ontstaan van de negotiaties, de plantages dienden namelijk gepriceerd, dat wil zeggen getaxeed, te worden. Op die manier kon de juiste waarde van de plantage bepaald worden, zodat de hoogte van de negotiatie vastgesteld kon worden. De priseurs waren vaak de kapiteins van een van de elf burgerwachten die de kolonie dienden te beschermen.³¹ In het plan van negotiatie zoals hierboven is opgenomen, is terug te lezen dat een beëdigde priseur de plantage op waarde heeft geschat, in dit geval op ongeveer f.157.804. Bij een taxatie werd de plantage op verschillende punten gewaardeerd. In bijlage 2 is een voorbeeld opgenomen van wat een korte samenvatting lijkt van de prisatie van de plantage Somerzorg.³² Dit voorbeeld laat duidelijk zien hoe de opbouw van een prisatie geschiedde. Namelijk de gronden, de tropische landbouwproducten die daarop stonden, de gebouwen, de inboedel en de slavenmacht werden achtereenvolgens op waarde geschat.

De plantages werden afhankelijk van hun gepriceerde waarde geacht om voor een bepaalde productiewaarde garant te staan. Met andere woorden, de productiewaarde werd gelijk gesteld aan de productiefactoren arbeid, kapitaal (eigen vermogen) en natuur.³³ Bij de productiefactor natuur werd gekeken naar de grootte van het land, gemeten in aantal akkers, als

---

²⁸ Hudig, *De West-Indische zaken*, 22-23.

²⁹ Ibidem, 20, 37-38.

³⁰ Schiltkamp en De Smidt, *West Indisch Plakaatboek*.

³¹ Ietswaart, *Reize naar Surinamen*, 196.

³² GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 295, acte van taxatie Zomerzorg 10-10-1764. Zie ook bijlage 2.

³³ Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, 208-209.

wel naar het areaal en naar de gebouwen en inboedel aanwezig op het terrein. Bij de productiefactor arbeid werd gekeken naar het aantal slaven, dat vervolgens op waarde werd geschat. Uiteindelijk moest de hypotheek en de rente afbetaald worden met hetgeen op de plantage werd verbouwd, maar het prijspeil van tropische landbouwproducten was zeer wisselend. Bovendien was ook de waarde van de plantage wisselvallig. Dat kwam door de variërende prijs van slaven en de verschillende stadia van de landbouwproducten. Hoe meer bloeiende koffiestruiken hoe hoger de waarde van de plantage, het kwam uiteraard ook voor dat land braak moest liggen, waardoor de waarde van de plantage lager uitviel.

Op het moment dat de planter zijn plantage had laten priseren werd duidelijk hoe hoog de hypotheek kon worden. Op dat moment werd in de Republiek het plan van negotiatie opgesteld waarop de geïnteresseerden konden intekenen. Vervolgens werden receptissen uitgeschreven. In Suriname werden administrateurs voor de plantage aangesteld die vanuit Paramaribo namens de directeur van de negotiatie de boekhouding van de plantage zouden gaan verzorgen voor zolang de negotiatie liep. Uiteindelijk werden de receptissen na het innen van het desbetreffende bedrag omgezet in obligaties, en kon de planter zijn hypotheek in wissels trekken op de directeur.³⁴ De snelheid waarmee een negotiatie in de praktijk tot stand kwam kon behoorlijk wisselen. De snelheid waarmee poststukken overzee vervoerd konden worden speelde hierin een grote rol. Hoe sneller hoe beter, want ook in de achttiende eeuw gold ‘tijd kost geld’.

Consignatie

De op de plantage geproduceerde goederen moesten ‘in consignatie’ verhandeld worden. Consignatie betekent letterlijk inbewaringgeving. In het geval van de negotiaties was de betekenis meer bindend dan dat het op het eerste gezicht lijkt. De planters waren contractueel verplicht al hun producten te verkopen via de koopman-bankier met wie ze in een negotiatie verbonden waren. Dit had verschillende consequenties. In eerste opzicht lijkt het verband van inbewaringgeving positief voor de planter. Immers, de planter hoeft zich geen zorgen te maken over de verkoop van de producten, dat doet de directeur van de negotiatie.

Desalniettemin zijn er veel nadelen aan het systeem. Het grootste nadeel is dat de vrijemarktwerking teniet gedaan werd, wat in tijden van economische neergang funest kan zijn voor de handel. In tijden van recessie en depressie is het voor de planters het best om hun

---

³⁴ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, ongedateerd. “*De som van f. 100.000 had F W Hudig bij 't inlijden van de voorz. procuratie bij diverse genegotieerd en aan dezelve J.A. van Sandick verstrekt en bij den ontvangst van den originele hypotheecq brief daar voor aan de geïnteresseerdens ijder voor de somma door hun gesommeerd gegeven actens van deelneming van duizend guldens in dato 7-4-1760.*”

producten daar te verkopen waar ze de hoogste prijs krijgen, zodat de leningen afgelost konden worden. Als producten volgens het consignatie-systeem altijd op dezelfde plaats verkocht moeten worden, in het geval van de negotiaties Hudig in Rotterdam, is er sprake van oneerlijke concurrentie. De planter krijgt niet altijd de hoogste prijs voor zijn producten. Nu moet hierbij wel gezegd worden dat de producten van plantages die niet gebonden waren aan een consignatie-verband, ook in de Republiek verkocht moesten worden. Daarom kunnen de mercantilistische maatregelen van de West-Europese mogendheden beter aangewezen worden als boosdoener van oneerlijke concurrentie. Het verband van consignatie hier bovenop werkte verstikkend voor de planters die te maken hadden met de negotatiecontracten.

Na de verkoop van de producten door de directeur der negotiatie werd in de eerste plaats 5% rente ingehouden. Dit was niet het enige bedrag wat van de omzet voor de planter werd afgetrokken. Hierbij kwam ook “de provisie wegens de verkoop der producten en inkoop van de te ontbiedene benodigdheden voor de plantagien werden gerekent a twee per cento, en de assurantie a een half per cento, en voorts alles volgens Koopmans styl”.³⁵ De directeur mocht dus volgens dit contract 2% van de waarde van de handel voor eigen rekening bijschrijven, plus nog een half procent bemiddelingskosten.

De partij die het meeste voordeel had van het systeem van consignatie was de directeur der negotiatie, kortweg directeur.³⁶ Volgens Alex van Stipriaan zou de koopman-bankier zelfs te weinig motivatie hebben voor het aflossen en daarmee eindigen van de negotiatie, omdat hij kon verdienen aan de planter zolang deze aan hem verbonden was. Het was gebruikelijk om commissie te rekenen voor het vervoer en de verkoop van de producten, en hoe langer de planter aan de koopman verbonden was, hoe meer de koopman aan hem kon verdienen. Daarom werd regelmatig de rente uit zak van de koopman uitgekeerd op het moment dat de planter dit niet kon betalen. Dit betekende immers een verlenging van de contractduur.³⁷ Bij Hudig ging het zelfs zo ver dat hij bij de plantage Somerszorg eventueel wel akkoord wilde gaan met een aflossing van de lening, maar niet met het stopzetten van het verband van consignatie.³⁸

Dit argument van Van Stipriaan is niet helemaal waterdicht. Er zijn zeker aanwijzingen dat planters de rentes niet konden betalen, laat staan de hypotheek aflossen, waarop de koopman-bankier in zijn buidel tastte om de obligatiehouders tevreden te houden en de rente uit te keren. Maar Van Stipriaan neemt niet mee in zijn argumentatie dat de koopman onder

---

³⁵ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 175, Register van obligaties Roosenburg en Mon Bijoux f.100.000 07-08-1760.

³⁶ Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, 221.

³⁷ *Ibidem*, 209.

³⁸ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Somerszorg, ongedateerd.

toezicht stond van de commissarissen. Zij controleerden de directeur, opdat hij ieder jaar de interest uit zou keren. Van Stipriaan betoogt dat de positie van de koopman-bankier in het web van de negotiatie “malversaties, of op z’n minst verwaarlozing van de belangen der obligatiehouders” in de hand werkte.³⁹ Maar verderop in dit onderzoek zal blijken dat ofwel de commissarissen ofwel de obligatiehouders zelf ingrepen bij het uitblijven van interestbetalingen en aflossingen.

Feit blijft dat de directeur het meeste voordeel haalde uit het consignatie-systeem. Opvallend is dan dat in verschillende correspondenties zeer bescheiden wordt gedaan over het geheel. Uit een schrijven komt bijvoorbeeld naar voren dat “F.W. Hudig koopman te Rotterdam (...), belast met den ontfang der producten en uitkeeringe der Intressen ter andere zijde.”⁴⁰ Door het woordje belast klinkt de onderneming als een zeer zware opgave voor Hudig, terwijl hij volgens van Stipriaan veel geld zou verdienen met de verkoop en het systeem van consignatie. Of Hudig daadwerkelijk last had van het systeem van consignatie, of dat hij veel geld verdiend heeft, zal later blijken.

Commissarissen

Van de verschillende partijen die gemoeid waren bij de totstandkoming van de negotiatie verdienen de commissarissen in het bijzonder wat aandacht. In tegenstelling tot de negotiatie Deutz, kwamen de secretarissen of commissarissen bij Hudig alleen in de praktijk voor, niet op de contracten zelf. De commissarissen krijgen een steeds belangrijker rol in de negotiaties. Een van hun taken is op te maken uit de advertenties betreffende de uitkering van de interest op de obligaties. In verschillende kranten, maar voornamelijk de Rotterdamse Courant, werd kennis gegeven van de uitkering van de interest. Een voorbeeld is een advertentie van 22 juli 1786:

“Met overleg en goedkeuring van heeren commissarissen zal op den 27 july aanstaande, en vervolgens alle Donderdagen, des morgens van 10 tot 12 uren, ten comptoire van Ferrand Whaley Hudig werden gevaceerd tot het betalen van één jaar intrest en aflossing van agt obligatien, relatief tot de negotiatie op de Plantagie Anna’s Zorg in Suriname, dewelke by de laatste loting zijn uitgevallen, te weten: no. 3, 28, 52, 64, 70, 80, 94 en

---

³⁹ Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, 209.

⁴⁰ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, Doos IV, HV1293, Conventie van geïnteresseerden in een negotiatie op de plantage Driesveld, 31-07-1777.

Voornamelijk de eerste regel is hier van belang. De “Heeren Commissarissen” moesten klaarblijkelijk goedkeuring geven voor het uitkeren van de interest aan de obligatiehouders. Het aantal commissarissen waaraan Hudig verantwoording moest afleggen wisselde, soms hielden ze de administratie bij van meerdere plantages, soms van een enkele.

Naast het al dan niet goedkeuren van het uitkeren van interest hadden de commissarissen meer taken, die duidelijk worden opgesteld in een schrijven uit 1776. Hierin worden de commissarissen “Heere Mr. A.W. Senn van Basel, oud scheepen deezer Stadt, Saffin, oud raad in de Ed. Hove van Politie en Crimineeele Justitie der Colonie Surinamen, Nicolaes Des Amorie, Gerrit van der Pott, heer van Groeneveld, Michiel Virulij en Samuel Hoppesteyn” aangesteld.⁴² Hun taken worden als volgt omschreven:

“Om bij vervolg omtrent de Plantagien onder gemelde directie zodanige administratie te exerceeren als zij ten algemeenen nutte zullen oordeelen te behooren, ten dien einden te raadpleegen of te consenteeren omtrent het niet of al accepteeren der wisselbrieven ten behoeven van de Plantagien getrokken, te decideeren omtrent de noodige fournissementen tot onderhoud van dezelve. Het opneemen der Reekeningen en het reguleeren der jaarlijkse intressen en wijder bij verandering der eigenaaren der plantagien of overlijden van dien zulke arrangementen te maken als men noodig zal oordelen te moeten worden verrigt of gedaan.

Eindelijk dat zo een of meer heren commissarissen zich van hunnen post kwamen te ontslaan of te overlijden, dat als dan dezelve plaatsen zulks noodig geoordeelt wordende, zullen werden vervult uit het corps der geïnteresseerdens, door de overgebleevene commissarissen en Ferrand Whaley Hudig voorsch. te benoemen.”⁴³

De taken van de commissarissen kwamen dus neer op administratieve en controlerende handelingen. Zij controleerden Hudig, opdat hij niet te veel geld voor zichzelf hield en

⁴¹ Rotterdamse Courant 22-07-1786.

http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Ferrand+whaley+Hudig&coll=ddd&facets%5Bperiode%5D%5B%5D=0%7C18e_eeuw%7C&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Regionaal%7Clokaal&facets%5Btype%5D%5B%5D=advertentie&page=2&identifieer=ddd%3A010729895%3Ampg21%3Aa0008&resultsidentifieer=ddd%3A010729895%3Ampg21%3Aa0008 Geraadpleegd op 01-04-'15.

⁴² GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, Doos III, folio HV1174, Authorisatie van geïnteresseerdens op heeren commissarissen, 25-03-1776.

⁴³ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, Doos III, folio HV1174, Authorisatie van geïnteresseerdens op heeren commissarissen, 25-03-1776.

voldoende geld aan interest uitkeerde. Daarnaast spraken de commissarissen zich uit namens de obligatiehouders (geïnteresseerden) waaruit ze ook gekozen werden.

Van der Voort heeft de commissarissen van Hudig niet kunnen achterhalen en daarom niet opgeschreven in zijn lijst van plantageleningen, in tegenstelling tot veel andere negotiatiefondsen.⁴⁴ In de inleiding is al gesproken over het niet-geïnteriseerde archief 68a, een toevoeging op het zakelijk archief van Hudig. In dit archief zijn eveneens aanwijzingen gevonden voor het bestaan van commissarissen, zoals hierboven al te lezen was. Daardoor zijn bijvoorbeeld de commissarissen bekend van de plantage Driesveld in 1777, namelijk de heren J.H. Saffin, Nicolaes des Amorie, Gerrit van der Pot heer van Groeneveld, Michiel Viruly en Samuel Hoppesteyn.⁴⁵

Echter zijn geen duidelijke lijsten te vinden met daarop per plantage de afzonderlijke commissarissen. Bovendien wordt ook niet duidelijk of hun taak vrijwillig geschiedde of dat ze betaald kregen voor hun diensten. Gebeurde dit dan in natura, of worden na nader onderzoek toch sporen zichtbaar? Dit is opvallend, want Hudig heeft een uitermate goed georganiseerde administratie achtergelaten. Waarom zijn dan geen duidelijke sporen achtergebleven van de commissarissen? Nader onderzoek naar deze belangrijke actoren in het negotiatie-proces zou zeer wenselijk zijn, dit onderzoek is helaas te klein om de commissarissen uitgebreid te onderzoeken. Deze vragen zullen dus voorlopig open blijven.

Ferrand Whaley Hudig, het familiebedrijf

In 1756, nog geen 22 jaar oud, begon Hudig voor het eerst als zelfstandig ondernemer. Het grootste deel van zijn startkapitaal vergaarde Ferrand Whaley een jaar later toen zijn grootmoeder overleed. Hij erfde in totaal bijna f. 53.000 van onder andere zijn toen ook al overleden vader Jan Hudig en grootmoeder Esther Larwood.⁴⁶ Ferrand Whaley Hudig heeft zijn bedrijf vanaf de grond moeten opbouwen. Zijn vader Jan Hudig heeft samen met zijn stiefvader Ferrand Whaley een goed lopend bedrijf gehad, "Ferrand Whaley & Zoon". Na het overlijden van Ferrand Whaley werd dit bedrijf door de weduwe Maria Geertruij Hudig (geboren van Coopstad) voortgezet. Toen zij hertrouwde met Michiel Baelde, besloot zij de onderneming op te geven, Ferrand Whaley Hudig was toen dertien jaar.⁴⁷ Omdat koopmans-opleidingen meestal in de familie genoten werden, zal de jonge Hudig bij zijn oom Herman van Coopstad in de leer

---

⁴⁴ Van de Voort, *De Westindische plantages*, 269-323, Negotiaties Hudig 294-296.

⁴⁵ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, Doos IV, folio HV1293, Conventie van geïnteresseerden in een negotiatie op de plantage Driesveld, 31-12-1777.

⁴⁶ Hudig, *Familie Hudig*, 24.

⁴⁷ Hudig, *Familie Hudig*, 18-21.

zijn gegaan. De firma Coopstad en Rochussen waren al in 1752 actief in de handel op de West, en sloten in 1756 hun eerste negotiatie.⁴⁸ Voor een duidelijker beeld van de familiebanden zie bijlage 3, hierin is een stamboom van de familie Hudig opgenomen.

Als jonge ondernemer was Hudig meer afhankelijk van zijn geldschieters dan doorgewinterde handelaren die al naam hadden gemaakt in de koopmanswereld. Hudig werd behoorlijk gesponsord door zijn stiefvader Michiel Baelde, hij obligeerde voor f. 20.000 bij de eerste negotiatie en bleef tot zijn dood een groot belang hebben in de obligaties die Hudig uitgaf.⁴⁹ Over de personen in het obligatienetwerk zal in het tweede hoofdstuk gesproken worden.

Voor nu is het belangrijk om te kijken naar de taak van Hudig als directeur. Hudig was degene die de contacten legde in Rotterdam en omgeving, als wel met de Surinaamse plantagehouders. Het contact tussen directeur en de negotiatie/obligatiehouders (de geldschieters) was het belangrijkste. Immers, zonder geldschieters geen negotiatie. Daarnaast was Hudig verantwoordelijk voor het transport en de verkoop van de tropische landbouwproducten die de bij hem onder contract staande planters produceerden. Over dit systeem van consignatie is hierboven reeds gesproken. Na verkoop van de producten en aftrek van de interest, afbetalingen en gemaakte kosten van de opbrengst van die verkoop, werd het (eventuele) resterende geld toegezonden aan de planter. Meestal ging dat via het systeem van wisselbrieven.⁵⁰

Jan Hudig heeft in zijn boek *De Westindische zaken van Ferrand Whaley Hudig* een bruikbare lijst met alle negotaties opgenomen.⁵¹ Omdat Hudig geen voetnoten heeft gebruikt in zijn werk was het nodig om het archief door te spitten op zoek naar bewijzen voor het bestaan van deze negotaties. Bovendien is Jan Hudig directe familie van Ferrand Whaley Hudig, namelijk zijn achterkleinzoon. De verleiding zou voor Jan Hudig groot geweest kunnen zijn, de zaken mooier voor te stellen dan ze waren. Hieronder volgen de negotaties met in het kort hun verloop. Bij iedere negotiatie worden andere facetten van het negotiëren uitgediept. Niet iedere negotiatie is opgenomen, wegens gebrek aan archiefmateriaal. Getracht is om een zo compleet mogelijk beeld neer te zetten van het verloop van zo veel mogelijk van Hudig's negotaties.

---

⁴⁸ Van de Voort, *De Westindische plantages*, 97-98. En Hudig, *De Westindische zaken*, 26.

⁴⁹ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 175, register van obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux, obligatienummer 1 t/m 20, 7-8-1760.

⁵⁰ Hudig, *De Westindische zaken*, 30-31.

⁵¹ *Ibidem*, 27-29.

Roosenburg en Mon Bijoux, negotiatie f.100.000, 07-08-1760

De eerste negotiatie die Ferrand Whaley Hudig afsloot was ten laste van Johan Alexander van Sandick, eigenaar van de Suikerplantage Roosenburg, 1057 akkers groot, en de koffieplantage Mon Bijoux, 563 akkers groot.⁵² Van Sandick was een vermogend man, hij was namelijk “wegens de provincie van Friesland, gecommiteerd ter vergaderingen van haar Hoog Mogende heeren Staten Generaal der Verenigde Nederlanden, bewindhebber der West Indische Compagnie ter kamer Amsterdam”⁵³. Ook Gert Oostindie beaamt de welgesteldheid van de familie van Sandick in zijn dieptestudie naar de plantages Roosenburg en Mon Bijoux.⁵⁴

Echter, spoedig na het huwelijk van Van Sandick met Amelia van Haren bleek de plantage diep in de schulden te verkeren. Johan Alexander, opgegroeid in de Republiek, was nooit op één van beide plantages geweest. Volgens Oostindie had Van Sandick in de Republiek het in Suriname verdiende geld van zijn vader en grootvader gespendeerd, waardoor de plantage in de rode cijfers stond.⁵⁵ Om de bedrijven te redden wendde hij zich tot Hudig en werd in 1759 overeengekomen dat vanaf 7-8-1760 de negotiatie van f. 100.000 in zou gaan. De planter was door eigen toedoen in geldnood gekomen, waarna hij bij Hudig aanklopte voor een negotiatie. Dit past niet in het beeld dat Jan Hudig schetst over het redden van zielige planters wegens het ‘gecnackt credit’. De heer Van Sandick was zelf verantwoordelijk voor zijn schulden en Hudig zag hier een mogelijkheid tot verdienen van geld, waarna hij investeerders voor hem vond. De geldschieters zullen niet geweten hebben van de financiële uitpattingen van de planter waar zij geld in investeerden. Immers, als Hudig gezegd zou hebben dat van Sandick een gat in zijn hand had, zou dat geen reclame zijn geweest om geldschieters aan deze negotiatie te binden.

Nog datzelfde jaar, ook in 1759 werd bovenop de hypotheek van f. 100.000 ook nog eens een hypotheek afgesloten van f.12.000.⁵⁶ Het rentepercentage bedroeg 5% per jaar en ook zou hier jaarlijks f.1.000 van afgelost worden. Dit gebeurde met regelmaat en in 1766 bedroeg de schuld van deze hypotheek nog f.6.000.⁵⁷ Deze hypotheek is niet apart in de lijst van negotiaties van Jan Hudig opgenomen, omdat het niet in de vorm van een negotiatie was. Hudig heeft deze hypotheek persoonlijk afgesloten, zonder dat daar obligatiehouders tegenover stonden.⁵⁸ Hier trad Ferrand Whaley Hudig op als bankier.

---

⁵² GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Roosenburg en Mon Bijoux, ongedateerd.

⁵³ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 175, Register van obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux, 7-8-1760.

⁵⁴ Oostindie, *Roosenburg en Mon Bijou*, 315-316.

⁵⁵ *Ibidem*, 323-325.

⁵⁶ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 174, Acte van willige condemnatie voor een hypotheek van f. 12.000 op Roosenburg en Monbijou, 15-02-1760.

⁵⁷ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Roosenburg en Mon Bijoux, ongedateerd.

⁵⁸ Hudig, *De Westindische zaken*, 27-29.

Na de dood van Johan Alexander van Sandick stond de plantage onder controle van administrateurs, aangesteld door zijn weduwe. Tot de jaren '20 van de negentiende eeuw hebben de administrateurs vrij spel gehad, de familie van Sandick woonde namelijk in de Republiek waardoor weinig tot geen directe controle plaatsvond. Aan het eind van de jaren '20 van de negentiende eeuw werd het contract met Hudig verbroken en gingen de negotiaties over op de firma Bienfait en Soon.⁵⁹ Volgens Oostindie is dit absentieïsme één van de oorzaken van de kwalijke toestand waarin Roosenburg en Mon Bijoux en andere plantages verkeerden. De administrateurs zouden niet genoeg affiniteit met de plantages gehad hebben, waardoor het verminderen van de schuldenlast niet de eerste prioriteit had. Dit zou verklaren waarom meerdere negotiaties zijn afgesloten op Roosenburg en Mon Bijoux.

Een tweede verklaring is de lage prijs die geboden werd voor de tropische landbouwproducten koffie en suiker. Waar vanaf 1745 tot 1758 de prijzen van koffie schommelden tussen 82 en 148 cent per kilo, was dat de eerste zes jaar van de negotiatie tussen de 70 en 78 cent per kilo.⁶⁰ Ook de prijs voor suiker daalde, met als dieptepunt 1766 toen het gemiddeld voor 26 cent per kilo verkocht werd. Ter vergelijking, in 1758 was de prijs nog 46 cent per kilo.⁶¹ Een lichte schommeling van de marktprijs was heel natuurlijk en was voor zowel de planters als de kooplieden bekend. In het geval van de negotiaties waren die schommelingen in de marktprijs van cruciaal belang voor het afbetalen van de hypotheek. De plantages Roosenburg en Mon Bijoux waren getaxeerd in 1759, op het moment dat de prijs van suiker in de lift zat en de prijs van koffie al jaren relatief hoog was. Om te begrijpen waar het fout ging zullen we weer moeten kijken naar de verhouding tussen de gepriceerde waarde van de plantage en de beloning van de productiefactoren.

De gepriceerde waarde van de plantage stond gelijk aan de productiefactoren arbeid (slavernij), kapitaal en natuur. De beloning van deze productiefactoren stond in feite gelijk aan de beloning van de vierde productiefactor ondernemerschap, namelijk winst. De winst van de plantage werd bepaald door de manier van inzetten van de verschillende productiefactoren. Hoe beter de prijs-kwaliteitverhouding van arbeid, hoe hoger de winst. Bij het priseren van de plantage op de bovenstaande manier ging men er van uit dat de waarde van de productiefactoren garant stonden voor het productieniveau. Echter niets was minder waar. De waarden van de productiefactoren konden sterk fluctueren, waardoor de gepriceerde waarde lang niet altijd een goede inschatting was van de exacte waarde van de plantage, deze verschilde namelijk van jaar

---

⁵⁹ Oostindie, *Roosenburg en Mon Bijou*, 323-325.

⁶⁰ Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, bijlage 2, 434-436.

⁶¹ *Ibidem*.

tot jaar en van seizoen tot seizoen.

Van Stipriaan onderschrijft dit probleem binnen het negotiatiesysteem.⁶² Bijvoorbeeld: steeg de prijs van slaven na de prisatie van een plantage door een daling in het aanbod, dan werd de plantage minder winstgevend. Want dat de slaven meer waard waren geworden zei niets over dat zij meer zouden produceren. Datzelfde gold voor kapitaal, zoals de suikermolen, en natuur. De grootte van de oogst en de prijs voor de tropische landbouwproducten waren zeer wisselvallig. Met andere woorden, een plantage werd op waarde geschat aan de hand van waarde-onvaste productiefactoren. Dit kon de afbetaling van de hypotheek en de rente bemoeilijken. De plantage kon dan niet voldoen aan het gepriceerde productieniveau.

Vanaf 1760 werd zo lang de negotiatie liep, ieder jaar netjes de interest betaald.⁶³ Dat wil zeggen, de producten werden in consignatie geleverd aan Hudig, die ze verhandelde. Na aftrek van de interest en eventuele gemaakte kosten kon Van Sandick het restbedrag in wissels trekken op Hudig. Van dit restbedrag moest Van Sandick zijn gezin, de plantages en de slaven onderhouden en bovendien moesten in Suriname ook nog belastingen worden betaald. Hoe lager dus het restbedrag als gevolg van de dalende suiker en koffieprijsen, hoe moeilijker het werd om in Suriname het hoofd boven water te houden. Om in aanmerking te komen voor een hogere hypotheek, werden de plantages in 1764 opnieuw gepriceerd. Hierbij kwam de waarde hoger uit dan in 1759.⁶⁴ Hieruit blijkt dat de plantage op papier in waarde was gestegen. Maar met bovenstaand verhaal over productiefactoren in het achterhoofd is het de vraag hoe betrouwbaar deze waardebeoordeling was.

Roosenburg en Mon Bijoux, negotiatie f.156.000, 15-09-1767

Dit keer was de negotiatie ten laste van Douairière van Sandick-van Haren en haar kinderen, de heer Van Sandick was in 1763 overleden.⁶⁵ De vraag die we kunnen stellen is waarom de weduwe van Sandick opnieuw ging negotiëren bij Hudig. Dit is een lastige kwestie. De positieve kant van het verhaal is dat, zoals hierboven vermeld, ieder jaar de interest werd betaald. En daarnaast is er van de f.100.000, f.30.000 afgelost. We hebben aan de andere kant ook al gezien dat de suikeropbrengst en de koffieopbrengst relatief laag waren de eerste zes jaar van de negotiatie. Daarnaast is ook bekend dat Hudig persoonlijke vorderingen had op de plantersfamilie. Deze feitelijkheden lijken moeilijk met elkaar te rijmen.

---

⁶² Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, 208.

⁶³ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 175, register van obligaties Roosenburg en Mon Bijoux 7-8-1760.

⁶⁴ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Roosenburg en Monbijoux, ongedateerd.

⁶⁵ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 187, recepten of voorlopige obligaties op de hypothecaire lening van f.156.000 van 22-8-1766.

Het feit dat Hudig persoonlijke vorderingen had op Van Sandick betekende dat eerstgenoemde waarschijnlijk interestbetalingen uit eigen zak had gedaan. In archiefstukken wordt gesproken over “de hypotheecqen waar van het eerste naar aftrek van de aflossingen die daar op hadden moeten geschieden, nog groot bleef f.70.000.”⁶⁶ De aflossingen hadden dus niet plaatsgevonden, maar doordat wel wordt gesproken over een restbedrag van f.70.000 kunnen we er van uitgaan dat Hudig deze aflossingen voor zijn rekening had genomen. De persoonlijke vorderingen zijn doorberekend op van Sandick en meegenomen in de tweede negotiatie.

De archiefstukken over Roosenburg en Mon Bijoux geven geen uitsluitel over hoe het kon gebeuren dat de erven Van Sandick een tweede hypotheek konden verkrijgen terwijl niet aan de voorwaarden van de eerste voldaan kon worden. De reden daarvoor was dat ze op een grotere productie hoopten wanneer nog meer geld geïnvesteerd werd in de plantages, zo blijkt uit een correspondentie met het Hof van Holland. Zij hadden nog f.30.000 minimaal nodig om “de plantagien van noodwendigheeden te voorzien” en deden bij het hof van Holland een aanvraag van f.86.000.⁶⁷ De aanvraag bij het hof was nodig, omdat de kinderen Van Sandick minderjarig waren. Waarom dan f.86.000 aangevraagd werd en niet de benodigde f.30.000 is niet duidelijk. Met de verhoogde hypotheek hoopte de familie de productie te kunnen opvoeren om zo alle tot dan toe geleende bedragen terug te kunnen betalen.

De nieuwe negotiatie bedroeg f.156.000, bestaande uit de f.70.000 die nog over was van de negotiatie uit 1760 en de nieuw genegotieerde f.86.000. Daarnaast moest ook de extra ‘persoonlijke’ hypotheek van Ferrand Whaley Hudig nog verder afgelost worden. Voor de nieuwe hypotheek werden nieuwe obligaties uitgegeven, in bijlage 4 is te zien welke personen voor de tweede keer op deze plantage negotieerden en welke personen nieuw waren. De uitkering van interest over de negotiatie van f.156.000 was regelmatig, net als de aflossing van obligaties. Dit is te zien in bijlage 5. Op de achterkant van de verschillende obligaties is bijgehouden hoeveel interest werd uitgekeerd en wanneer de obligatie werd afbetaald. Sommigen werden al in 1770 afgelost, anderen pas in 1829.⁶⁸ In ieder geval wordt duidelijk dat de obligaties niet binnen twintig jaar waren afbetaald, zoals in de negotiatie was bepaald.

Op het moment dat de producten van de plantages verkocht waren, werd de interest uitgekeerd. Plaats en tijd van de interestbetalingen werden bekend gemaakt door middel van advertenties in onder andere de Rotterdamse Courant.⁶⁹ Voor Roosenburg en Mon Bijoux zijn

---

⁶⁶ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Roosenburg en Monbijoux, ongedateerd.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 188, losse obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux, obligatienummers 55 en 94, beiden 07-09-1767.

⁶⁹ Zie pagina 14-15 bij paragraaf ‘commissarissen’ voor een voorbeeld van een advertentie.

geen advertenties bekend waarin bekend werd gemaakt dat obligatiehouders hun volledig geïnvesteerde geldbedrag konden terugvragen. Daarentegen gaat de meerderheid van de advertenties voor interestbetalingen over deze plantages. Van de laatste vijftien jaar van de achttiende eeuw missen alleen de jaren '87 en '89 en '91, '92 en '97.⁷⁰ De aantekeningen op verschillende obligaties van die jaren laten zien dat de interest betaald is, maar dat daar geen bijbehorend krantenadvertentie bij gevonden is. Hier is te zien dat de laatste vijftien jaar van de negentiende eeuw trouw interest betaald is, in tegenstelling tot andere jaren. Zo werd 1776 een jaar later uitgekeerd, met de winst van 1777. Van 1781 tot 1784 werd ook weer geen interest uitgekeerd, in 1790 was de betalingsachterstand ingehaald. Interessant gegeven is dat van 1807-1815 niets opgeschreven is, maar er klaarblijkelijk wel interest is uitgekeerd, aangezien in 1816 men verder ging bij de interestbetaling van 1814.⁷¹

Roosenburg en Mon Bijoux, negotiatie f.20.000, 17-07-1777

De in 1767 uitgegeven hypotheek van f.156.000 was voor de erfgenamen Van Sandick niet groot genoeg, en een jaar later was een particuliere hypotheek noodzakelijk van f.12.000. Was het in 1759 Hudig die de hypotheek voor zijn naam nam, nu waren het drie particuliere geïnteresseerden.⁷² Tien jaar na de laatste negotiatie werd weer een negotiatie aangevraagd van f.20.000, om in de dringende behoefte van de beide plantages Roosenburg en Mon Bijoux te voorzien. Uiteindelijk werden op 21-08-1778 de obligaties verstrekt.⁷³ Ondanks dat het hier gaat om een relatief klein bedrag, toch kan deze hypotheek bestempeld worden als negotiatie. Alle ingrediënten daarvoor waren immers aanwezig. De planter, de directeur van de negotiatie en de geldschietters, ook al waren dat maar drie personen. Bovendien werden alle contracten opgesteld als bij de andere negotiaties.

Ook bij deze negotiatie is het weer de vraag hoe het kan dat er überhaupt een nieuwe negotiatie van start ging. De plantages waren klaarblijkelijk niet in staat om in eigen behoefte te voorzien en liepen niet goed. Waarom een investering doen in iets wat niet werkt? Blevén Hudig en de obligatiehouders dan toch hoop houden dat de plantages een keer voldoende zouden gaan produceren? Klaarblijkelijk wel; zolang de obligatie liep, kon Ferrand Whaley

---

⁷⁰ Online krantenzoekmachine Delpher, zoekterm 'Negotiatie Hudig', verwijnd naar achttiende eeuw. [http://kranten.delpher.nl/nl/results/index?coll=ddd&query=negotiatie+hudig&ACT=SRCHA&IKT=1016&SRT=YOP&origin=simplesearch&type-image=on&type-video=on&type-audio=on&type-text=on&type-webpage=on&maxperpage=10&facets\[periode\]\[0\]=0%7C18e_eeuw%7C](http://kranten.delpher.nl/nl/results/index?coll=ddd&query=negotiatie+hudig&ACT=SRCHA&IKT=1016&SRT=YOP&origin=simplesearch&type-image=on&type-video=on&type-audio=on&type-text=on&type-webpage=on&maxperpage=10&facets[periode][0]=0%7C18e_eeuw%7C), als geraadpleegd op 18-06-2014.

⁷¹ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 188, losse obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux, obligatienummers 59, 94 en 122, allen gedateerd 07-09-1767.

⁷² Hudig, *De Westindische zaken*, 40.

⁷³ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 206, Obligaties onderdeel van de negotiatie van f. 20.000 op Roosenburg en Mon Bijoux, 21-08-1777.

Hudig commissie rekenen voor de producten die hij in naam van de erfgenamen Van Sandick verhandelde. En zolang hij obligatiehouders kon vinden die het aandurfd en te investeren in de negotiatie kon het consignatie-systeem in stand gehouden worden.

Deze negotiatie werd al in 1792 volledig afbetaald. Dat is vijf jaar voor het officiële verstrijken van de negotiatie. In deze periode is dus voldoende geproduceerd op de plantage om deze negotiatie af te kunnen betalen. Al moet daar bij gezegd worden dat volgens Jan Hudig deze negotiatie voorrang kreeg op de overige hypotheeken bij het afbetalen.⁷⁴ Uiteindelijk is tot 1829 een financiële verbintenis geweest tussen de erven Van Sandick en Jan Hudig, de zoon van de in 1797 overleden Ferrand Whaley Hudig.

Anna's Zorg, negotiatie f.70.000/f.92.000, 01-03-1765

De negotiatie was ten laste van mevrouw Anna Maria Godeffroy, geboren Thomas, eigenaresse van de koffie- en cacaoplantage Anna's Zorg. In mei 1764 werd een plan van negotiatie opgesteld dat in maart van het volgende jaar verzilverd werd met de uitgifte van 69 obligaties. Daarbij was nog een van de obligaties voor Ferrand Whaley Hudig zelf, waardoor het gehypothekeerde bedrag op f.70.000 uitkwam. De negotiatie was gebaseerd op een prisatie van de plantage uit 1764 waar de waarde werd berekend op een totaal van f.153.914. De plantage werd op waarde geschat voor onder andere 100 akkers beplant met koffieboomen, 34 akkers beplant met cacao-boomen en 7 akkers beplant met katoen.⁷⁵ De voorwaarden van de negotiatie waren duidelijk:

“Dat alle de vruchten der meergemelde plantage aan mij ondergeschreve zullen werden gecosigneerd; ten einde, uit het nette provenu van dien, behoorlijk te betalen, namentlijk, de drie eerstkomende jaaren, den intrest van het opgenomene Capitaal alleen, en vervolgens daar benevens een jaarlijkse aflossing van drie duyzend Guldens; tot de daadelijke en effectueeële voldoening der opgenome penningen, en zal derzelve regulierlijk geschieden bij loting van drie recepissen (yder van een duyzend guldens,) 's jaars; wel meerder maar niet minder; ter presentie van eenige der Heeren Heridenten.”⁷⁶

Anna Maria Godeffroy had een lening lopen bij Couderc & Chion, koopman-bankiers uit Amsterdam. De acte van liquidatie werd op 04-03-1765 voldaan met het geld van de hypotheek

---

⁷⁴ Hudig, *De Westindische zaken*, 41.

⁷⁵ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Anna's Zorg, ongedateerd.

⁷⁶ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 370, register van obligaties plantage Anna's Zorg, obligatie nummer 1, 01-03-1765.

van Hudig.

Deze aflossing van een andere hypotheek past bij wat we in de eerste paragraaf gezien hebben betreffende de redenen van Hudig om te gaan negotiëren. Waarschijnlijk waren de voorwaarden van Hudig beter dan de voorwaarden van Couderc en Chion, waardoor hij Godeffroy ‘redde’ uit de klauwen van een woekeraar.⁷⁷ Desondanks is Hudig eerder te bestempelen als een opportunist dan als een utopist. Hij zal mevrouw Godeffroy een beter aanbod hebben gedaan, waardoor ze van schuldeiser is gewisseld. Hudig zag kansen en rook geld, waarna hij mevrouw een aanbod deed die zij niet kon weigeren.

In het verslag van het verloop van de negotiatie Anna’s Zorg kunnen we van jaar tot jaar meekijken met de financiën van de plantages. Ook het register van de obligaties geven een duidelijk beeld van de afbetaling van de rente en de aflossing van de schuld. De eerste vijftien jaar van de negotiatie werd ieder jaar de interest betaald. In de jaren ’80 van de achttiende eeuw werd, net als bij de negotiaties op Roosenburg en Mon Bijoux, een aantal jaar overgeslagen, waarna dat in de jaren erna weer werd bijgesteld.⁷⁸ Bij alle obligaties ontbrak de rente voor 1782, bij sommige ook 1781, in 1783 werd alles weer gelijkgetrokken. De jaren 1799-1803 werden in 1804 uitbetaald, dat gebeurde ook met de jaren 1805-1808 die in 1809 uitbetaald werden. Vervolgens werd van 1819-1823 nog voor de jaren tot 1819 uitbetaald, waarna de lijsten met interestbetalingen stoppen.⁷⁹ Verklaringen voor deze gaten in de rentebetalingen zullen gezocht en gevonden worden in het tweede hoofdstuk.

In plaats van dat na drie jaar de eerste aflossingen plaats zouden vinden, werd de negotiatie op verzoek van Anna Maria Godeffroy Thomas verhoogd. In 1767 werden nog zeventien obligaties uitgegeven, in 1768 zes en in 1769 drie. Het totaal genegotieerde bedrag kwam op f.95.000. De plantage werd in de looptijd van de negotiatie ook nog een aantal keer gepriceerd, waaruit bleek dat de waarde van de plantage in de loop der jaren toenam. In 1768 werd de waarde geschat op f.207.843, met 117 akkers koffieplanten en 34 akkers cacao bomen. In 1777 was de gepriceerde waarde f.267.099, met 185 akkers koffieplanten.⁸⁰ Opvallend is dat de plantage zich in deze periode volledig toelegt op de koffieproductie en dat de waarde enorm stijgt.

In de beschrijving van de plantage Anna’s Zorg vinden we een uitleg over het lotings-systeem voor het uitloten van obligatiehouders bij afbetaling van de hypotheek. Het volgende

---

⁷⁷ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Anna’s Zorg, ongedateerd.

⁷⁸ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 370, register van obligaties plantage Anna’s Zorg, verschillende obligaties, 01-03-1765.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Anna’s Zorg, ongedateerd.

werd geschreven over de werking van het systeem:

“Den 19 feb. 1770 de eerste uijtloting zullende geschieden zijn daar toe in een bus gedaan 100 nommers (van welke bus het sleuteltje gesteld is in handen van de Heer Hendrik Baelde) namenlijk 95 voor de efgegeven obligaties en 5 welke nog bij vervolg van tijd zoude kunnen werden afgegeven of FW Hudig inde Negotiatie dus verkrijgen en zijn als toen uijtgeloot nr. 26, 78, 79 en ook afgelost waardoor de afgegeven obligatie tot op f.92.000 verminderde.”⁸¹

De spelregels waren simpel en duidelijk. De aflossing gebeurde voor alle negotiaties bij loting, zodat obligatiehouders niet afzonderlijk van elkaar begunstigd konden worden. Nu is het loten bij obligaties geen abnormaliteit. Echter zijn wel een aantal bijzonderheden aan dit stukje tekst. Ten eerste komt de naam van één van de commissarissen naar voren: Hendrik Baelde, de broer van Hudig's stiefvader en een belangrijke obligatiehouder. Enerzijds komt de onafhankelijkheid van Hudig naar voren, omdat hij zelf niet de loting verzorgt. Anderzijds is die onafhankelijkheid ook weer betrekkelijk, aangezien Baelde zijn oom is.

Interessant is dat uiteindelijk 69 obligaties zijn afbetaald en niet alle 92. Het is daarnaast ook typisch dat 69 obligaties afbetaald zijn, aangezien in eerste instantie 69 obligaties zijn uitgeschreven. Waar het geld van de overige 23 negotiaties gebleven is, blijkt niet uit de archieven. Ook Jan Hudig schrijft niets anders dan dat de “aflossingen werden vrij behoorlijk gedaan.”⁸² In het archief zijn stukken uit de jaren'40 van de negentiende eeuw opgenomen, waaruit blijkt dat toen nog obligaties werden verkocht aan een derde partij.⁸³ Vijftig jaar na de beoogde afloop van de negotiatie werd de financiële band met de plantage verbroken. De aflossingen waren toch minder behoorlijk gedaan dan Jan Hudig doet voorkomen.

Janslust en Block & Bosch, negotiatie f.90.000, 9-4-1767

De negotiatie liep ten laste van W.F.J. Block. Op vijf mei 1765 was het plan van negotiatie gereed, Block diende nog wel met een prisatie te bewijzen dat het gevraagde bedrag van f.85.000 reëel was. Hij had zelf de plantage geschat op een waarde van f.150.000. Dit bleek een overschatting. De plantage werd getaxeerd op f.120.739 waardoor Block voor maximaal f.75.000 kon lenen, dat was immers 5/8 van de gepriceerde waarde.⁸⁴

---

⁸¹ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Anna's Zorg, ongedateerd.

⁸² Hudig, *De Westindische zaken*, 47.

⁸³ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 778, Stukken betreffende de verkoop van obligaties Anna's Zorg, 1841.

⁸⁴ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 422, Taxatie Janslust en Block en Bosch, 28-8-1765.

Block wilde kostte wat kost toch f.85.000 lenen, want hij had bij Amsterdamse koopman-bankiers nog een lening lopen die afgelost moest worden. Daarom besloot hij zijn twee huizen in Paramaribo ook als onderpand te verstrekken. Op 9-4-1767 wist hij daarmee toch een hypotheek te verkrijgen van f.90.000.⁸⁵ Deze hypotheek was dus hoger dan 5/8 van de gepriceerde waarde. Door de aankoop van slaven en grond werd in 1774 de hypotheek nog eens verhoogd naar f.102.000. Dit werd door de obligatiehouders gedoogd omdat door de aankoop van slaven en grond de gepriceerde waarde van de plantage omhoog was gegaan.⁸⁶

De geschiedenis van de negotiatie Janslust en Block & Bosch staat symbool voor het absenteïsme en de spreekwoordelijke zeepbel waarmee de Nederlandse negotatiefondsen regelmatig vergeleken worden. Met absenteïsme wordt bedoeld dat de eigenaren van een plantage in de Republiek resideerden, en de Surinaamse bedrijfsvoering aan een administrateur en een opzichter overlieten. De negotiatie Deutz was het eerste voorbeeld hiervan, Janslust en Block & Bosch bleek ook een negotatie-bubbel te zijn die op knappen stond. Van Stipriaan vindt er geen doekjes om en betiteld een paragraaf “Het falende negotatiesysteem”.⁸⁷

De negotatiebubbel komt tot uiting in het verhypothekeren van bedragen die niet voldoen aan de afspraken en daardoor niet terugbetaald kunnen worden. Janslust en Block & Bosch waren de eerste plantages waarmee Ferrand Whaley Hudig moeite had om de eindjes aan elkaar te knopen. Of, zoals Jan Hudig het verwoordt: “de relatie schijnt een voortdurende lijdensgeschiedenis te zijn geweest.”⁸⁸ In december 1777 vroeg de heer Bisdom, aangeduid als secretaris, om opening van zaken en inzage in de papieren betreffende de plantages. Hij kwam ook bij andere negotaties voor als obligatiehouder en uit deze zaak blijkt zijn kritisch denken.⁸⁹ Bisdom vraagt openheid van zaken vanuit zijn rol als geldschieder. Hij is hier geen commissaris, omdat in de archiefstukken specifiek staat dat hij toestemming moest vragen aan de daadwerkelijke commissarissen voordat hij de stukken in mocht zien.

Bisdom was van mening dat de negotatie teruggedraaid moest worden naar 5/8 van de gepriceerde waarde. Uiteindelijk werd in 1778 een overeenkomst gesloten tussen Hudig en Bisdom waarin onder andere werd afgesproken dat alles wat de plantage meer in schulden stond dan f.100.000 voor rekening van Hudig kwam. Dat kwam neer op f.19.742. Daarnaast mocht Hudig voor dit bedrag de aflossing niet aftrekken van de producten die van de plantages van Block kwamen, want daar moest allereest de interest en de aflossing voor de obligatiehouders

---

⁸⁵ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Janslust en Block & Bosch, ongedateerd.

⁸⁶ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 433, Taxatie Janslust en Block en Bosch, 10-03-1765.

⁸⁷ Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, 215-225.

⁸⁸ Hudig, *De Westindische zaken*, 53.

⁸⁹ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Janslust en Block & Bosch, ongedateerd.

van worden betaald. De commissarissen kregen een grotere rol toebedeeld en zij moesten beter toezicht houden op hetgeen Hudig in de boeken bijhield. Ook Bisdom en de overige “geïnteresseerdens”, oftewel de obligatiehouders, kregen meer inzicht in de boeken rond deze negotiatie.⁹⁰ Hudig’s keus om meer openheid toe te staan was bijna zeker gebaseerd op het feit dat hij de obligatiehouders tevreden wilde houden, omdat hij op dat moment meerdere negotiaties had lopen waarvan de rente niet betaald kon worden.

Het absenteïsme kwam tot uiting doordat in 1770 de heer Block overleed en de plantages toevertrouwd aan zijn vier zussen. Zij bleven in de Republiek wonen terwijl de administratie van de plantage in handen kwam van Rocheteau, een vertrouweling van Hudig die meer plantages uit zijn negotiatiefondsen administreerde. Het absenteïsme is hier geen verklaring voor de lijdensgeschiedenis van deze plantage, maar het kan wel benoemd worden als typisch voor deze tijdsperiode in de Surinaamse kolonie. De daadwerkelijke oorzaak van de kwalijke financiële toestand van deze plantages moet toegeschreven worden aan een te groot opportunisme en vertrouwen in de planter. De boekhouding doet voorkomen alsof er wat amateuristisch met geld omgegaan werd. Ferrand Whaley Hudig was zelf ook nog nooit in de kolonie geweest. Misschien als hij het reilen en zeilen van een plantage zelf had gezien, dat het hem beter inzicht gaf in het doen van zaken met de planters. Daarom is Hudig zelf ook onderdeel van het absenteïsme.

Het is onduidelijk wat uiteindelijk met de plantages is gebeurd. Op de obligaties zijn nog aantekeningen gevonden uit de jaren '20 van de negentiende eeuw, zestig jaar na de afsluiting van de negotiatie, veertig jaar nadat de negotiatie afbetaald had moeten worden.⁹¹

Somerszorg, negotiatie f.56.000, 01-06-1767

Deze negotiatie stond op naam van Philip Carel Somers, hij nam in 1763 de zaken over van zijn vader Jan Carel om meteen bij Hudig aan te kloppen voor een negotiatie. Vader Somers was in 1754 onderdeel gaan uitmaken van de negotiatie Deutz. Om met Hudig in zee te kunnen gaan moest de hypotheek worden afgelost, waardoor het genegotieerde bedrag bij Hudig uiteindelijk uitkwam op f.56.000. Het plan bestond al in 1763 maar er was veel correspondentie nodig over de aflossing van de negotiatie Deutz, waardoor in 1767 uiteindelijk pas werd genegotieerd.⁹²

De negotiatie stond niet lang op naam van Philip Carel Somers, hij verkocht zijn plantage via een aantal omwegen aan Jan Ysak de Haan, die uiteindelijk de hypotheek overnam.

---

⁹⁰ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Janslust en Block & Bosch, ongedateerd.

⁹¹ Hudig, *De Westindische Zaken*, 53.

⁹² GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Somerszorg, ongedateerd. En GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 303, register van obligaties op Somerszorg, 01-06-1767.

Omdat de plantage tussen Somers en De Haan nog in handen is geweest van twee tussenpartijen heeft het hypotheekgeld ook een omzwerving gemaakt. De ‘tusseneigenaren’ wilden van de hypotheek af, waardoor Hudig werd gedwongen een andere bestemming te zoeken voor het geld. Het leek erop dat de plantage Twijfelachtig er met de inmiddels verhoogde hypotheek vandoor zou gaan, maar op het laatste moment werd de verhouding niet aangegaan. Interessant is dat Hudig de tusseneigenaren wel toe wilde staan de hypotheek af te lossen, maar dat hij niet af wilde van het verband van consignatie.⁹³ Dit schrijven is alleszeggend over de bedoelingen van Hudig en doet voor eens en voor altijd de das om het beeld van directeuren als utopisten. Het is duidelijk dat Hudig acteerde als een opportunistische kapitalist: winstbejag was zijn drijfveer.

Somerszorg, negotiatie f.125.000, 01-06-1769

De nieuwe eigenaar van de plantage Somerszorg was Jan Ysak de Haan. Hij had ook de plantage Duuringe in bezit. De negotiatie zou vanaf dit moment een gecompliceerd karakter krijgen wegens gekruiste belangen en behoeften. Bovendien werden de hypotheeken voor de twee verschillende plantages niet uit elkaar gehouden, en maakt Hudig het in zijn ‘memorialia’ ook niet veel duidelijker. Wat in ieder geval wel duidelijk is, is dat de schuld van de plantage Somerszorg gigantisch opliep. De plantage werd in 1769 opnieuw gepriceerd op f.234.755. Een rekensommetje maakt ons duidelijk dat 5/8 van die waarde f.146.721 maximaal geleend kon worden. Echter, de schuld liep op tot al f.147.440 in 1770 en f.175.607 in 1775.⁹⁴

Hudig was zwak uitgedrukt niet blij met de Haan. Maar ook toen de plantage in 1775 opnieuw gepriceerd werd en de hypotheek werd opgerekt naar f.150.000 was de hypotheek nog steeds lager dan de schuld. De commissarissen van de negotiatie, in dit geval de heer van Basel, J.A. Saffin, Gerrit van der Pott, Michiel Virulij, N. Desamory en Samuel Hoppesteijn werden belangrijker als toezichhouders, maar ook dit hielp niet om de schulden van De Haan te drukken. Sterker nog, de commissarissen gaven in 1777 zelfs toestemming dat de hypotheek van de plantage Duringe hoger mocht zijn dan de afgesproken 5/8 van de gepriceerde waarde, om tegemoet te komen in de kosten voor de plantage Somerszorg.⁹⁵

In 1778 overleed De Haan en de erven van de plantage wilden deze zo snel mogelijk verkopen. De schuld liep in dat jaar op tot f.192.442, waarvan f.42.442 door Hudig persoonlijk geleend was.⁹⁶ Hudig rekende 5% voor de rente die obligatiehouders zouden krijgen, maar liet

---

⁹³ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Somerszorg, ongedateerd.

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ Van Stripriaan, *Surinaams Contrast*, 221.

de planter ieder jaar 6% rente betalen. Het verschil stak hij in eigen zak onder de noemer ‘commissiegelden’. Uiteindelijk betekende dit dat hij in 1778 f.4.046 aan rente kon opstrijken. Voor Hudig was de persoonlijke vordering op de planter dus geen slechte situatie, dat verklaart waarom de constructie zo lang in stand werd gehouden. De commissarissen wisten van de hoge schulden af, zoals hierboven uitgelegd. Het onduidelijk waarom zij hier niet tegen in opstand kwamen.

Uiteindelijk werd de rente in de eerste tien jaar van de lening ieder jaar uitgekeerd. Vervolgens werd vanaf 1780 mondjesmaat en 3% per keer uitgekeerd. Bijzonder is dat tussen 1793 en 1816 niets wordt genoteerd, waarna in 1816 de rente van 1789 werd verdeeld over de obligatiehouders. Tot 1823 bestaan notities betreffende de rentebetaling, dan is tot 1801 uitgekeerd. Over de aflossingen van deze negotiatie, laat staan de afloop, is niets bekend.⁹⁷

Duuringe, negotiatie f.120.000, 12-06-1770

Duuringe was ook een plantage van de heer De Haan. Vanaf deze plantage probeerde hij de zaken van zijn andere plantage Somerszorg te regelen, net als de negotiatie die hij in 1770 voor Duuringe afsloot. De negotiatie werd tegen de gebruikelijke voorwaarden van 5% interest de eerste tien jaar en vervolgens daarbij 1/10 per jaar aflossen. Ook hier mocht weer maximaal 5/8 van de gepriceerde waarde verhypothekeerd worden.⁹⁸

Voor de plantages Duuringe en Somerszorg is de theorie van absentisme niet van toepassing, omdat De Haan in Suriname woonde tot zijn dood in 1777. In de jaren tot 1777 was namelijk al een gigantische schuld ontstaan op beide plantages terwijl De Haan er met zijn neus bovenop zat. Ook van deze plantage is niet veel meer bekend dan een aantal prisaties en de torenhoge schulden.⁹⁹

Venetia Nova (Nieuw Hazard) en Ma Resource (Bijgelegen), negotiatie f.52.000, 1-11-1768

Jacob (van) Fetter sloot na prisatie in 1768 een negotiatie met Hudig. Hij overleed al in september datzelfde jaar, waardoor de eigendoms papieren van de plantage Venetia Nova overgingen naar zijn broer. Hij verkocht de plantage “bij veijling en verkoop door vendu”.¹⁰⁰ De koper was Dirk van der Mey, een bekende van Hudig. Dirk was samen met Adriaan

---

⁹⁷ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 310, register van obligaties op Somerszorg, 01-06-1769.

⁹⁸ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosII, HV1223, plan van negotiatie op plantage Duuringe, 12-06-1770.

⁹⁹ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Duuringe, ongedateerd.

¹⁰⁰ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Venetia Nova, ongedateerd. Vendu betekent op bezichtiging.

Gootenaar actief als administrateur en vertegenwoordiger van Ferrand Whaley Hudig en tezamen hadden zij Fetter in contact gebracht met Hudig. In eerste instantie stelde Hudig zich welwillend op tegenover van der Mey. Op voorwaarde dat de hypotheek onder dezelfde condities werd aangenomen en de plantage minstens in dezelfde conditie bleef als uit de correspondentie met Fetter was gebleken, kon Hudig zich in een nieuw samenwerkingsverband met Van der Mey vinden.¹⁰¹

Dirk kocht nieuwe slaven en veranderde de naam van de plantages in Nieuw Hazard en Bijgelegen. Hij volmachtigde Rocheteau, ook administrateur van Hudig, om zijn zaken in de Republiek met Hudig te regelen. Uiteindelijk werd Rocheteau de nieuwe vertegenwoordiger van Hudig en wilde Van der Mey met iemand anders dan Hudig verder gaan, omdat hij toch geld nodig had. De samenwerking was namelijk nog steeds niet bekrachtigd. Van der Mey had nog geen hypotheek lopen bij Hudig. De reactie van Hudig is als volgt: “Op dezelfde datum schrijf ik Rocheteau dat ik van gedachte was ’t best zoude zijn de correspondentie met den Heer af te breken en hem derhalven verzocht vant vandu comptoir de betaling te eijsschen van den schuld die den boedel van Fetter mij debet was”.¹⁰²

Er was sprake van miscommunicatie tussen Hudig en Van der Mey, doordat het schip was vergaan, waarmee de brief van Van der Mey verstuurd was. Klaarblijkelijk was hier van reservekopieën geen sprake, Hudig sprak zich lelijk uit over het uitblijven van brieven van Van der Mey.¹⁰³ Uiteindelijk bleken de zaken er minder erg voor te staan dan Hudig had gedacht, maar als van der Mey ergens anders wilde negotiëren zou hij daar vrede mee hebben, zolang hij zijn (commissie)geld maar terug kreeg. Hieruit blijkt de moeizame communicatie tussen de kolonie en de Republiek, één van de struikelblokken in de achttiende eeuw. Van der Mey klopte uiteindelijk in 1775 toch bij Hudig aan voor een negotiatie.¹⁰⁴

Nieuw Hazard, f.50.000, 01-11-1775

“De geïnteresseerdens hebben daarop getekent een acte van approbatie nu Nieuw Hazard genaamt en op het huys en erf aan Paramaribo en op het hypotheecq op deze gevestigd te blijven heerideeren.”¹⁰⁵ Meteen na het afsluiten van deze negotiatie met de gangbare voorwaarden, liep de schuld gigantisch op. Twee ‘geïnteresseerdens’, waarschijnlijk commissarissen, Gerard van Andel en Justus den Hengst wilden openheid van zaken. Zij belegden een vergadering waar een

---

¹⁰¹ Hudig, *Westindische zaken*, 63.

¹⁰² GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Nieuw Hazard, ongedateerd.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 491, register van obligaties in een hypothecaire lening op Nieuw Hazard ten laste van Dirk van der Meij 1-11-1775.

¹⁰⁵ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Nieuw Hazard, ongedateerd.

meer-puntenplan uit voortkwam. Zo mocht onder andere de schuld maximaal 5/8 van de gepriceerde waarde zijn, zoals in de originele negotiatie was afgesproken. Daarnaast moest Hudig zijn persoonlijke vordering a f.19.001 terugkrijgen en werd afgesproken dat de rentebetaling de komende vijf jaar maar 2,5% mocht bedragen. Ook mocht Hudig maar 0,5% commissie rekenen in plaats van de gebruikelijke 1%.¹⁰⁶

De heren commissarissen kregen hier weer een grotere rol toebedeeld, zoals bij iedere plantage het geval was op het moment dat de schulden boven de hypotheek uitstegen. Opnieuw werd hier meer openheid geëist door de obligatiehouders, zoals we eerder zagen gebeuren bij andere negotiaties. Het meest interessante aan deze negotiatie is dat Dirk van der Mey een ervaren administrateur was, maar dat deze hypotheek toch uitliep op een fiasco. De plantage zat al in de schulden voordat van der Mey eigenaar werd. Dit geval toont aan dat een mislukte negotiatie bij wijze van spreken zelfs de beste kon overkomen, onder invloed van externe factoren. Deze externe factoren worden in het tweede hoofdstuk behandeld.

Onbekende Negotiaties

Van een aantal negotiaties is het verloop en de afloop onbekend gebleven. Bijvoorbeeld de negotiatie op La Confiance. Deze negotiatie is in 1796 ingetrokken en de “signature geroyeerd.”¹⁰⁷ Van de negotiatie op Driesveld, Bijgelegen en De Goede Verwachting bestaan eveneens geen duidelijke gegevens. Deze negotiaties zijn daarom niet opgenomen in deze lijst. De casestudies naar Hudig’s hypotheek hebben een schat aan informatie opgeleverd over de factoren binnen het negotatiesysteem die van invloed waren op het verloop van de negotiaties. Door een thematische analyse aan de hand van het negotatiecontract komen overeenkomsten en verschillen tussen de negotiaties duidelijk naar voren.

Als het negotatiecontract zoals dat op pagina 11 van dit onderzoek is opgenomen naast deze casestudies wordt gelegd, komt in de eerste plaats het thema ‘rente’ naar voren. Regelmatig konden planters niet aan hun renteverplichtingen voldoen, om over de aflossingen maar te zwijgen. Geen van de negotiaties is binnen de beoogde twintig jaar afgelost. Bij een aantal negotiaties is de rente na verloop van tijd verlaagd, om obligatiehouders tevreden te houden. De vraag die hier naar boven komt is of de rente niet van begin af aan te hoog is geweest.

Het tweede thema zijn de prisaties. Deze nemen in het negotatiesysteem een belangrijke negatieve rol in. In de eerste plaats probeerden planters onder de regel uit te komen dat zij maar

---

¹⁰⁶ GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, DoosVI, HV918, Nieuw Hazard, ongedateerd.

¹⁰⁷ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 525, register van obligaties op La Confiance, 01-08-1776.

over 5/8 van de gepriceerde waarde van hun plantage een hypotheek konden krijgen. Het is te begrijpen dat Hudig hiermee in zee ging: hoe hoger de schuld was die de planter bij hem had, hoe hoger dus de persoonlijke vordering, hoe meer rente Hudig kon vragen aan de planter. Bij de plantage Somerszorg was het oprekken van de hypotheek op zijn toppunt toen de commissarissen zelfs toestemming gaven voor een hogere schuld dan contractueel was overeengekomen. De prisatie en het negotatiecontract werden hier volledig ondermijnd. Hier kwam nog eens bij dat de productiewaarde waarop de plantage door de priseur werd geschat, niet overeenkwam met het daadwerkelijke productieniveau. In de secundaire literatuur wordt gespeculeerd over corrupte taxateurs, maar uit de archieven van de negotaties van Hudig ontbreekt hiervoor ieder bewijs.¹⁰⁸

Een derde thema dat direct verbonden is aan het negotatiecontract is het verband van consignatie. Dit was van grote waarde voor Hudig, zo blijkt wel uit het verloop van de negotatie op Somerszorg van 1767. Hudig wil de plantage gerust verkopen, maar hij wil niet af van het verband van consignatie. De gevolgen van het consignatiesysteem zullen in het tweede hoofdstuk duidelijk worden. Een vierde thema zijn de uit de interest betaalde aflossingen. Een deel hiervan bestond uit de rente voor de obligatiehouders, maar ook was een relatief groot deel bestemd voor Hudig zelf. Hij verdiende zeer behoorlijk op de commissiegelden, naast de persoonlijke vorderingen die hij op de planters had.

Het volgende thema, de rol van de commissarissen en de obligatiehouders, zijn niet direct verbonden aan het negotatiecontract. Toch kunnen zij geschaard worden onder de interne factoren, omdat zij gezien kunnen worden als de bewakers van het contract. De commissarissen en obligatiehouders nemen een kritische rol aan en treden bij veel negotaties op de voorgrond om de loop van de negotatie te beïnvloeden.

Eén van de oorsprongsmythes van het ontstaan van de negotaties wordt ontkracht door de casestudies: het ‘geknackt crediet’. Hoewel door veel planters eerdere leningen werden afgelost met het geld van de negotatie van Hudig, was deze laatste geen utopist maar opportunist. Dat blijkt nogmaals uit de commissiegelden en persoonlijke vorderingen waar Hudig het stempel woekeraar opgedrukt kan krijgen. Het absentisme lijkt niet van invloed te zijn geweest op het verloop van de negotaties. De negotaties waarbij de planter in Suriname vertoefde verliepen immers net zo dramatisch.

---

¹⁰⁸ Emmer, ‘Het zwarte gat’, 113 en 119.

Hoofdstuk 2. Externe factoren

In dit tweede deel van het onderzoek komen de externe factoren voor het verloop van de negotiaties van Ferrand Whaley Hudig aan bod. De interne en externe factoren zijn met elkaar verweven. Daarom zullen de interne factoren en het verloop van de negotiaties in dit hoofdstuk terugkomen. Er zijn een aantal duidelijke externe factoren voor het verloop van de negotiaties aan te wijzen. Namelijk economische factoren en politieke en culturele invloeden.

Omdat deze invloeden moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn, is voor de volgende indeling van dit hoofdstuk gekozen. In de eerste plaats wordt gekeken naar lokale factoren, dat wil zegen het politieke, culturele, en economische reilen en zeilen van zowel de stad Rotterdam als de plantages in Suriname. In de tweede paragraaf wordt gekeken naar ‘nationale’ belangen, op niveau van de Republiek en op het niveau van Suriname. Uiteindelijk worden ook de politieke, culturele en economische gebeurtenissen in een internationaal perspectief gezet. Hieruit zal blijken welke internationale gebeurtenissen van invloed waren op de negotiaties van Ferrand Whaley Hudig.

Lokaal

Voor dit onderzoek is het van belang te kijken naar de achttiende-eeuwse Rotterdamse werken en waterstad, zodat duidelijk wordt welke invloed Rotterdam en Rotterdammers hadden op de negotiaties van Hudig. Over achttiende-eeuws Rotterdam is niet veel wetenschappelijke literatuur verschenen. Daarnaast is het opvallend dat wanneer er geschreven wordt over de achttiende eeuw, voornamelijk de eerste dertig en de laatste twintig jaar worden belicht. Daartussen zit een gat in onze kennis, precies in de tijd waarin Ferrand Whaley Hudig actief was. Informatie over deze periode moet gezocht worden in onderzoeken die de zogenaamde ‘lange negentiende eeuw’, of de aanloop naar de Bataafse Republiek in de laatste jaren van de achttiende eeuw beschrijven. De meeste auteurs overschrijden hun eigen tijdsafbakening met een aantal jaar, waardoor snippers informatie bestaan over de tijd waarin Hudig negotieerde.

Hoe belangrijk was Rotterdam in de handel op de West-Indische kolonies? Amsterdam was de belangrijkste haven wat betreft alle Oost- en West-Indische producten. Rotterdam was vooral belangrijk in de handel met Engeland en Noord-Frankrijk en als doorvoerhaven naar onder andere Duitstalige gebieden.¹⁰⁹ De kamer Maze van de WIC was klein en minder belangrijk dan de kamers in Amsterdam, Middelburg en Delft. Verschillende bedrijven die

---

¹⁰⁹ P. van de Laar, ‘Rotterdam, de koopstad en de VOC’, in: M. van der Heijden en P. van de Laar, *Rotterdammers en de VOC, handelscompagnie, stad en burgers 1600-1800* (Amsterdam 2002), 30-55, aldaar 32. En Schoor, *Stad in aanwas*, 319.

handel dreven op de West in combinatie met de aanwezigheid van de WIC duidt op West-Indische activiteiten in Rotterdam. Een voorbeeld van een Rotterdams bedrijf dat zich bezighield met West-Indische activiteiten is Coopstad en Rochussen.¹¹⁰

Vanaf de late middeleeuwen groeide de stad Rotterdam demografisch en economisch door de haringvisserij en handel in haring. Hierbij ging het niet alleen om de haring als product, maar ook alles wat bij de visserij en verwerking van het product kwam kijken. Zo profiteerden bijvoorbeeld ook scheepsbouwers, leerlooiers en kuipers van de handel in haring. De vis werd verhandeld in binnen- en buitenland, zoals Frankrijk en het Rijn- en Scheldegebied. Door retourladingen uit deze regio groeide de Rotterdamse stapelmarkt.¹¹¹ Naast de stapelmarkt groeide ook de stad zelf. Onder de noemer ‘defensieve redenen’ werden ook meer havens aangelegd, waardoor de waterstad fors groeide in de zeventiende eeuw.¹¹²

Opnieuw profiteerde hier niet alleen de haringvissers van. Ook succesvolle zeilmakers, kuipers en timmerlieden wisten zich op het terrein van de handel in grondstoffen te begeven. Hierdoor groeide het scheepvaartverkeer eveneens. Haringbuizen werden bijvoorbeeld buiten het seizoen voor vrachtverkeer ingezet. Door het systeem van partenrederijen werden de kosten gedekt en konden kleine handelaren hun risico’s spreiden.¹¹³

Rotterdam had veel handelsbetrekkingen met Amsterdam en verscheepte weinig tropische producten naar Frankrijk en Engeland. Echter, Rotterdamse handelaren importeerden juist verschillende goederen daarvandaan.¹¹⁴ Zeker in de context van dit onderzoek is het belangrijk te weten dat Rotterdamse schepen vele malen vaker een Engelse of Franse haven als bestemming hadden, dan een Midden- of Zuid-Amerikaanse haven. Via de Rijn werd wel naar Duitse gebieden geëxporteerd.¹¹⁵ Uit het werk van C. Visser wordt duidelijk dat het Rijnland in de achttiende eeuw een enorme ontwikkeling had doorgemaakt. Daarnaast bood het water van de Rijn een goedkope manier voor transport, waardoor de Rijnhandel tussen Rotterdam en het Rijnland een enorme groei doormaakte.¹¹⁶ Dit verklaart de gestegen vraag naar producten zoals suiker vanaf de jaren ’40 van de achttiende eeuw. Niet alleen de Republiek werd met de tropische producten bediend in de vraag, ook buitenlandse achterlanden deelden daarin.

---

¹¹⁰ GAR, archief 68, C&R, inv.nr. 12, Instructie voor kapitein Jan de Moor voor het vervoeren van slaven namens Coopstad&Rochussen, 04-09-1750.

¹¹¹ Van de Laar, ‘Rotterdam, de koopstad en de VOC’ 33.

¹¹² H. Bonke, *De kleyne mast van de Hollandse coopsteden. Stadsontwikkeling in Rotterdam 1572-1795* (Amsterdam 1996) 249-252.

¹¹³ Van de Laar, ‘Rotterdam, de koopstad en de VOC’, 34.

¹¹⁴ Schoor, *Stad in aanwas*, 319.

¹¹⁵ Van de Laar, ‘Rotterdam, de koopstad en de VOC’, 50. Zie ook Visser, *Verkeersindustrieën* (Rotterdam 1927), 22.

¹¹⁶ Visser, *Verkeersindustrieën*, 14.

Deze vraag naar suiker kan gekoppeld worden aan het ontstaan van de negotiaties en heeft tegelijkertijd te maken met het afbetalen van de negotiatie en interest. De producten werden immers in consignatie geleverd, waarop Hudig ze doorverkocht aan handelaren en raffinadeurs. In de Republiek werden door verschillende mercantilistische wetgevingen in de tweede helft van de achttiende eeuw goede omstandigheden gecreëerd voor raffinadeurs om bedrijven te vestigen.¹¹⁷ Het grootste gedeelte van de ongeraffineerde suiker was niet afkomstig uit de West, maar van doorvoerhandelaren uit Frankrijk. Visser ziet de opkomst van de raffinage-industrie in de tweede helft van de achttiende eeuw in Frankrijk zelf als desastreuus voor deze industrietak in de Republiek. Van der Voort ontleent hier zijn theorie aan over het in elkaar storten van de negotiatiehandel.¹¹⁸ Het aanbod van Surinaamse suiker kon de vraag in de Republiek niet aan, waarop de Franse suikerhandelaren hierop insprongen.

Over de toestand op de plantages is in het eerste hoofdstuk al veel duidelijk geworden. Bij iedere negotiatie is een ander facet van de plantage-economie naar voren gekomen. Belangrijke spelers op de plantages waren de planters, administrateurs en slaven. De natuurlijke omstandigheden, zoals droogte, speelden ook een grote rol in het succes van een plantage. Het is hier interessant om gebeurtenissen in een grotere ‘nationale’ Surinaamse context te plaatsen. Hoe uniek was de situatie op de plantages die verbonden waren aan Ferrand Whaley Hudig?

Nationaal

In 1778 verscheen een verslag over de toestand van de kolonie Suriname, naar een onderzoek van de heren C. Graafland en A. Gootenaar. Zij waren beiden zowel planter als administrateur van verschillende negotiaties.¹¹⁹ In het verslag werden de stand van zaken van de Surinaamse economie anno 1778 en de oorzakelijke verbanden op dat gebied omschreven. Op basis van dit verslag en het voorgaande, kunnen we stellen dat de Surinaamse economie er buitengewoon slecht voorstond. Graafland en Gootenaar hebben het over een “ondersoek van het vervalle crediet en onheylen daaruyt gesproten en nog te spruiten. Middelen tot herstel van hetselve en reddinge van vele goede planters en behoud der plantagien”.¹²⁰ Het onderzoek was klaarblijkelijk bedoeld om een oplossing te kunnen vinden voor het probleem van het ‘vervalle crediet’. Cynisch genoeg gebeurt dit ongeveer 25 jaar na aanvang van de eerste negotiaties, die volgens de achttiende-eeuwse beschrijvingen bedoeld waren om het ‘gecknackt crediet’ op te vangen. Opnieuw werd hier gezocht naar een oplossing voor het verval van kredieten.

---

¹¹⁷ Visser, *Verkeersindustrieën*, 32.

¹¹⁸ Ibidem, 45. En: Van der Voort, *De Westindische plantages*.

¹¹⁹ Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, 211.

¹²⁰ NA, archiefnr. 1.05.03 SvS, inv.nr. 509, verslag over de toestand van de kolonie Suriname, 30-04-1778.

De heren Graafland en Gootenaar benoemden de onafbetaalde negotiaties als één van de oorzaken van de slechte economische toestand in de kolonie. Zij zagen de droogte van 1769 als omslagpunt voor de economische malaise. Bijzonder is wel, dat de prijs voor de suiker, koffie, katoen en cacao relatief stabiel bleef na deze droogte.¹²¹ De geëxporteerde hoeveelheid van deze producten daalde daarentegen drastisch. Vooral de hoeveelheid uitgevoerde koffie daalde met meer dan de helft in 1770 ten opzichte van het jaar daarvoor.¹²² Het moge duidelijk zijn dat dit het gevolg was van de droogte die de kolonie teisterde. In 1771 waren de geëxporteerde hoeveelheden weer terug op het niveau van voor de droogte.

Ook wezen Graafland en Gootenaar op de aanvallen van bosnegers die in 1771 weer begonnen.¹²³ In de jaren '50 van die eeuw werd door de planters, met hulp vanuit de Republiek, gevochten tegen weggelopen slaven, de 'marrons'. Aan het begin van de jaren '60 werden vredes gesloten en was er sprake van relatieve rust in de kolonie. Dit duurde helaas nog geen decennium en aan het eind van de jaren '60 gingen de marronoorlogen weer verder, zij het dit keer in een ander gebied, tegen een andere groep.¹²⁴ Voor dit onderzoek is de impact van de oorlogen op de productie en handel van de plantages van belang.

Het economische effect was in de eerste plaats dat planters door het weglopen van slaven werkkraft misten op de plantage. Planters moesten ook een bijdrage leveren in de vorm van geld en mankracht voor de troepen die ten strijde trokken tegen de marrons. Dit blijkt uit een archiefstuk waarbij de "Jaarlijkste kosten van twee coffij plantagien in Surinamen" worden opgesomd.¹²⁵ De auteur noemt een "Comptoir der Wegloopers Cas" waarbij er een deel van de koffieoogst afgestaan moet worden aan de Sociëteit van Suriname. Logischerwijs konden deze weglopersgelden niet worden gebruikt voor interest- en aflossingsbetalingen. De belastingen en deze weglopersgelden werden niet opgenomen in de prisaties.

Daarnaast kon het zijn dat plantages getroffen werden door een aanval van de bosnegers. Hierbij raakten regelmatig slaven, planters, opzichters en andere aanwezigen (dodelijk) gewond. Niet in de laatste plaats werden tijdens aanvallen landbouwgewassen vernietigd, vaak door vuur. Dit alles droeg er toe bij dat planters minder producten hadden om te verschepen, waardoor steeds minder geld overbleef om de negotiaties af te betalen. De plantages waar Hudig

---

¹²¹ Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, 434.

¹²² *Ibidem*, 430.

¹²³ NA, archiefnr. 1.05.03 SvS, inv.nr. 509, verslag over de toestand van de kolonie Suriname, 30-04-1778.

¹²⁴ F. Dragtenstein, *Alles voor de vrede, de brieven van Boston Band tussen 1757 en 1763* (Amsterdam 2009), 45-52. En N. Habermehl, *J.C. van der Hoop 1742-1825, marinebestuurder voor stadhouder Willem V en koning Willem I* (Amsterdam 2000), 36-38.

¹²⁵ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 162, 'Jaarlijkste kosten van twee coffij plantagien in Surinamen', ongedateerd.

zaken mee deed zijn volgens de archieven geen slachtoffer geworden van een aanval van marrons. Wel moesten zij een bijdrage leveren in de vorm van weglopersgelden.¹²⁶

In de jaren '70 zijn troepen van de Republiek naar Suriname gezonden om daar tegen de weglopers te vechten. Deze troepen werden voor het grootste deel bekostigd door de inwoners van de kolonie.¹²⁷ Bovendien waren er slaven die wegliepen van de plantages, bijvoorbeeld op de plantage Somerszorg. Op de prisatie is te lezen: "Jacob in het bosch".¹²⁸ Slaaf Jacob was niet aanwezig op het moment van prisatie en daardoor niet op waarde geschat. Als slaven wel aanwezig waren tijdens de prisatie en vervolgens wegliepen, werd daarmee geen rekening gehouden en kwam dit ten nadele van de productie. Opnieuw blijkt hier dat de productiewaarde van een plantage niet gelijk was aan het productieniveau.

De negotiaties van Hudig in ogenschouw nemende, kan dit een verklaring zijn voor het verloop van de negotiaties die na 1770 zijn afgesloten. Voor Somerszorg (1769), Driesveld en Bijgelegen (1772), en Nieuw Hazard en Afgelegen (1775) zijn vanaf 1779 bijzondere afspraken gemaakt wat betreft de interestbetaling.¹²⁹ Driesveld en Bijgelegen, en Nieuw Hazard en Afgelegen betaalden vanaf 1779 2,5% interest en Somerszorg betaalde vanaf 1780 3% interest. Op de aparte negotiatie op Bijgelegen, afgesloten in 1774, werd de eerste twee jaar de volle interest betaald, waarna acht jaar geen betalingen plaatsvonden. In 1785 werd vervolgens voor vijf jaar interest betaald, echter tegen een gereduceerd tarief van 2,5%.

De plantage-economie werd mogelijk gemaakt door het systeem van slavernij. De productie werd op gang gehouden door de slaven, aangevoerd vanuit Afrika. Vanaf de jaren '40 van de achttiende eeuw was de slavenhandel in handen van particulieren. Relatief grote spelers in de particuliere slavenhandel waren Coopstad en Rochussen, respectievelijk oom en zwager van Ferrand Whaley Hudig. Graafland en Gootenaar wijzen erop dat de Surinaamse economie een aanvoer van 5.000 slaven per jaar nodig had, om fatsoenlijk te kunnen functioneren.¹³⁰ In bijlage 6, is in de tabel te zien dat dit aantal van 5.000 maar in vier afzonderlijke jaren behaald is. Bovendien valt op dat in de jaren '80 het aantal aangevoerde slaven drastisch daalt.

Het probleem van het slaventekort werd door contemporaine bronnen al onderkend. In

---

¹²⁶ Het effect van de weglopersgelden op de plantages staat beschreven in: H.E. Lamur, 'The impact of Maroon wars on population policy during slavery in Suriname', in: *The journal of Caribbean history*, jaargang 23, 1989, 1-27, aldaar 9-10.

¹²⁷ Ietswaart, *Reize naar Surinamen*, 47. Zie ook P. Emmer en J. Gommans, *Rijk aan de rand van de wereld: De geschiedenis van Nederland overzee, 1600-1800* (Amsterdam 2012) 192.

¹²⁸ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr.301, prisatie van plantage Somerszorg 20-03-1769.

¹²⁹ Zie bijlage 5.

¹³⁰ NA, archiefnr. 1.05.03, SvS, inv.nr. 509, verslag over de toestand van de kolonie Suriname, 30-04-1778.

een resolutie gedrukt in de Hofcourant uit 1788 stond dat “deze benodigdheden kunnen begroot worden op 8.000 negers ’s jaars”, nog meer dan Graafland en Gootenaar tien jaar daarvoor begrooten. De staten van Holland en Westfriesland hadden berekend dat “een schip door den baak 300 negers aanbrengt” en “dat er gevolgelijk 30 schepen op de kust moeten vaaren om het behoorlijk aantal negers geduurig aan te voeren”.¹³¹ Dit artikel droeg als oplossing aan dat het ondernemen van een slavenreis voor een slavenhandelaar aantrekkelijker gemaakt kon worden, door premies of pensioenen uit te schrijven. De auteur van “bedenkingen om de Colonie Surinamen uit haaren tegenswoordigen kwijnenden staat wederom op te beuren” ziet een verandering in de slavenhandel ook als oplossing voor die ‘kwijnenden’ staat.¹³² Uit het stuk wordt verder niet duidelijk wat de auteur precies onder die verandering verstond, behalve dat hij een vrije slavenhandel wilde bewerkstelligen.

In het zakelijk archief van de firma Ferrand Whaley Hudig zijn onder andere twee brieven bewaard gebleven. Hierin werden in het eerste stuk de oorzaken van het verval van de slavenhandel opgesomd en in het tweede deel oplossingen aangedragen. De schrijver van het stuk en het jaar waarin het verschenen is zijn onbekend.¹³³ Een selectie uit de tien oorzaken: als eerste oorzaak wordt aangedragen dat er in “deze stad” weinig slavenhandelaren te vinden zijn, door morele bezwaren van verschillende handelaren “over de al of niet geoorloofheid van deezzen handel”. Daarnaast zou de West Indische Compagnie te hoge recognitiegelden vragen en geen onderscheid in sekse maken bij het betalen van koptgelden. Dit kwam er op neer dat de winsten kleiner zouden zijn voor slavenhandelaren.¹³⁴

De aanvoer van slaven was belangrijk voor het succes van de negotiaties. De slavenstand in Suriname had grote moeite zichzelf in stand te houden, daarom waren de planters aangewezen op de trans-Atlantische slavenhandel.¹³⁵ Het mag duidelijk zijn dat bij een tekort aan slaven, de productie van tropische landbouwproducten niet optimaal kon zijn. En op het moment dat de productiecapaciteit niet volledig was, ging dat ten koste van de omzet waarvan de negotiaties afbetaald moesten worden. De winstmarge die uiteindelijk na aftrek van de rente en de afbetalingen overbleef, werd ook kleiner. Hierdoor kon minder geld in de plantage

---

¹³¹ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 162, Hofcourant, “Vervolg en slot van ’t extract uit de resolutien van de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, in hun edele gr.mog. vergadering genomen op vrijdag dan 16 mey 1788, gedateerd 24-05-1788.

¹³² GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 162, Bedenkingen, blz 3. Auteur en datum van publicatie onbekend.

¹³³ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 163, brief over de oorzaken en oplossingen van de vervallen slavenhandel, schrijver onbekend, ongedateerd. Alle citaten in de alinea zijn afkomstig uit dit stuk.

¹³⁴ De klacht om de hoge recognitiegelden klinkt vaker door in contemporaine opiniestukken in de vorm van een aanklacht tegen hoge belastingen. Immers, hoe lager de belastingen zijn, hoe meer geld de planters overhouden om hun lening plus interest af te betalen.

¹³⁵ Emmer en Gommans, *Rijk aan de rand van de wereld*, 173-176.

geïnvesteed worden voor bijvoorbeeld innoverende doeleinden. Uiteindelijk ging dit alles ten koste van de winstgevendheid van de plantage en de uiteindelijke afbetaling van de negotiaties.

Dat de slaven duurder werden en dus in waarde stegen, blijkt uit de prisaties van de plantage Somerzorg.¹³⁶ Bij de prisatie van 1766 waren 113 slaven, voor een totaalprijs van f.50.055, wat neer komt op een gemiddelde van ongeveer f.443 per slaaf. In 1769 werd de plantage opnieuw gepriceerd, dit keer waren er 107 slaven ter waarde van f.54300, een gemiddelde van f.507 per slaaf. De prijs per slaaf was hier gestegen, terwijl hier minder volwassen mannelijke slaven waren dan in 1766, zij waren doorgaans het duurst. De volgende prisatie vond plaats in 1775. De slavenmacht bestond uit 95 slaven en was f.48.325 waard. Een gemiddelde van ongeveer f.509 per slaaf. Hier was opnieuw het aantal mannelijke slaven afgenomen. Dit gold ook voor de prisatie in 1778. Op de plantage waren 65 slaven, f.37.125 waard. Dat komt neer op f.571 per slaaf. De waarde per slaaf is in twaalf jaar tijd enorm gestegen.

Als voor de desbetreffende jaren het aantal aangevoerde slaven eraan toegevoegd wordt, te vinden in bijlage 6, is te zien dat het aantal geïmporteerde slaven gedurende de jaren daalde. De prisaties kwamen niet in groot gevaar door het stijgen van de slavenprijs. Ondanks dat de prijs per slaaf behoorlijk steeg, namelijk bijna 29%, daalde het aandeel van de gepriceerde waarde van de slavenmacht ten opzichte van de waarde van de gehele plantage. Bijvoorbeeld in 1766 werd Somerzorg gepriceerd op f.157.804 en de slavenmacht op f.50.055. Dat betekent dat de slavenmacht 31,7% van de gehele gepriceerde waarde van de plantage uitmaakt. In 1778 is de waarde van de plantage f.280.597 en de waarde van de slavenpopulatie f.37.125, dat betekent een aandeel van 13,2%.¹³⁷ De slavenmacht had dus een minder groot aandeel in de waarde van de prisaties. Dit betekent dat de hogere prijs van de slaven geen verkeerd beeld gaf over de kredietwaardigheid van de plantages. Want als dat aandeel gelijk had gebleven bij een stijgende prijs van slaven, dan was de kans groter dat de plantage op een te hoge waarde gepriceerd werd. De verhouding tussen productiewaarde en productieniveau bleef hier gehandhaafd.

De Surinaamse plantage-economie werd volgens de literatuur in de tweede helft van de achttiende eeuw gekenmerkt door het absentisme van eigenaren van plantages.¹³⁸ Van Stipriaan maakt duidelijk dat in de jaren vijftig van de achttiende eeuw 20-25% van de eigenaars

---

¹³⁶ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 301, taxatie plantage Somerszorg 13-10-1766, 20-3-1769, 2-1-1775 en 9/10/11-2-1778. Alle gegevens uit deze alinea zijn afkomstig uit deze taxaties.

¹³⁷ Ibidem, Taxatie plantage Somerzorg 13-10-1766 en 9/10/11-2-1778.

¹³⁸ Oostindie, *Roosenburg en Mon Bijou*, 7. Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, 41.

buiten de kolonie verkeerde. Vier decennia later was dat aantal gestegen tot twee-derde.¹³⁹ De bedrijfsvoering werd in het geval van absenteïsme overgelaten aan een administrateur. Hij beheerde vaak meerdere ondernemingen en woonde op zijn eigen plantage of in Paramaribo en legde verantwoording af aan de eigenaar van de plantage. Een administrateur werkte op provisiebasis, dus hoe meer de plantage produceerde, hoe hoger het loon was.¹⁴⁰ Deze manier van belonen zou in theorie een positieve werking hebben op de productie. Immers, hoe beter de administrateur zijn taak uitoefende, hoe hoger de productie, hoe hoger zijn salaris.

Dat zou de negotiaties goed hebben gedaan. Die waren immers bedoeld om kapitaal te vergaren voor uitbreiding van de plantages om op den duur winsten te vergroten. Deze theorie kan getoetst worden aan de hand van de negotiaties van Hudig. De plantages Roosenburg en Mon Bijoux waren in handen van de heer J.A. van Sandik en werden, op het moment van aanvang van de negotiatie, geadmistreerd door de heer Dirk van der Mey en Benjamin Treboulon.¹⁴¹ In het eerste hoofdstuk is gebleken dat Roosenburg en Mon Bijoux het meest consequent waren met afbetalen. Tot zo ver kan de theorie kloppen. Maar aan de andere kant werden zowel Janslust en Block&Bosch als La Confiance, als Driesveld en Bijgelegen geleid door een administrateur. De negotiaties op deze plantage liepen zeer slecht, zoals blijkt uit bijlage 5.

Opvallend is bovendien dat La Confiance, en Driesveld en Bijgelegen werden opgekocht door Ferrand Whaley Hudig en nog steeds niet winstgevend werden. Dit zou te maken kunnen hebben met het streven naar winst van Hudig zelf. Het consignatiestelsel leverde hem meer op dan het afbetalen van de negotiatie. Hiernaast werd administrateur Van der Mey eigenaar van Nieuw Hazard en Bijgelegen, en de negotiatie op deze plantages liep niet soepel. Een vakman die, toen hij er alleen voor stond, zijn zaakjes niet op orde had. Waarschijnlijk zullen hier opnieuw andere factoren van invloed zijn geweest op het al dan niet slagen van de negotiatie. De naam van Hudig's administrateurs was hiermee gered, immers het zijn niet alleen de plantages waar administrateurs op aangesteld waren, maar ook anderen waarvan de negotiaties slecht liepen.

Terug naar de Republiek. Simon Schama, bekend om zijn cultuurhistorische werken, heeft een blik geworpen op de patriottenstrijd in het laatste kwart van de achttiende eeuw. Aan de hand van ooggetuigenverslagen en pamfletten zet hij een chronologisch overzichtswerk neer

---

¹³⁹ Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, respectievelijk 293 en 41.

¹⁴⁰ Ibidem, 293-295.

¹⁴¹ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 175, register van obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux, 07-08-1760.

van de patriottentijd tot en met de Bataafse Republiek en de terugkeer van de Oranjes.¹⁴² Schama besteedt enige pagina's aan het 'ancien regime' en de daarbij behorende economische omstandigheden. Zijn beweringen over de achttiende-eeuwse economie passen in de historiografie over de Republiek in deze periode: ook hij schrijft over een stagnerende economie.

Schama en Van der Voort hebben overeenkomende ideeën betreffende de economische omstandigheden van de achttiende-eeuwse Republiek. Beiden vergelijken de economie met die van Frankrijk en binden hier conclusies aan. Van der Voort betreft Frankrijk bij zijn onderzoek, want "de Surinaamse planters noemden deze [Franse] concurrentie één van de belangrijkste factoren die hun verhinderde aan hun financiële verplichtingen jegens de negotiaties te kunnen voldoen".¹⁴³ Ook Schama en Van der Schoor noemen de Franse concurrentie. Schama voegt daar aan toe dat tussen de jaren 1760-1780 de Franse koloniale handel bijna dubbel zo groot was als dat van de Republiek, de Fransen hadden dan ook veel meer kolonies. Hij vermeldt dit in de context van relatieve en absolute economische achteruitgang van de economie in de Republiek.¹⁴⁴ Deze Franse concurrentie was niet gunstig voor de negotiatiehandel, maar wel voor de Nederlandse suikerindustrie.

Een belangrijk overzichtswerk betreffende de binnenlandse markt, conflicten en politiek is het boek van J.G. Kikkert, *De val van de Republiek*.¹⁴⁵ Kikkert schrijft niet zozeer over de economische omstandigheden van de Republiek in de achttiende eeuw, maar schrijft een politiek- en cultuurhistorisch werk. De nadruk ligt ook in dit boek op de laatste twintig jaar van de achttiende eeuw, met af en toe wat uitlopers naar de jaren zeventig. Het valt op dat de nationale politiek nauw samenvalt met internationale betrekkingen. Zeker in dit onderzoek is dat van groot belang, omdat Suriname voor de Republiek niet naast de deur ligt. Zo zijn de Tweede Engelse zeeoorlog en de Napoleontische tijd van zeer grote invloed op de loop van de negotiaties, hierover meer onder het kopje 'internationale context'.

Het proefschrift van Schutte sluit hierop aan.¹⁴⁶ Hij schrijft over de invloed van de Patriottische verlichtingsidealen op de koloniale politiek. Dit werk bevestigt de importantie van de internationale context en in het bijzonder de Vierde Engelse Oorlog. Echter, dit werk is niet van groot belang voor dit onderzoek, aangezien Schutte voornamelijk over de VOC en WIC

---

¹⁴² S. Schama, *Patriots and Liberators, Revolution in the Netherlands, 1780-1813* (New York 1977).

¹⁴³ Van der Voort, *De Westindische plantages*, 134.

¹⁴⁴ Schama, *Patriots and Liberators*, 31. En Schoor, *Stad in aanwas*, 325-326.

¹⁴⁵ J. K. Kikkert, *De val van de Republiek* (Soesterberg 2011).

¹⁴⁶ G.J. Schutte, *De Nederlandse Patriotten en de koloniën. Een onderzoek naar hun denkbeelden en optreden 1770-1800* (Utrecht, 1974), 216.

schrijft. Hij onderzocht niet de West-Indische handel als geheel, dus inclusief de particuliere ondernemingen.

In de tijd van Hudig's negotiaties zijn twee economische crises en verschillende oorlogen voorbij gegaan. De eerste crisis vond plaats in 1763, hier is niet veel over geschreven. Ook in het archief van Hudig is hier niets over terug te lezen. De enige negotiatie die toen liep was die op Rosenberg en Mon Bijoux van 1759. De interest was volledig betaald tot de opheffing van deze negotiatie in 1767, wegens nieuw uitgeschreven obligaties op deze plantages.¹⁴⁷ Dat de rente werd afbetaald toont aan dat deze crisis niet veel effect had op de verkoop van de producten. Opvallend hierbij is wel dat het Hudig in de eerste helft van de jaren 1760 niet lukte om een nieuwe negotiatie op te stellen, terwijl hij in de tweede helft van dat decennium zes negotiaties opzette. Een verklaring kan gezocht worden bij de economische crisis van 1763: geldschieters waren minder toeschietelijk.

De belangrijkste economische gebeurtenis in Republiek ten tijde van Hudig's negotiaties was de liquiditeitscrisis van 1772, die zich tot in 1773 doorzette. Aan deze crisis lagen verschillende oorzaken ten grondslag. In de eerste plaats werd de economische depressie ontketend door speculatie in de aandelen van de Engelse East India Company. Men was bang voor verliezen, doordat problemen van de Company aan het licht waren gekomen. De koers van de aandelen daalde dramatisch hard, wat in combinatie met dalende goederenprijzen voor de tropische landbouwproducten uit onder andere Suriname tot liquidatie van verschillende bankiersfirma's leidde.¹⁴⁸ Naast de dalende aandelenkoersen was dus ook sprake van lage goederenprijzen. Vooral de prijs van koffie daalde sterk: van 114 cent per kilo in 1770 naar respectievelijk 92, 76, 66 en 56 cent per kilo in de jaren 1772-1775.¹⁴⁹

Een verklaring voor de hoge koffieprijs in 1770 is dat er een lage hoeveelheid geproduceerd was in dat jaar vanwege de reeds genoemde grote droogte. In 1770 werd maar 3.484.200 kilo koffie aangevoerd, terwijl het gemiddelde de jaren erna ruim twee keer zo hoog was.¹⁵⁰ De hoeveelheid aangevoerde suiker en de prijs ervan vertoonden weinig abnormaliteiten. De dalende koffieprijs in combinatie met slavenopstanden in Suriname zorgde voor een hap uit het budget van planters, die net de grote droogte achter de rug hadden. Uit de bijlage over slavenopstanden uit het werk van Van Stipriaan wordt duidelijk dat in 1771-1773 slavenopstanden plaatsvonden op 22 verschillende plantages. In de periode 1768-1770 waren

---

¹⁴⁷ Zie bijlage 5.

¹⁴⁸ J. de Vries en A. van der Woude, *Nederland 1500-1815* (Amsterdam 1995), 192.

¹⁴⁹ Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, 434-435, bijlage 2.

¹⁵⁰ *Ibidem*, 430, bijlage 1.

dat maar tien opstanden, minder dan de helft.¹⁵¹ De Surinaamse planters konden door de bovengenoemde moeilijkheden hun plantageleningen niet aflossen. In combinatie met de val van de aandelenkoersen leidde dit tot faillissementen van verschillende in negotiaties handelende koopman-bankiersfirma's.

Voor handelaren zoals Hudig, was de crisis te bemerken doordat handelswaar opstapelde en niet verkocht kon worden. In de archiefstukken van de firma Ferrand Whaley Hudig is niet veel terug te vinden over de crisis van 1772-1773. Uit de correspondentie met verschillende personen in binnen- en buitenland blijkt uit niets dat Hudig zorgen had over de crisis. Een verklaring daarvoor kan zijn dat hij optimistisch gestemd probeerde te zijn om zo goed en zo snel mogelijk van zijn handelswaar af te komen. Bovendien negotieerde hij met het geld van derden. Bestond de mogelijkheid dat Hudig's handel niet zwaar getroffen is door deze crisis? De stad die namelijk het meest en hardst geraakt werd was Amsterdam. Bovendien waren Hudig's negotiaties relatief kleinschalig. Uit het onderzoek van De Vries en Van der Woude komt naar voren dat vooral de grote bankiershuizen getroffen werden en de betalingen werden opgeschort waardoor de kredietstroom opdroogde.¹⁵²

Helaas bleef de crisis van 1772-1773 ook Hudig's negotiaties niet bespaard. De gevolgen van de crisis, zoals de lage productprijzen, waren merkbaar voor zowel Hudig als voor degenen verbonden aan zijn firma. De lage prijzen voor producten leidden bijvoorbeeld tot moeilijkheden voor de planters, omdat zij op die manier meer moesten produceren om de negotiatie te kunnen afbetalen. Dit betekende tegelijkertijd dat de productiewaarde van de plantage daalde, omdat de gewassen waren meegerekend in de prisatie van de plantage. Piet Emmer ziet de crisis van de jaren '70 van de achttiende eeuw als breekpunt in het negotatiesysteem.¹⁵³ Uit dit onderzoek blijkt dat de crisis niet van dermate grote invloed was op de negotiaties van Hudig. De gevolgen waren wel van invloed, maar zoals hierna zal blijken spelen internationale gebeurtenissen een grotere invloed op Hudig's zaken dan de crisis.

Internationaal

De internationale factoren verklaren de fluctuaties in de interestbetalingen en aflossingen van de planters op de negotiaties. Uit de rente uitkeringen van de negotiaties blijkt de zorgelijke situatie tijdens de Vierde Engelse Oorlog.¹⁵⁴ In de jaren tussen 1780 en 1784 stakte de aanvoer van producten uit de kolonie en daarmee de verkoop van koloniale producten in Rotterdam en

---

¹⁵¹ Van Stipriaan, *Surinaams Contrast*, 446, bijlage 9.

¹⁵² De Vries en Van der Woude, *Nederland*, 550.

¹⁵³ Emmer, 'Capitalism mistaken?', 12. En Emmer, 'Het zwarte gat', 115.

¹⁵⁴ Zie Bijlage 5.

de Republiek. Kapers waren de grootste bedreiging voor de handel. Een mogelijkheid om de zeerovers te omzeilen was om de zeeroute korter te maken en de producten lokaal, dus in het Caraïbisch gebied te verkopen. Het is niet duidelijk of dit gebeurde in Hudig's negotiaties. Het is hoogst onwaarschijnlijk, want volgens het negotiatiecontract moesten de producten in consignatie aan Hudig geleverd worden, zodat hij, en niet een ander agentschap, commissie kon rekenen voor de handel, verkoop en opslag van de producten.

De Vierde Engelse Oorlog trof zowel de Surinaamse kolonie als de Republiek. Ferrand Whaley Hudig onderhield een frequente correspondentie met zijn jongere broer Hendrik.¹⁵⁵ In een brief aan zijn 'waarde broeder' van oktober 1781 uitte Hendrik zijn zorgen over de huidige oorlogssituatie en de daarbij betrokken Engelse kapers:

“Ik heb in de Courant gezien dat Capiteijn Likelij reets zijn best gedaan heeft om in zee te komen; de vriend schijnt wat meer vigilantie te hebben, als uitsetter. Maar zeg mij toch eens wat zal de kaper in zee doen, daar het overal vol Engelsche gewapende scheepen is, ik vrees dat den dans niet zal ontspringen.”¹⁵⁶

Het is niet bekend of schepen met Hudig's handelswaar gekaapt zijn. Wel zijn de rente uitkeringen van de negotiaties voor het grootste deel bekend. Hieruit blijkt of producten wel of niet aangevoerd en verkocht konden worden. In 1780 werd door de meeste plantages rente betaald. Vanaf 1781 tot 1785 vielen de betalingen gedeeltelijk weg. Uit de stadsgeschiedenis van Van der Schoor wordt duidelijk dat de Vierde Engelse Oorlog zeker invloed heeft gehad op de economie van de havenstad.¹⁵⁷ In het laatste kwart van de achttiende eeuw viel de zeehandel van de stad dramatisch terug. Het herstel liet vervolgens lang op zich wachten, wat de gaten in de rentebetalingen en aflossingen van de negotiaties verklaart. De oorzaak hiervan kon liggen bij een blokkade op de aanvoer of een stilstand in de vraag naar tropische landbouwproducten in de Republiek zelf. De informatie van Hendrik Hudig in acht nemende lijkt de eerste verklaring het meest plausibel.

In de meest recente secundaire literatuur wordt veel aandacht besteed aan de crisis van 1772-3. Echter in het achttiende-eeuwse debat over de malaise van de negotiaties en de oorzaken daarvan wordt de Vierde Engelse oorlog genoemd. Vaak wordt in deze context

---

¹⁵⁵ Hudig, *Familie Hudig*, 22. En GAR, C&R, archiefnr. 412.01 Famlie Hudig (hierna: Fam. Hudig), inv.nr. 50, brief van Hendrik Hudig aan Ferrand Whaley Hudig 11-10-1781.

¹⁵⁶ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 50, Brief van Hendrik Hudig aan Ferrand Whaley Hudig 11-10-1781.

¹⁵⁷ Schoor, *Stad in aanwas*, 320.

gewezen op het feit dat de slechte staat van de negotiaties niet alleen lag aan het negotiatiesysteem zelf, maar dat bijkomende omstandigheden een grote rol speelden. Zoals in de Oost- en Westindische post: “Wel is waar dat de meeste Negotiatien haare volle intressen niet opbrengen, ja! Zelve dat zommige geheel stil staan. Doch dat ontstaat niet enkel uit de nadelige situaties der planters en hun plantagien, maar ok ten dele uit bijgekomen omstandigheden”. Zo noemt de auteur de te hoge prisaties en schulden, maar ook “misgewassen”. “Maar boven al heeft den Oorlog met Engeland een geweldige slag aan de planters en dus aan de Renteniens toegebracht”.¹⁵⁸

Deze onbekende auteur concludeert dat als de oorlog tegen Engeland niet had plaatsgevonden, de zaken een ander aanzien hadden gehad. Ook de auteur van het ‘Programma’ deelt deze mening. Hij schrijft in eerste instantie over de hoge ‘intressen’ en de zwaar drukkende lasten, maar voegt daar het volgende aan toe: “doch hier bij kan men noch, als bij gekomene omstandigheden voegen, de misgewassen der producten zederd eenige jaaren mitsgaders de rampen van den jongsten Engelschen Oorlog, die de Colonisten ten sterksten gedrukt hebben en de zaaken der meeste Negotiatien eene geweldigen slag hebben toegebracht”.¹⁵⁹

Uit meerdere stukken komt naar voren dat de Vierde Engelse oorlog de genadeslag is geweest voor de negotiatiehandel.¹⁶⁰ In deze stukken wordt niet gerept over de economische crisis van de jaren '70, wel over de droogte in Suriname en de daarbij gepaard gaande misoogsten. De Engelse oorlog van begin jaren '80 van de achttiende eeuw zorgde voor een gat in de interestbetalingen doordat de scheepvaart tussen de kolonie en de Republiek stil lag. Hierdoor liepen alle plantages waar Hudig zaken mee deed, op Anna's Zorg na, achterstallige betalingen op, tot en met 1791.¹⁶¹

In de jaren '70 van de achttiende eeuw werd bekend dat het negotiatiesysteem niet goed werkte. In reactie hierop barstte in de jaren '80 een debat los over de oplossingen voor de falende negotiatiehandel. De jaren '90 hadden vervolgens een tijd van economisch herstel kunnen zijn. Helaas voor de negotiatiehandel pakt de jaren negentig anders uit. Het tweede internationale conflict dat invloed heeft gehad op de negotiatiehandel was de Napoleontische tijd. Suriname kwam in handen van de Engelsen en de Lage Landen werden een Franse

---

¹⁵⁸ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 162, Oost en Westindische post extra no47, blz. 394, ongedateerd.

¹⁵⁹ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 162, Programma, onbekende auteur, blz. 1, ongedateerd.

¹⁶⁰ Zie ook Schutte, *De Nederlandse Patriotten*, 38-41.

¹⁶¹ Zie bijlage 5.

vazalstaat.¹⁶² De kolonie werd afgesneden van het moederland, wat invloed had op de overzeese handel. In de Franse tijd zijn, ondanks het continentaal stelsel en de illegaliteit van handel tussen Suriname en de Nederlanden, een aantal aflossingen gedaan van de negotiaties. Echter, opnieuw vallen grote gaten in de uitbetaling van de interest en de afbetaling van de geleende bedragen.¹⁶³ Dit bewijst opnieuw hoe funest oorlogen waren voor de Nederlandse negotiatiehandel.

Omwille van de tijdsafbakening van dit onderzoek zal op de Franse tijd niet dieper worden ingegaan. Uit het voorgaande blijkt dat de internationale omstandigheden van aanzienlijke invloed waren op de negotiaties. De leningen werden verstrekt aan plantages in gebieden ver overzee, waardoor communicatie en betalingen gemakkelijk verstoord konden worden. Hudig en zijn planters konden weinig invloed uitoefenen op deze externe omstandigheden.

Invloed van de Obligatiehouders

Om het negotatiesysteem beter te begrijpen is het belangrijk om te kijken naar de mensen die het systeem mogelijk maakten: de obligatiehouders. Het is opzienbarend hoe weinig de obligatiehouders protesteerden tegen de gang van zaken omtrent de negotiaties en de achterstallige rentebetalingen. Althans, op papier. Zoals verderop zal blijken was Hudig een druk bezet man, met veel sociale contacten. Geldschieters zouden ook onofficieel ‘off-the-record’ bij hem geklaagd kunnen hebben. Desondanks blijft de vraag wie deze mensen waren. Zij konden per slot van rekening het bedrag van f.1.000 per obligatie betalen. Hoe kon Hudig deze mensen bereiken en waarom investeerden zij in de negotiaties?

Allereerst is van belang dat uitgezocht wordt uit welke sociale lagen de obligatiehouders afkomstig waren. Dit geeft uitsluitsel over wie de geldschieters waren. Jan de Vries en Ad van der Woude publiceerden in 1995 een studie naar de economische groei van Nederland tussen 1500-1815.¹⁶⁴ In het vierde deel van hun boek, de analyses, besteden zij aandacht aan de verschillende inkomens- en beroepsgroepen in de steden van de Republiek. De obligaties die Ferrand Whaley Hudig uitschreef waren f.1.000 per stuk, af en toe f.500. Voor minder dan dat bedrag konden mensen niet obligeren. Dit betekent dat we automatisch moeten kijken naar de rijkere groep van de stedelijke samenleving, namelijk de bovenste twintig procent. Van deze

---

¹⁶² W. van den Doel, *Zo ver de wereld strekt. De geschiedenis van Nederland overzee vanaf 1800* (Amsterdam 2011) 20. En Schutte, *De Nederlandse Patriotten*, 202-205.

¹⁶³ Continentaal stelsel: zie T. de Nijs, *In Veilige Haven. Het familieleven van de Rotterdamse gegoede burgerij 1815-1890* (Nijmegen 2001), 40. Zie voor aflossingen bijlage 5. Zie ook GAR, C&R, archiefnr. 68, inv.nr. 188, register van obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux, nummer 59, folio 31. 07-08-1766. De achterkant van het obligatiepapier staat vol met aantekeningen betreffende de interestbetalingen.

¹⁶⁴ De Vries en Van der Woude, *Nederland*.

groep verdiende ongeveer twaalf tot veertien procent van de stedelijke huishoudens tussen de f.600-f.1.000 per jaar. Voor hen was het mogelijk na een aantal spaarzame jaren te investeren in obligaties. Deze groep bestond uit de beter geslaagden van de ambachtslieden en winkeliers, officieren in de lagere rangen, stedelijke beambten en kleine kooplieden en renteniers.¹⁶⁵

Tot de bovenste zes tot acht procent van de stedelijke samenleving behoorden mensen die De Vries en Van der Woude tot de grote burgerij rekenen. Kooplieden en renteniers, geestelijkheid en verzorgende beroepen (artsen, notarissen, procureurs en advocaten), fabrikanten en ondernemers (brouwers, zeepzieders, branders, grutters, juweliërs), hogere officiersrang en hoge ambtenaren. Interessant is dat De Vries en van der Woude een groep ‘zeer rijken’ benoemen, diegenen met “kans op het bezit van paarden, rijtuigen, speeljachten, buitens en collecties schilderijen, exotisch porselein en boeken”.¹⁶⁶ Ferrand Whaley Hudig zou volgens deze definitie tot de groep zeer rijken behoren, aangezien hij een plezierjacht, een buiten en enkele schilderijen bezat.¹⁶⁷

Als de namenlijst van de geldschietters bekeken wordt valt het in de eerste plaats op dat families tegelijkertijd geld inlegden.¹⁶⁸ Hele families besteden op een gelijk moment geld aan obligaties. Zowel mannen als vrouwen, en bij weduwen valt het op dat zowel het eigen als het aangetrouwde deel van de familie bereid was te investeren. Een verklaring voor de relatief grote hoeveelheid familieleden zou gevonden kunnen worden in het feit dat families elkaar steunden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de correspondentie tussen Ferrand Whaley Hudig en zijn broer Hendrik. Daarnaast zou ook een verklaring voor de grote hoeveelheid aangetrouwde familie kunnen zijn dat doordat zij kennis namen van de obligaties doordat ze tot de familie behoorden, bereid waren te investeren. Men trouwde in die tijd vaak binnen dezelfde sociale groep en niet beneden hun status, zo blijkt uit verschillende onderzoeken.¹⁶⁹

Hierdoor is het aannemelijk dat zowel de familie van de man als de familie van de vrouw net zo kapitaalkrchtig waren. Vaak woonden families in dezelfde omgeving, in dit geval de omgeving van Rotterdam. Hierdoor namen ze allen kennis van dezelfde investeringsmogelijkheden. Het is al eerder naar voren gekomen dat voor kapitaalkrchtigen negotiaties één van de weinige beleggingsmogelijkheden waren. Aannemende dat families binnen dezelfde sociale groep met elkaar huwden, is te verklaren dat die families op dezelfde

---

¹⁶⁵ De Vries en Van der Woude, *Nederland*, 649-650.

¹⁶⁶ Ibidem 650.

¹⁶⁷ Hudig, *Familie Hudig*, 28.

¹⁶⁸ Zie bijlage 4.

¹⁶⁹ A. Schmidt, ‘Survival strategies of widows and their families in early modern Holland, 1580-1750’, in: *The History of the Family*, 12:4, 2007, 280.

beleggingsoptie reageerden. In de familie Hudig werd niet alleen veel binnen dezelfde sociale laag getrouwd, zelfs binnen dezelfde beroepsgroep. Zo trouwde Esther Hudig, zus van Ferrand Whaley Hudig, met Isaac Jacobus Rochussen, koopman en bankier van beroep.¹⁷⁰

Ook de directe familieleden en de aangetrouwde familie van Ferrand Whaley Hudig komen veelvuldig voor op de namenlijsten van Hudig's negotiaties.¹⁷¹ Als de stamboom wordt vergeleken met de lijst van obligatiehouders zien we dat de families Baelde, Stocke, Rochussen en Hudig voor een aanzienlijk deel van het kapitaal zorgden.¹⁷² Dit bevestigt de zojuist genoemde stelling dat huwelijken binnen dezelfde sociale groep gesloten werden.

Vervolgens valt op dat bijzonder veel vrouwen geld investeerden in Hudig's negotiaties. Ofwel op persoonlijke titel, ofwel als weduwe, als huisvrouw of door middel van een voogd. Van de 196 namen die bekend zijn, staan 66 obligaties op naam van een vrouw. Dat betekent dat 33,7 procent van de obligaties op naam staat van een vrouw.¹⁷³ Het is niet bekend of dit een bijzonderheid is of dat dit bij meerdere negotiaties voorkwam. Een verklaring voor de grote hoeveelheid investerende vrouwen kan gezocht worden in de genderstudies. In deze tak van historisch onderzoek is niet veel geschreven over investerende vrouwen, maar wel over sociale groepen, weduwen en gilden. Toch zou hier een verklaring voor het hoge aantal vrouwen gevonden kunnen worden.

Uit een studie van Laura van Aert blijkt het volgende: “*Without any doubt we can state that women were often active as independent merchants, independent that is from their husbands. The possibility for them to shed their formal incapable status by becoming a public female merchant was embraced by many.*”¹⁷⁴ Vrouwen konden dus onafhankelijk van hun echtgenoot een bedrijf starten of overnemen. In de familiegeschiedenis van de familie Hudig zien we dit een aantal keer gebeuren, bijvoorbeeld bij Esther Hudig (geboren Larwood), die na de dood van haar tweede man zijn bedrijf voortzet onder de naam De Weduwe Ferrand Whaley en Zoon.¹⁷⁵ Als het mogelijk was voor vrouwen om een handelsonderneming te runnen, dan was de stap naar financiële transacties niet groot.

Een verklaring voor het hoge aantal weduwen dat investeerde kan zijn dat weduwen met een hoge sociale status en veel geld niet snel hertrouwden. In vroegmoderne steden bestond een surplus aan vrouwen, waardoor het voor vrouwen moeilijk was om te hertrouwen. Er was sprake

---

¹⁷⁰ Hudig, *Familie Hudig*, 21-22.

¹⁷¹ Voor een uitgebreid overzicht van de stamboom van de familie Hudig, zie Hudig, *Familie Hudig*.

¹⁷² Zie bijlage 3.

¹⁷³ Zie bijlage 4.

¹⁷⁴ L. van Aert, ‘The legal possibilities of Antwerp widows in the late sixteenth century’, in: *The History of the Family* 12:04, 2007, 282-295, 290.

¹⁷⁵ Hudig, *Familie Hudig*, 18.

van een polarisatie tussen arme en rijke weduwen. Mannen trouwden vaak niet buiten hun sociale groep en rijke weduwen konden het zich financieel veroorloven om alleen te blijven. Daarom kwam het meer voor dat vrouwen uit de middenklassen hertrouwden.¹⁷⁶ Zoals al eerder uitgelegd, vormden de negotiaties een van de weinige opties voor investeringen, dus ook voor de weduwen.

Het is interessant een aantal geldschietters uit te diepen. Kloppen de hierboven genoemde algemene beschrijvingen van de obligatiehouders met de praktijk van Hudig's obligatiehouders? Regelmatig staan op de obligatiepapieren de naam inclusief de titels van verschillende personen geschreven. Zo kunnen we achterhalen dat de Heer van Oostbarendregt, Nicolaas van der Dussen, in 1767 f.2.000 obligeerde op Janslust en Block & Bosch.¹⁷⁷ Van der Dussen kunnen we scharen onder het kopje renteniers, welke waarschijnlijk meer verdiende dan f.1.000 per jaar. In dezelfde stapel obligaties is ook een vel aangetroffen behorende tot "Den weledel Gestr. Heer Borgemeester Van der Hoop".¹⁷⁸ Nader onderzoek naar deze naam in de andere obligatiepapieren, namelijk die van de plantage Anna's Zorg, toont aan dat dit gaat om Cornelis van der Hoop, "oud raad ter Admiraliteit van Friesland wegens de Ed.Mog. Heeren Staten van den Landen van Utrecht (...) woonende te Utrecht"¹⁷⁹. Ook Van der Hoop kan geschaard worden onder de hoge burgerij: hij was overheidsambtenaar en regent.

Een kennis van Van der Hoop was D.R. Wijckerheld Bisdom. In 1761 begon hij als advocaat bij het Hof van Holland en is via banen als equipagemeester van de Rotterdamse admiraliteit en secretaris van Rotterdam, opgeklommen tot raad en advocaat-fiscaal van de Admiraliteit op de Maze.¹⁸⁰ De heer Wijckerheld Bisdom nam deel aan de negotiatie op Janslust en Block en Bosch in 1767. Binnen deze negotiatie plukte hij de vruchten van zijn studie rechten toen hij, zoals in het eerste hoofdstuk te lezen was, in opstand kwam tegen de lage uitbetalingen van de rente. Zijn 'huisvrouw' E.A. Bakker obligeerde al op Roosenburg en Mon Bijoux in 1759. Ook zij obligeerde onder haar eigen naam op Janslust en Block en Bosch, om vervolgens opnieuw f.1.000 te obligeren op Roosenburg en Mon Bijoux in 1767.¹⁸¹

Een van de obligatiehouders die het dichtst bij Ferrand Whaley Hudig stond was

---

¹⁷⁶ H. Looijesteijn, 'Funding and founding private charities: Leiden almshouses and their founders, 1450–1800', in: *Continuity and Change*, 27:02, 2012, 199-239.

¹⁷⁷ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 431, obligaties op Janslust en Block en Bosch, op naam van Den Weledel Gestr. Heer Nicolaas van der Dussen, Heer van Oostbarendregt, 9-4-1766.

¹⁷⁸ Ibidem, Obligatie op Janslust en Blck en Bosch, op naam van Den Weled. gestr. Heere Borgemester van der Hoop, 9-4-1766.

¹⁷⁹ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 370, registers van obligaties op de plantage Anna's Zorg, obligatie nummer 60 op naam van Cornelis van der Hoop, 1-3-1765.

¹⁸⁰ Habermehl, *Cornelis van der Hoop*, 55.

¹⁸¹ Zie bijlage 4.

Abraham Erbevult. Suikerraffinadeur en handelaar. Erbevult komt zowel in de persoonlijke kring als in de professionele kring van Hudig voor. Erbevult is één van de eerste personen die wordt genoemd in zijn financiële afschriften. Betekende dit kunnen dat hij hem financieel steunde bij het opstarten van het bedrijf? Erbevult woonde op de dure Hoogstraat, alwaar hij ook een raffinaderij kocht.¹⁸² Hij trouwde met Cornelia Ploos van Amstel, een Amsterdamse regentendochter. Hij overleed in 1777 op tachtigjarige leeftijd in Rotterdam, alwaar hij werd begraven in de Grote Kerk.¹⁸³

Dit onderzoek is te klein om op alle obligatiehouders in te gaan. Bovendien is dat ook niet van belang voor het beantwoorden van de hoofdvraag. De bovenstaande informatie over de obligatiehouders is bedoeld als voorbeeld van de hierboven gemelde kenmerken van de namenlijsten van de geldschietters. Een nader onderzoek naar de verbanden tussen de geldschietters onderling en tussen de geldschietters en Hudig is nog niet gepubliceerd. Dit zou zeer interessant zijn voor de kennis omtrent de instandhouding van de ‘falende’ negotiaties. Want de vraag die terug blijft komen bij iedere negotiatie is waarom de geldschietters het toch telkens weer probeerden om geld te verdienen met negotiaties.

Daarop aansluitend is het interessant om te zien hoe vaak mensen investeerden. Waren beleggingen in negotiaties impulsieve acties of was dit juist goed doordacht? Er zijn een aantal personen aan te wijzen die meerdere keren in verschillende negotiaties geïnvesteerd hebben, maar de overgrote meerderheid van de obligatiehouders investeerde maar één keer of twee keer in dezelfde plantage. De personen die meerdere keren op verschillende plantages obligeerden deden dat vaak met grotere bedragen dan f.1.000. Zij hadden klaarblijkelijk meer te besteden en zullen uit de hogere sociale kringen afkomstig zijn geweest. Een nader onderzoek naar de achtergrond van deze personen zal moeten uitwijzen of zij investeerden uit opportunisme, of dat de negotiatie een diepere betekenis had. Zoals een uiting van rijkdom of een uiting van de tijdsgeest: investeren in een nieuwe wereld. Voor nu blijft de belangrijkste verklaring dat negotiaties een van de weinige investeringsmogelijkheden waren voor het opgehoopte kapitaal van de welgestelden in de achttiende eeuw.

Ferrand Whaley Hudig

Tot slot is het van belang de ondernemer Ferrand Whaley Hudig nader te bekijken. Wie was deze man die zoveel mensen wist te strikken om geld in te leggen in zijn negotiaties? Over Hudig als persoon is minder te achterhalen dan over de zaken die hij deed. Hudig heeft een hele

---

¹⁸² Visser, *Verkeersindustrieën*, 166.

¹⁸³ http://www.archiefploosvanamstel.nl/index_bestanden/Page1102.html, geraadpleegd op 22-10-'14.

serie dagboeken overgeleverd die in te zien zijn in het Rotterdams gemeentearchief.¹⁸⁴ Helaas voor onderzoekers vandaag de dag is Hudig's handschrift onleesbaar. Daarbij heeft hij een geheimschrift aan tekens bedacht die hij te pas en te onpas tussen de regels door gebruikt. Aan een aantal kleine ontcijferingen die mogelijk waren kon achterhaald worden dat Hudig een druk bezet en sociaal persoon was. Zijn dagboek lijkt meer op een uitgebreide agenda dan een schrijven waarin hij zijn diepste gevoelens uit.

Hudig was een bezige bij, maar hield wel plek vrij in zijn drukke schema om bijvoorbeeld zijn ouders te bezoeken. Ook blijkt dat Hudig op zondag een trouwe kerkganger is.¹⁸⁵ De Anglicaanse kerk stond aan het Haringvliet, niet ver bij het woonhuis van Ferrand Whaley vandaan.¹⁸⁶ Heel bijzonder is de band met zijn ouders. Hudig's vader overleed toen hij elf jaar was en zijn moeder Maria Geertruy van Coopstad hertrouwde twee jaar later, in 1747, met Michiel Baelde. In Hudig's dagboeken krijgt Baelde de titel 'papa', niet stiefvader of iets dergelijks. Ook heeft Hudig een symbool voor ouders, waarbij ook weer staat 'father' en 'mother'.¹⁸⁷ De warme band met zijn stiefvader verklaart ook waarom Michiel Baelde heel veel obligaties opkocht. Hij zorgde als stiefvader voor startkapitaal voor zijn 'adoptiefzoon'. De appel valt niet ver van de boom bij de familie Hudig. De warme band met een stiefvader zit in de familie, Ferrand Whaley Hudig werd per slot van rekening door zijn vader Jan Hudig vernoemd naar zijn stiefvader Ferrand Whaley.

Hudig was een druk persoon en uit zijn dagboeken blijkt dat hij veel bezig was met netwerken en werkbezoeken. Hij dineert vaak met Abraham Erbervelt en zijn vrouw en dochter. Erbervelt was ook één van de personen die veel investeerde in de negotiaties van Hudig. De twee mannen ondernamen veel samen, zo gaan ze samen naar Leiden, Den Haag, Amsterdam en naar Overmaes, en dat alles in nog geen twee maanden tijd.¹⁸⁸ Hudig komt over als een bedachtzaam persoon, in de eerste plaats door in het dagboek gebruik te maken van symbolen en in de tweede plaats door zijn zoektocht naar kennis. Zo volgt hij een "phissicall colege" "at th'oranjebom".¹⁸⁹ Dit maakt eveneens duidelijk dat Hudig een kind van zijn tijd was: het verlichtingsdenken en onderzoeken van de wereld om hem heen waren hem niet vreemd.

Hudig was een ijverig en geordend persoon met niet alleen een goed georganiseerd

---

¹⁸⁴ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 01.51, dagboek Ferrand Whaley Hudig, 1-5-1765 tot 31-12-1768.

¹⁸⁵ Ibidem, bijvoorbeeld 9-6-1765 en 30-6-1765.

¹⁸⁶ Zie blijlage 1, kaart Rotterdam.

¹⁸⁷ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 01.51, dagboek Ferrand Whaley Hudig, extra pagina met symbolen.

¹⁸⁸ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 01.51, dagboek Ferrand Whaley Hudig, mei-juli 1765.

¹⁸⁹ Ibidem, thursday 4-7-1765.

dagboek, maar ook een goed lopend administratief systeem. Het is heel interessant om te zien hoe secuur en geordend de administratie van Hudig is. Alle negotiaties werden per plantage op naam, nummer en foliovel bewaard. De ene keer werd dan verwezen naar een datum van negotiatie van een plantage, een volgende keer naar een persoon, waarbij vaak het obligatienummer wordt vermeld. Alles was op te zoeken dankzij het administratieve systeem van Hudig. Tot op de dag van vandaag zijn bijna alle negotiaties gemakkelijk te achterhalen, hetgeen een fijne omstandigheid is voor iedere onderzoeker die zijn weg in de bronnen probeert te vinden.

In deze administratie zijn verschillende achttiende-eeuwse opiniërende stukken over het negotiatiewezen aangetroffen. Het bijzondere van deze opiniestukken is dat ze zowel uit orangistische als patriottische geschriften bestaan. Zo is de Hofcourant terug te vinden naast de Post van de Nederrijn, een patriottisch geschrift.¹⁹⁰ Dit staat symbool voor de positie van Hudig tijdens de orangistische onlusten in Rotterdam in de jaren '80 van de achttiende eeuw. Het is namelijk niet duidelijk welke partij zijn voorkeur had. Met zijn Engelse afkomst zou hij in de orangistische hoek gezet kunnen worden. Maar omdat hij in het bezit is van patriottische bladen is het waarschijnlijker dat Hudig geen partij koos in de factiestrijd. Deze middenweg zal zijn zaken goed hebben gedaan, immers hoe neutraler Hudig was, hoe meer hij met verschillende personen zaken kon doen.

Dat Hudig betrokken was bij zijn handel blijkt onder meer uit de correspondentie met zijn broer Herman. De brieven van Ferrand Whaley zelf zijn niet overgeleverd, maar uit de brief van broer Herman blijkt dat Hudig zich wel degelijk zorgen maakte over zijn handel bijvoorbeeld ten tijde van de vierde Engelse Oorlog. Hendrik studeerde rechten in Utrecht en ging in Schoonhoven wonen, vanwaar hij de brieven naar zijn broer stuurde. Hij was getrouwd, had drie kinderen en een passie voor jagen. Het beroep van Hendrik is niet eenzijdig te duiden. Jan Hudig heeft het over electeur, vroedschap en schepen, maar uit de correspondentie met Ferrand Whaley blijkt dat Hendrik ook handelde in onder andere suiker. Daarnaast had hij een aantal obligaties, welke hij van tijd tot tijd doorverkocht.¹⁹¹ De brieven van Hendrik die bewaard zijn gebleven dateren voor het grootste gedeelte uit de jaren '80 van de achttiende eeuw. Ze geven een kijkje in de relatie tussen de broers Hudig, maar ook in het dagelijks leven van achttiende-eeuwse koopmannen.

Hoe rijk is Ferrand Whaley Hudig geworden van onder andere de negotiatie-handel? In

---

¹⁹⁰ GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 162 Hofcourant 24-5-1788 en Post van de Nederrijn no507, ongedateerd.

¹⁹¹ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 50, Brief van Hendrik Hudig aan Ferrand Whaley Hudig 23-02-1782. En ibidem, Brief van Hendrik Hudig aan Ferrand Whaley Hudig 28-fbr-1780.

de achttiende-eeuwse debatten werden nogal wat beschuldigingen gemaakt naar de ‘Directeuren der Negotiaties’. Zij zouden over de rug van planters en geldschieters zichzelf verrijken zonder zich zorgen te maken over wat er met de andere partijen gebeurde. In de opiniërende stukken wordt onderscheid gemaakt tussen drie partijen: directeuren van de fondsen, planters en geldschieters.¹⁹² Aan de ene kant krijgen de directeuren een slachtofferrol toebedeeld, omdat zij voorschotten op interesten hebben uitbetaald uit eigen zak. Aan de andere kant krijgen de directeuren de schuld van de malaise, omdat zij te hoge rentes zouden hebben gevraagd. De producten werden in consignatie geleverd. Directeuren rekenden vervolgens gemiddeld twee procent commissiegeld voor de op- en overslagkosten en voor het verhandelen van de producten.

In het opiniestuk “bedenkingen om de colonie Surinamen uit haaren tegenswoordigen kwijneneden staat wederom op te beuren!” wordt ervoor gepleit dat directeuren soepeler om moeten gaan met de consignatie-regeling. Daarnaast zouden zij geen interest op de niet betaalde interest moeten rekenen. Dit stuk is waarschijnlijk geschreven door een geldschieder, omdat deze partij in dit stuk de slachtofferrol krijgt toebedeeld. Daarnaast is de schrijver voor een afschaffing van de mercantilistische stijl van de directeuren.¹⁹³ Geld gaf status, ook in de tijd van Hudig’s zaken, maar in dit geval leverde de aard van de handel nog al wat kritieken op. Daarom is het interessant te kijken naar Hudig’s inkomsten en zijn uitgavepatroon.

Naast veelvuldig werken wist Hudig te ontspannen door te zeilen of te wandelen. Hij bezat een grote en een kleine kotter, volgens De Vries en Van der Woude een teken van rijkdom: “Bij de zeer rijken (inkomen van meer f 5000) was alleen de kans op het bezit van paarden, rijtuig, speeljachten, buitens en collecties schilderijen, exotisch porselein en boeken veel groter”.¹⁹⁴ In het leesbare gedeelte van zijn dagboek schrijft Hudig daadwerkelijk ook over het zeilen. Daarnaast staat ook zwart op wit een bezoek aan de kermis in Den Haag, onder andere in gezelschap van de heer Top en zijn vrouw, één van de geldschieters voor zijn negotiaties.¹⁹⁵ Regelmatig schrijft Hudig dat hij is gaan wandelen, of is het flaneren, bijvoorbeeld op zondag 9 juni: “a walk to the Oranjeboom till nine”.¹⁹⁶

Het hoge inkomen blijkt ook uit de correspondentie van zoon Jan Hudig aan zijn “Zeer geëerde ouders”. In de jaren zeventig is hij naar Overschie gezonden om uit te zieken en aan te

---

¹⁹² Zie bijvoorbeeld GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 162, ‘Bedenkingen’ blz. 3, ongedateerd.

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ De Vries en Van der Woude, *Nederland*, 650. En Hudig, *Familie Hudig*, 28. En GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 01.51, dagboek Ferrand Whaley Hudig, 15-5-1765.

¹⁹⁵ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 01.51, dagboek Ferrand Whaley Hudig, tuesday 7-5-1765.

¹⁹⁶ Ibidem, thursday 9-6-1765.

sterken. Jan Hudig bedankt zijn vader uitvoerig voor “de Appelcinas”, waaruit blijkt dat Hudig beschikking kon hebben over tropische producten.¹⁹⁷ Dat het verblijf in Overschie een luxegoed was blijkt uit het volgende: “monsieur zend hier nevens de quitantie met dankzegging voor goede betaling”.¹⁹⁸ De brieven zijn van verschillende data, verspreid over ongeveer acht jaar. Jan Hudig verbleef in zijn kinderjaren buiten de stad, bij zijn ouders vandaan. Voor kost en inwoning werd klaarblijkelijk ook gezorgd.¹⁹⁹

Naast plezierscheepjes bezat Ferrand Whaley Hudig ook een aantal pakhuizen en een woonhuis. Hij wonde in de zogenaamde ‘waterstad’, het gedeelte van Rotterdam ten zuiden van de Hoogstraat en de Schiedamsedijk, wat grensde aan kades en havens.²⁰⁰ Allereerst woonde Hudig in de Nieuwehaven voor een huur van f.500 per jaar. Vervolgens verhuisde het gezin in 1773 naar de Gelderschekade met een huishuur van f.600 per jaar. Uiteindelijk verhuisde hij in 1787 naar het huis aan hoek Geldersekafe-Wijnhaven, waar hij tot zijn dood zou blijven wonen. Dit huis werd uiteindelijk in 1791 gekocht voor f.15.000. Zoon Jan en diens zonen zouden hier nog bijna een eeuw blijven wonen. In 1897 is dit pand afgebroken om plaats te maken voor het Witte Huis, één van de weinige historische panden in Rotterdam dat vandaag de dag nog steeds te bewonderen is.²⁰¹

Na het overlijden van Hudig in 1797 kon zijn weduwe een bovengemiddeld leven lijden van een Douarie van f.10.000. Hierbij kwam dat zij haar verdere leven een vierde van de Commissierekening van de firma Ferrand Whaley en Jan Hudig, met een minimum van f800 per jaar kreeg. Ter vergelijking, een gemiddelde kleine zelfstandige (ambachtslieden, winkeliers), verdiende tussen de f.350 en f.500 op jaarbasis. De hoger geschoolden en gespecialiseerde zelfstandigen verdienden tot f.600 per jaar.²⁰² De weduwe Anne Marie Hudig had alsnog een hoger inkomen dan deze burgerij. Dit, in combinatie met de soort huizen die Ferrand Whaley zich tijdens zijn leven kon veroorloven leidt tot de conclusie dat Hudig veel geld heeft verdiend met zijn zaken. Van der Schoor benadrukt dat deze welvaart maar voor weinigen was weggelegd in het Rotterdam van de tweede helft van de achttiende eeuw.²⁰³

Maakt dit Hudig tot een slecht persoon? Maakt dit hem tot een woekeraar die over de rug van de vele geldschietters en de planters te Suriname heel veel geld heeft verdiend zoals de

---

¹⁹⁷ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 01.49, brief van Jan Hudig aan mijnheer en mejuffrouw zeer geëerde papa en mama, 14-04-1778.

¹⁹⁸ GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 01.49, brief van Jan Hudig aan mijnheer en mejuffrouw zeer geëerde papa en mama, 16-07-1785.

¹⁹⁹ Hudig, *Familie Hudig*, 32.

²⁰⁰ Visser, *Verkeersindustrieën*, 20-21.

²⁰¹ Hudig, *Familie Hudig*, 29.

²⁰² De Vries en Van der Woude, *Nederland*, 649.

²⁰³ Schoor, *Stad in aanwas*, 356.

achttiende-eeuwse opiniestukken suggereerden? Hudig was in de eerste plaats een hele harde werker. Hij had zijn bedrijf van de grond af op moeten bouwen. Daarnaast was hij een opportunist pur sang. Hij heeft het systeem van negotiaties aangedurfd en uiteindelijk een winstgevend bedrijf achtergelaten. De enige moreel slechte eigenschap waar Hudig op betrappt kon worden, was de grote waarde die hij hechtte aan het systeem van consignatie. Hier probeerde hij soms ten koste van anderen beter te worden. Maar toen hij daar door de commissarissen op werd gewezen, was Hudig bereid om een pas op de plaats te doen en de rentes te verlagen.

Jan Hudig werd in 1797, vlak voor het overlijden van zijn vader, opgenomen in de firma. Hij kwam in een gespreid bedje terecht, de firma had immers al bijna veertig jaar aan naamsbekendheid. Tegelijkertijd bestonden toen genoeg probleem-negotiaties waar Jan mee te maken kreeg. Uiteindelijk heeft hij de meeste negotiaties afgehandeld en het familiebedrijf voortgezet. Met het kapitaal dat hij via zijn vader Ferrand Whaley Hudig erfde, begon hij een bedrijf dat vandaag de dag nog steeds zeer actief is in de internationale scheepvaart. Het is dus aan vader een zoon Ferrand Whaley en Jan Hudig te danken dat de naam Hudig vandaag de dag nog steeds rondzingt door de havens van Rotterdam.²⁰⁴

---

²⁰⁴ <http://www.hudigveder.nl/page/history>, geraadpleegd op 4-4-'15.

Conclusie

Koopmannen en investeerders uit de Republiek begonnen in de jaren '50 van de achttiende eeuw met negotiëren door een combinatie van factoren. De belangrijkste voorwaarde was de toegenomen vraag naar koffie, waardoor veel nieuwe plantages werden opgericht. Daarnaast bestond het verlangen van handelaren uit de Republiek om de concurrentiepositie van de Hollandse stapelmarkt te verbeteren en had de Surinaamse economie een bloeitijd na de jaren '50 van de achttiende eeuw. Deze voorwaarden schiepen een klimaat waarin men bereid was geld in te leggen om de Surinaamse planters te ondersteunen.

Als de praktijk van de negotiaties vergeleken wordt met hoe de negotiaties in theorie beoogd waren te verlopen zijn behoorlijke verschillen zichtbaar. Het meest opvallende verschil is dat het aflossen van de negotiaties veel langer in beslag nam dan in theorie gepland was. Op de negotiatie van Anna's Zorg na, waren de meeste negotiaties van Hudig in de jaren '20 van de negentiende eeuw nog niet afgelost. Weinig geldschieters hebben het volledige bedrag wat zij ingelegd hadden volledig met rente geretourneerd gezien. In dit onderzoek is uitgezocht of dit te wijten was aan de manier waarop het negotiatiesysteem functioneerde of dat dit door externe factoren werd veroorzaakt.

In het eerste hoofdstuk is nader onderzoek verricht naar de interne factoren en in het tweede hoofdstuk stonden de externe factoren die van invloed waren op de negotiatiehandel centraal. De inhoud van het negotiatiecontract werd getoetst aan het praktisch verloop. De constructie van de negotiatie was gebaseerd op prisaties die werden verricht door de koloniale overheid. Deze prisaties waren niet altijd waardevast doordat het tropische landbouwareaal en de slavenmacht werden meegerekend in de prijsbepaling. Deze beide facetten waren afhankelijk van prijswisselingen, waardoor de productiewaarde van de plantage niet gelijk was aan het productieniveau. Het kwam voor dat de plantage in waarde overschat werd. Dit vormde geen solide basis voor de negotiaties, waar veel geld en veel verschillende personen in betrokken raakten.

Het systeem van consignatie was een tweede interne factor in de negotiatie die voor problemen kon zorgen. Uit het verloop van Hudig's negotiaties bleek dat dit systeem verstikkend werkte. De concurrentie werd ondermijnd en doordat producten altijd op dezelfde plaats verkocht moesten worden, kon niet altijd de beste prijs verkregen worden. Zeker in tijden van oorlog zorgde het systeem van consignatie in combinatie met mercantilistische maatregelen van andere West-Europese mogendheden voor een stokkende geld- en goederenstroom in de negotiaties. Daarnaast verdiende Hudig veel geld met dit consignatie-systeem en waren planters

veel geld kwijt aan de commissie de Hudig rekende voor op- en overslag van de tropische landbouwproducten.

De commissarissen speelden een aparte rol binnen Hudig's negotiaties. Een aantal keer hebben zij ingegrepen in de bedrijfsvoering. De commissarissen worden niet genoemd op de obligatiepapieren, maar kregen dus wel een belangrijke rol toebedeeld. Zij kwamen op voor de belangen van de geldschietters en trokken bij Hudig regelmatig aan de spreekwoordelijke bel. Zij hebben uiteindelijk een positief effect gehad op de afbetaling van de negotiaties en het financiële leed voor de geldschietters iets kunnen verzachten. Desalniettemin hebben zij de vertraging van de uitbetalingen niet kunnen voorkomen.

Voor de externe factoren is in het tweede hoofdstuk een indeling gemaakt in lokale, nationale en internationale invloeden. De Rotterdamse economie draaide voor een groot deel op de vraag uit het Rijnland, omdat het als doorvoerhaven functioneerde. De Nederlandse suikerhandel en suikerindustrie kregen in de tweede helft van de achttiende eeuw te maken met een steeds sterker wordende concurrentie van de Franse suiker en suikerindustrie. Het consignatiestelsel belemmerde de verkoop van suiker, waardoor de concurrentie niet volledig was. Van der Voort, de belangrijkste auteur op het gebied van negotiaties, heeft de Franse suikerconcurrentie aangewezen als belangrijkste oorzaak voor het mislukken van de Nederlandse negotiaties. Piet Emmer wijst de economische crisis in 1772 en 1773 aan als hoofdoorzaak. Uit dit onderzoek is gebleken dat niet één belangrijkste oorzaak aan te wijzen is. Deze oorzaken worden uiteraard wel meegenomen in mijn argumentatie, maar de accenten worden elders gelegd.

In de achttiende-eeuwse debatten worden andere oorzaken aangewezen voor de slechte afloop van veel negotiaties. Zo kreeg de droogte in Suriname van 1769 een grote rol toebedeeld. Nog maar net hersteld van de droogte, braken in de eerste helft van de jaren '70 guerrilla-aanvallen van marrons uit. Planters werden verplicht gesteld slaven naar Paramaribo te sturen om mee te vechten in de strijd tegen de weglopers. Daarnaast moesten ze hoge belastingen betalen om de strijd te financieren. Tot overmaat van ramp was er aan het eind van de jaren '70 een tekort aan aangevoerde slaven in Suriname, waardoor de prijs van de slaven enorm steeg. Het absentisme, in de moderne literatuur aangeduid als zeer kenmerkend voor de plantage-economie van Suriname, lijkt op basis van dit onderzoek van weinig invloed te zijn geweest op de negotiaties.

In de Republiek braken achtereenvolgens in 1763 en 1772-1773 economische crises uit die de verkoop van de tropische landbouwproducten verder bemoeilijkten. De crisis van de jaren '60 kwam tot uiting in de weinige negotiaties die in die tijd werden afgesloten door

Ferrand Whaley Hudig. De crisis van de jaren '70 leek niet veel invloed te hebben gehad op Hudig's negotiaties, in tegenstelling tot wat de wetenschappelijke literatuur doet voorkomen. In de laatste twee decennia van de achttiende eeuw werden de negotiaties bemoeilijkt door de Vierde Engelse Oorlog en de Napoleontische oorlogen. Ondanks de publieke debatten die in de jaren '80 van de achttiende eeuw plaatsvonden, ontstonden weinig concrete oplossingen voor de problemen van de negotiaties.

De rol van de geldschieters is ook betrokken in het onderzoek rondom de negotiaties. Dankzij deze obligatiehouders konden de negotiaties worden opgezet. Uit dit onderzoek blijkt dat de geldschieters uit de hogere stedelijke inkomensgroep afkomstig waren. Opvallend was dat Hudig's geldschieters uit een grote groep vrouwen bestond. Hudig zelf was ook uit de hogere inkomensgroep afkomstig. Het lijkt erop dat hij zijn persoonlijke netwerk heeft aangesproken voor het vinden van obligatiehouders. Veel directe familieleden en vrienden van Ferrand Whaley Hudig investeerden in de negotiaties. Vervolgens werd dit netwerk groter doordat de kennissen van Hudig hun eigen familie- en vriendenkring aanspraken, dit verklaard waarom veel families tegelijk investeerden in de negotiaties.

Aan geldschieters was geen gebrek, zelfs in de late jaren '70 lukte het Hudig nog nieuwe negotiaties op te zetten. Dit is des te opmerkelijker omdat toen al lang en breed duidelijk was dat verschillende andere negotiaties niet volledig uitbetaald werden. Nader onderzoek naar de geldschieters zal moeten uitwijzen waarom zij tegen beter weten in bleven investeren in de negotiaties. Op basis van dit onderzoek waren de geldschieters mensen die het geld ogenschijnlijk konden missen en dus uit de hogere beroepsgroepen afkomstig waren. Zij bleven in de negotiaties investeren, omdat er geen tot weinig andere investeringsopties waren.

Ferrand Whaley Hudig was een harde zakenman. Van tijd tot tijd maakte hij pas op de plaats na te hebben geluisterd naar de commissarissen van de negotiaties. Hij was een opportunist die kansen op winst om wist te zetten in harde guldens. In de inleiding van dit onderzoek werd gezinspeeld op een mogelijk negatief verhaal. Ferrand Whaley Hudig was persoonlijk verantwoordelijk voor een positieve twist aan dit negatieve verhaal. Hij is zeer zeker rijk geworden door de negotiaties en zijn andere zaken. Dit betekent dat de negotiatiefondsen van Hudig niet volledig kansloos waren. Het is daarnaast ook de reden dat de negotiaties zo lang hebben kunnen voortduren; het was voor Hudig een winstgevend bedrijf.

Hudig was een drukbezet sociaal persoon die een groot netwerk aan obligatiehouders om zich heen wist te verzamelen. Van tijd tot tijd wist hij zichzelf te verdiepen in hobby's zoals wetenschap en zeilen. Hij beloofde gouden bergen aan zowel de geldschieters als de Surinaamse planters, maar kon deze belofte vooral voor zichzelf waarmaken. Na omzwervingen van

historici in hun zoektocht naar de oorzaken van het falende negotiatiesysteem, wijst dit onderzoek uit dat men in de achttiende eeuw al doorhad wat hieraan ten grondslag lag. Door een combinatie van interne- en externe factoren kon het tropische avontuur dat Hudig met het geld van derden was aangegaan niet vervolledigd worden. Zoals achttiende-eeuwers al eens concludeerden over de negotiaties: men beloofde en volbracht niet.

Geraadpleegde archieven

Nationaal Archief (NA)

1.05.03, Sociëteit van Suriname

inv.nr. 509, verslag over de toestand van de kolonie Suriname door C. Graafland en A. Gootenaar, 30-4-1778.

Gemeentearchief Rotterdam (GAR)

68 Firma Coopstad en Rochussen (Hudig) / Ferrand Whaley

Inv.nr. 12, Instructie voor kapitein Jan de Moor voor het vervoeren van slaven namens Coopstad & Rochussen 04-09-1750

162, Stukken betreffende de moeilijke financiële positie der plantages en de pogingen tot verlichting, ongeveer 1765-1788

163, Brief over de oorzaken en oplossingen van de vervallen slavenhandel, schrijver onbekend, ongedateerd

174, Acte van willige condemnatie voor een hypotheek van f. 12.000 op Roosenburg en Mon Bijoux, 15-02-1760

175, Register van obligaties Roosenburg en Mon Bijoux 07-08-1760

187, Receptissen of voorlopige obligaties op de hypothecaire lening van f.156.000 van 22-8-1766

188, Losse obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux 07-09-1767

206, Obligaties onderdeel van de negotiatie van f. 20.000 op Roosenburg en Mon Bijoux 21-08-1777

295, Acte van taxatie Somerszorg 10-10-1764

301, Prisiatie van plantage Somerszorg 13-10-1766, 20-3-1769, 2-1-1775 en 9/10/11-2-1778

303, Register van obligaties op Somerszorg 01-06-1767

310, Register van obligaties op Somerszorg 01-06-1769

370, Register van obligaties plantage Anna's Zorg 01-03-1765

422, Taxatie Janslust en Block en Bosch 28-8-1765

433, Taxatie Janslust en Block en Bosch 10-03-1765

431, Obligaties op Janslust en Block en Bosch 09-04-1766

480, Obligaties op Nieuw Hazard en Afgelegen 01-11-1768

491, Register van obligaties in een hypothecaire lening op Nieuw Hazard ten laste van Dirk van der Meij 1-11-1775

525, Register van obligaties op La Confiance 01-08-1776

589, Register van obligaties op Bijgelegen 01-05-1774

68a Coopstad en Rochussen (Hudig) aanvulling

Doos I HV1182, Plan van negotiatie op niet genoemde plantage 06-04-1767

Doos II HV1223, Plan van negotiatie op plantage Duuringe 12-06-1770

Doos III HV1174, Authorisatie van geïnteresseerdens op heeren commissarissen, 25-03-1776

Doos IV HV1293, Conventie van geïnteresseerden in een negotiatie op de plantage Driesveld 31-07-1777

Doos VI HV918, ongedateerd

412.01 Famlie Hudig

Inv.nr. 50, Brieven van Hendrik Hudig aan Ferrand Whaley Hudig 28-02-1780, 11-10-1781, 23-02-1782

51, Dagboek Ferrand Whaley Hudig 1-5-1765 tot 31-12-1768

49, Brief van Jan Hudig aan mijnheer en mejuffrouw zeer geëerde papa en mama, 14-04-1778 en 16-07-1785

Geraadpleegde literatuur

- Aert, L., van, 'The legal possibilities of Antwerp widows in the late sixteenth century', in: *The History of the Family* 12:04, 2007, 282-295
- Bonke, H., *De kleyne mast van de Hollandse coopsteden. Stadsontwikkeling in Rotterdam 1572-1795* (Amsterdam 1996)
- Doel, W., van den, *Zo ver de wereld strekt. De geschiedenis van Nederland overzee vanaf 1800* (Amsterdam 2011)
- Dragtenstein, F., *Alles voor de vrede, de brieven van Boston Band tussen 1757 en 1763* (Amsterdam 2009)
- Emmer, P.C., 'Capitalism mistaken? The economic decline of Surinam and the plantation loans 1773-1850. A rehabilitation', in: *Itinerario* jaargang XX, 1996 nummer 1, 11-18
- Emmer, P.C., 'Het zwarte gat: investeren in Suriname. De West-Indische plantageleningen 1751-1774', in: *In het verleden behaalde resultaten* (Amsterdam 2002), 103-121
- Emmer, P.C. en Gommans, J., *Rijk aan de rand van de wereld: De geschiedenis van Nederland overzee, 1600-1800* (Amsterdam 2012)
- Flinkenflögel, W., *Nederlandse slavenhandel 1621-1803* (Utrecht/Antwerpen 1994)
- Habermehl, N., *J.C. van der Hoop 1742-1825, marinebestuurder voor stadhouder Willem V en koning Willem I* (Amsterdam 2000)
- Hudig, J., *De West-Indische zaken van Ferrand Whaley Hudig 1759-1797* (Amsterdam 1922)
- Hudig, J., *Familie Hudig* (Amsterdam 1923)
- Ietswaart, M., *Reize naar Surinamen. Dagboek van John Gabriël Stedman 1772-1777* (Zutphen 2014)
- Kikkert, J.K., *De val van de Republiek* (Soesterberg 2011)
- Laar, P. van de, 'Rotterdam, de koopstad en de VOC', in: M. van der Heijden en P. van de Laar, *Rotterdamers en de VOC, handelscompagnie, stad en burgers 1600-1800* (Amsterdam 2002)
- H.E. Lamur, 'The impact of Maroon wars on population policy during slavery in Suriname', in: *The journal of Caribbean history*, jaargang 23, 1989, 1-27
- Looijesteijn, H., 'Funding and founding private charities: Leiden almshouses and their founders, 1450-1800', in: *Continuity and Change*, 27:02, 2012
- Nijs, T., de, *In Veilige Haven. Het familieleven van de Rotterdamse gegoede burgerij 1815-1890* (Nijmegen 2001)
- Oostindie, G.J., *Roosenburg en Mon Bijou, twee Surinaamse plantages 1720-1870* (Leiden 1989)

- Palmen, E. *Kaat Mossel, helleveeg van Rotterdam. Volk en verlichting in de achttiende eeuw* (Amsterdam 2009)
- Postma, J., *The Dutch in the Atlantic slave trade 1600-1815* (Cambridge 1990)
- Ravesteijn, L.J.C.J., van *Rotterdam tot het einde van de achttiende eeuw, de ontwikkeling der stad* (Rotterdam 1933)
- Schama, S., *Patriots and Liberators, Revolution in the Netherlands, 1780-1813* (New York 1977)
- Schiltkamp, J.A., en Smidt, J.Th., de, *West Indisch plakaatboek: plakaten, ordonnantiën en andere wetten, uitgevaardigd in Suriname 1767-1816* (Amsterdam 1973)
- Schmidt, A., 'Survival strategies of widows and their families in early modern Holland, 1580-1750', in: *The History of the Family*, 12:4, 2007
- Schoor, A., van der, *Stad in aanwas. Geschiedenis van Rotterdam tot 1813* (Zwolle 1999)
- Schutte, G.J. *De Nederlandse Patriotten en de koloniën. Een onderzoek naar hun denkbeelden en optreden 1770-1800* (Utrecht 1974)
- Stipriaan, A. van, *Surinaams contrast, Roofbouw en overleven in een Caraïbische plantagekolonie 1750-1863* (Leiden 1993)
- Visser, C. *Verkeersindustrieën te Rotterdam in de tweede helft der achttiende eeuw* (Rotterdam 1927)
- Voort, J.P., van de, *De Westindische plantages van 1720 tot 1795, financiën en handel* (Eindhoven 1973)
- Vries, J., de, en Woude, A., van der, *Nederland 1500-1815* (Amsterdam 1995)

Geraadpleegde websites

http://www.archiefploosvanamstel.nl/index_bestanden/Page1102.html

geraadpleegd op 22-10-2014

<https://bukubooks.wordpress.com/tag/slavery/page/2/>

geraadpleegd op 4-4-2015

http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Ferrand+whaley+Hudig&coll=ddd&facets%5Bperiode%5D%5B%5D=0%7C18e_eeuw%7C&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Regionaal%7Clokaal&facets%5Btype%5D%5B%5D=advertentie&page=2&identifier=ddd%3A010729895%3Ampg21%3Aa0008&resultsidentifier=ddd%3A010729895%3Ampg21%3Aa0008

Geraadpleegd op 01-04-2015

<http://www.edward-wells.nl/catalogus/index.php?categoryID=2&productID=2675>

geraadpleegd op 05-04-2015

<http://www.hudigveder.nl/page/history>

geraadpleegd op 4-4-2015

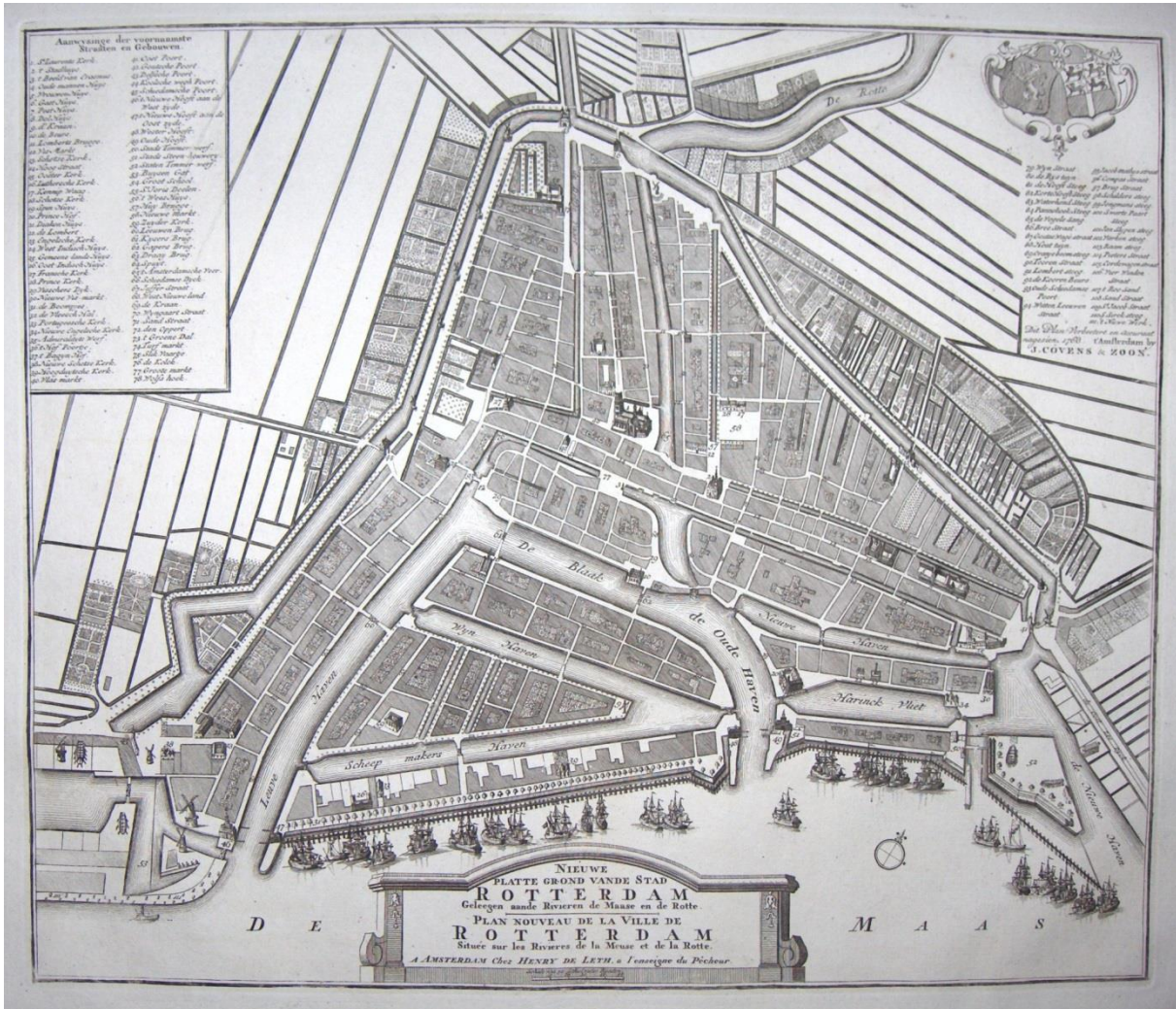
<http://www.slavevoyages.org/tast/database/search.faces>

geraadpleegd op 05-04-2015

Bijlagen

Bijlage 1 Afbeeldingen en kaarten

Kaart van Rotterdam 1768

Bron: <http://www.edward-wells.nl/catalogus/index.php?categoryID=2&productID=2675>

Geraadpleegd op 05-04-2015.

Kaart van Suriname 1802

Bron: <https://bukubooks.wordpress.com/tag/slavery/page/2/> geraadpleegd op 4-4-'15.

Afbeelding van Ferrand Whaley Hudig

Bron: GAR, archiefnr. 412.01, Fam. Hudig, inv.nr. 769, Afbeelding van Ferrand Whaley Hudig, ongedateerd.

Bijlage 2 Taxatie Somerszorg

Extract uyt een Authentique prisatien van de plantage Zomerzorg aankomende debt. Philip Carel Somers indato 12 apr 1764. Geinventariseerd en gepriseerd door den wel edele heer Jean Ferrand en den Weledel manhafige heer N.O. Pelichet.

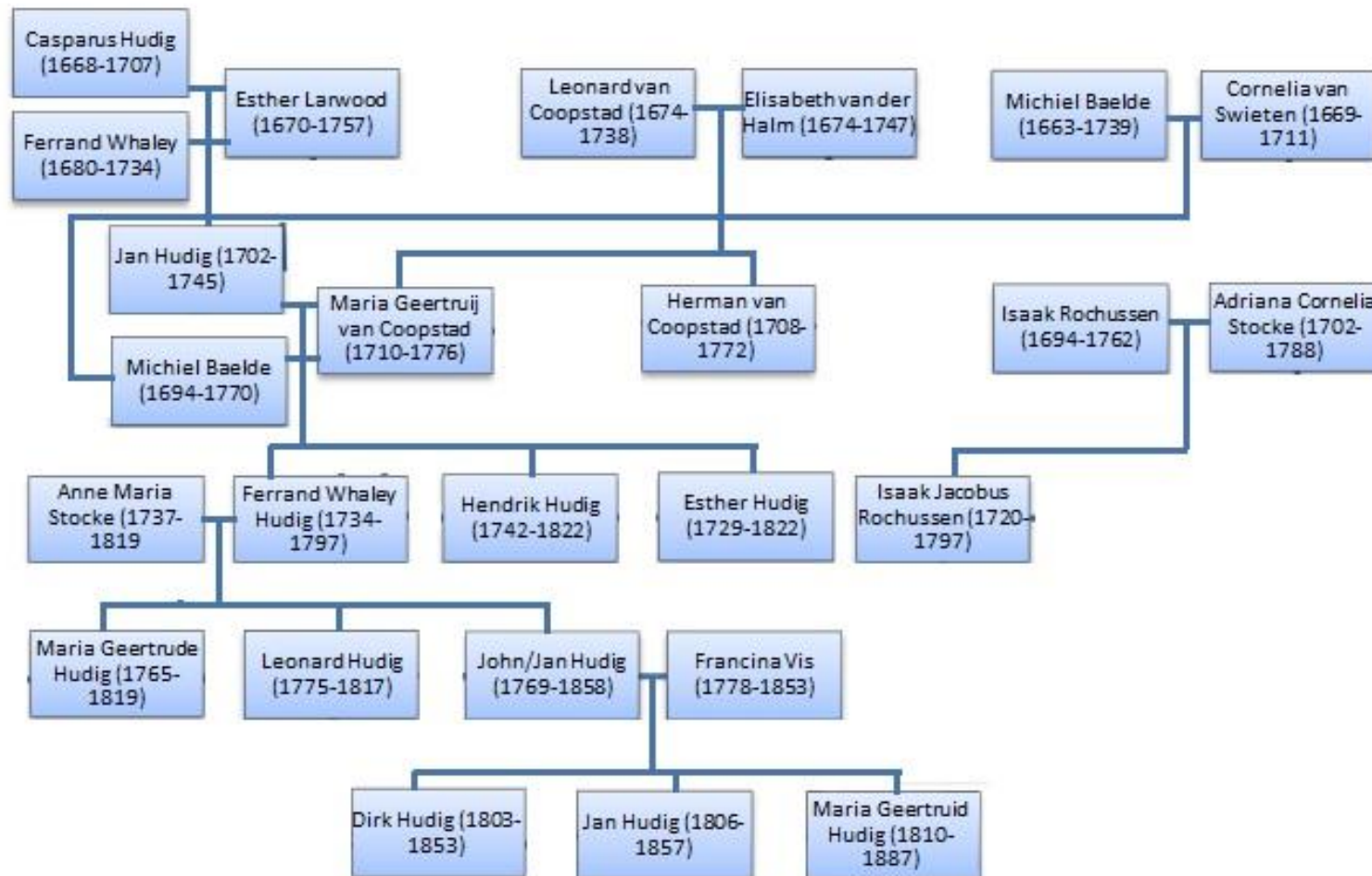
De Generaale gront	500 akkers			f.17.000	
1. Den stuk	20 akkers	8316 koffyboomen	oud 8 jr	10.810,16	
2. Een dito	20 dito	8316 dito	6 dito	12.058,4	
3. Een dito	12 dito	4720 dito met banannen	6 dito	5.428	
4. Een dito	13 dito	5395 dito	dito	4 dito	5.395
5. Een dito	[?] dito	12.450 dito	dito	2 jr 10/m	11.205
6. Een dito	20 dito	8316 dito	dito	ca ½ jare	4.989,12
7. Een dito	20 dito	8316 dito	dito & Tayes	2/m	3406,8
Op de generale paden	1400			1400	
5 akkers met cassave de helft rijp de andere ½ oud 2/m				250	
Ont 10.000 koffy plantsoenen				250	
25 Mans slaaven				f. 12.900	
28 Wijven				14.015	
2 jongens				480	
6 meysjes				1.450	
De slaven met hunne dagelij-					
se gereedschappen [?] als	200				
meede van yzere potten					

Dat alles met de gebouwen is gepriseerd op een somma van f. 126.188 Holl.

Het origineel hiervan aan de Heer Somers toegezonden den 10 okt 1764

Bron: GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 295, acte van taxatie Somerszorg 10-10-1764.

Bijlage 3 Stamboom Familie Hudig

Bron: Hudig, *Familie Hudig*, 13-49 en 62-79.

Bijlage 4 Lijst van obligatiehouders

In de tabel wordt aangegeven wat de naam van de geldschieder is en hoeveel hij of zij investeert in de negotiatie(s). Bedragen zijn in gulden.

Betekenis van de kleuren die gebruikt worden in de onderstaande tabel:

Groen: Geldschieders die op meerdere plantages obligeren

Blauw: Geldschieders die meerdere keren op één dezelfde plantage obligeren

Grijs: Geldschieders die één keer op één plantage obligeren

Naam Obligatiehouder	Roosen- burg en Mon Bijoux 1760	Anna's Zorg 1765	Janslust en Block & Bosch 1767	Somers- zorg en Duuringen 1767	Roosen- burg en Mon Bijoux 1767	Nieuw Hazard en Af- gelegen 1768	Somers- zorg 1769	Duuringen 1770	Bijgelegen 1774	Nieuw Hazard en Af- gelegen 1775	La Confiance 1776
Aa, Jusua van der		4.000	3.000	3.000			3.000				
Andel, Gerard van	2.000		3.000	3.000	3.000		2.000	1.000		3.000	
Baelde, Hendrik	8.000	4.000	2.000	7.000	11.000	2.000	7.000	9.000		2.000	2.000
Baelde, Michiel	20.000	2.000	2.000	3.000	10.000		3.000	3.000			
Balen, Judith					1.000						
Bakker, E. A. huisvrouw (later weduwe) van Bisdom	2.000		1.000		1.000						
Beeftingh, Pieter, van				4.000			4.000				
Beeftingh, Hendrik, van											1.000
Beeldemaker, Emmerentia	1.000										

Beeldemaker, Francois		4.000	5.000							
Beer, Leonardus den							3.000			
Beer, Martin den, Raad in de vroedschap en Burgermeester Schiedam						1.000			1.000	
Beer, Wilhelmina Carolina den, geboren Pielat		1.000		2.000			2.000			
Berckel, Engelbert van		4.000								
Berckel, Petronella Geertruijd van Douariere van der Mandere										2.000
Berg, Catharina en Barbera van den								1.000		
Berg, Engelina van den, weduwe De Heer Joh. Tenix		2.000								
Berg, Johanna van den, weduwe Gregorius Mees		2.000	1.000	1.000			1.000			
Berkman, Adriana									500	
Beudt, Elisabeth, weduwe van Jan Albert Pichot							1.000			
Beurs de Concordia, Weduwe				1.000			1.000			
Bisdom, Rudolph Wijckerheld			3.000							

Blankenbijn, Hendrik								2.000			
Blankenbijn, Matheus				2.000			2.000	2.000			
Bock, Geertrij, wed. Henricus van Dobben		3.000	1.000								
Bosschaert, Jacoba, weduwe van Jan van der Heim							3.000				
Boogaart van Alblasterdam, H. Nic. M.				3.000	7.000		3.000				1.000
Boogaert, Adriana Jacoba									1.000		
Brakel, Gerrit van (zie weduwe Lijdia van Dobben)			2.000								
Breugels, Pieter					10.000						
Brouwer, Sirag						1000				1.000	
Bude, Christoffel en vrouwe Nalida de Greve			1.000								
Bulderen, Carolina Jacoba van, geboren de Lille	1.000	1.000	4.000		6.000		1.000				
Bulderen, Johanna Jacoba van		2.000									
Bulderen, Hendrik van		3.000									
Bulderen, Magdalena van		4.000						1.000			
Burger, Jan Hendrik van			1.000					1.000			

Burgh?, Daniel de								1.000		
Burgh, Hijbertt van der			1.000							
Burght, Adrianus van der									1.000	
Buscher, Theod(or) Christ(iaan)					3.000		1.000			
Coopstadt, Maria Geertruid van, weduwe van Michiel Baelde									2.000	2.000
Corbeau, Pieter						2.000			2.000	
Criellaart, Adrianus				3.000			3.000			
Dam, Dirck van						2.000				
Dam, Paulus Jacob van									3.000	
Denik, Gerard Daniel	1.000		1.000		1.000					
Dijk, Baarsje van		500								
Dobben, Lijdia van, weduwe Gerrit van Brakel				2.000	2.000		2.000	2.000		
Doodewaart, Pieter van						2.000				
Doorn, Dirkje van	1.000				1.000					
Driel, Gerrit van						1.000			1.000	
Dussen, Nicolaas van der, heer van Oostbarendregt			2.000							
Ellinckhuijzen, Gerard		3.000	3.000							
Emilius, Maria, wed. H.	1.000									

Rammelman											
Erbervelt, Abram	2.000			2.000	1.000	2.000	2.000			2.000	
Erbervelt, Wilhelmina Anthonia		4.000	2.000								
Esbeek, Martinus					2.000						
Esser, N. Deweduwe	1.000										
Everaars, Elisabeth, weduwe Leendert Balbian					2.000						
Frescarode, Jean Theodore							2.000				
Gagesteijn, Maria		1.000									
Gevers, Abraham			2.000								
Gevers, Paulus		2.000									
Gevers Deijnoot, A.		4.000									
Graaf, Pieter de		4.000	1.000								
Groenevelt, Gilles								7.000			
Gaubius , H. D.										2.000	
Hamel Scholtus der Hooge, Huijbert van Vrije Heerlijkheid Loo							6.000				
Harder, Arij den											2.000
Harmelen, Aert van				4.000			4.000				
Harris, Anna									1.000		
Harting, Pieter				1.000			1.000				

Heide, R. van der, wed. J. le Petit	2.000		1.000	2.000	1.000		1.000	2.000			
Heim, Adriana Catharina van der							2.000				
Helmont, Jac van ADVISEUR (geen eigen geld!)								9.000			
Hengst, Justus den			1.000								
Hennink, Jan	1.000	1.000			1.000						
Herman, Vrouwe Deweduwe Pieter	1.000										
Hersele, Jacob van								1.000			
Hoeff, Arij van der											1.000
Houven, Rombout van der						1.000	2.000			1.000	
Holle, Digues de la, wed. J. Denik	1.000										
Hoog, Johannes											1.000
Hoogvliet, Johannes weduwe van											4.000
Hoogwaard, Gerrit					1.000				1.000		
Hoogwerff, Abraham								14.000			
Hoop, Cornelis van der		10.000	4.000								
Hoppesteijn, Johan	5.000		2.000	2.000	4.000		2.000				4.000
Hoppesteijn, Samuel	5.000	4.000	2.000	2.000	4.000		2.000	4.000			
Houven, Rombout van der				2.000							
Hudig, Ferrand Whaley		5.000									

Hudig, Hendrik		2.000								1.000	1.000
Ijperen, Alexander van						2.000	2.000			2.000	2.000
Ijperen, Anna Maria van		1.000									
Ijzendoorn, Herman van (1775 weduwe van)						2.000				2.000	2.000
Jongh, Adrianus de				2.000	10.000		2.000				
Keijserswaart, Geertruid van											2.000
Kelekhoven, M S Van								1.000			
Knappert, Cornelis				1.000			1.000				
Knijn, Arij								1.000			2.000
Knijn, Jan				1.000	1.000		1.000	1.000			1.000
Knijn, Nicolaas				1.000	1.000		1.000	1.000			2.000
Kock, Cornelis de						1.000				1.000	
Kool, Cornelis							1.000				
Kool, Simon											1.000
Kuijper, Coenraed de		2.000					4.000				
Leeuwen, Geertje van						3.000			2.000		
Lienden, Grietje van	1.000	500			1.000						
Limburg, Engel van (zie weduwe Helena Venkel)			2.000								
Lille, Christiaan Everdus de						2.000	2.000			3.000	

Lille, Jacoba Carolina de, weduwe D.C. Pielat	2.000									
Mandere d'Ouwerkerk, Jacob van der			1.000							
Marelant, Abraham van									1.000	
Meerman, Everdina	1.000									
Meerten, Justin Cornelis van									1.000	
Mees, Adriaan		1.000	1.000	1.000			1.000			
Mees, Rudolf		1.000	1.000	1.000			1.000			
Meesing, Hendrik				2.000			2.000			
Meulenbeek, Rijnier								2.000		
Mey, Jacoba de, weduwe van Cornelis Mattheus van Schinne						1.000				
Mey, Joan de			2.000							
Mey, Pieter de			1.000							
Mickenschrijver, Johannes						2.000			2.000	
Mijer, Carel de								2.000		
Mispelblom Bijer, Jan Jacob				2.000	3.000		2.000			2.000
Moelaart, Johannis								1.000		
Molewater, Bastiaan	1.000				1.000		1.000			
Molewater, Isaak (en Magdalena)	1.000			2.000			1.000			

Motte, Dignes dela weduwe F. Denick				1.000			2.000			
Nahuijs, Maria Geertruijd, geboren Baelde									1.000	
Nierhoff, Jan, de weduwe					4.000					
Nolthenius, Hendrik Willem, de weduwe			2.000							
Normandie, Joh. Anth. De			2.000	1.000			1.000	2.000		
Overschie, Adam	2.000				1.000					
Paauw, Dionisius					20.000		10.000			
Palst, Arnold Jacob Hendrik Maurits van		1.000								
Patijn, Maria			1.000							
Pels, Jan						1.000	5.000		1.000	
Pelt, Margaretha, weduwe Jan de Swaan			1.000							
Persoons, F. A.							2.000			
Ravesteijn, M A van		2.000								
Reverhorst, Hermanus van							3.000			1.000
Rhijn, Maria van										1.000
Riel, Agnieta Catharina van,				2.000			2.000		1.000	

geboren Le Petit										
Riel, Olivier van, Wm zoon	3.000			4.000	3.000		4.000			
Rijkevorstel, Emmerenta, weduwe de heer Jan Virulij	9.000									
Rochussen, Isaac	6.000									
Rossum, Marcus van							1.000			
Rooijen, Gijsbert van				3.000			3.000			
Saubrug, H.D.						2.000				
Schas, Frans	9.000									
Schim, Emerentia, huisvrouw van Pieter van Doodewaart						2.000			2.000	
Schrijver, Johannes Micken					3.000					
Schumarcher, Johannes					1.000				1.000	
Slecht, Lydia, weduwe den Heere Jacobus van Rijkevorstel	4.000									
Sluijs, Willem van der	1.000	2.000		1.000	1.000		1.000	1.000		
Smidt, Barbara		1.000								
Snellen, Anna			1.000		1.000	1.000			1.000	1.000
Snellen, Anna Maria			1.000		1.000	2.000			2.000	
Snellen, Cornelia Catharina					1.000	1.000			1.000	
Snellen, C. T.								500		

Snellen, Elisabeth										1.000
Snellen, Hendrik			4.000		3.000					
Snellen, Jan						3.000		500	2.000	
Snellen, Magareta Cornelia								500		
Snellen, Susanna Bartha			1.000		2.000					1.000
Staal, Maria Johanna van der weduwe Pieter Baalde			1.000							
Steen, D. vd							6.000			
Sterkstadt, Nicolaas						1.000		500	1.000	
Stocke, A., weduwe Rochussen					5.000					
Stocke, Leonardus		1.000				1.000			1.000	
Superville, M.M. de, geboren Le Cointe							2.000			
Swieten, Adriaan van		2.000		3.000			3.000			2.000
Swieten, Pieter van				2.000			2.000			
Swieten, Willem Henrik van				2.000		1.000	2.000			1.000
Tente, Catharina			1.000							
Timmerman, Petronella Johanna de, weduwe M. Abraham Havercamp				4.000			4.000			
Top, W. P. C.		4.000								

Triest, Willem van				1.000			1.000			
Tueren, Joseph van		2.000					1.000		4x500	
Valck, Johannes de										4.000
Venkel, Helena, weduwe van Engel van Limburg				2.000			2.000		4.000	
Verlek, Aletta, wed. Jan van Wijk		1.000								
Vermeulen, Jan Frans										2.000
Verspijck, Arent, de weduwe			2.000							
Verstolk, Johan Junior			3.000	4.000			4.000			
Vink, Anna, wed. van Bernard Martin Roos	2.000					2.000				
Vinck, Petrus				1.000			1.000			
Virulij, Michiel			4.000	3.000	2.000		3.000			
Vries, Jan de		2.000							1.000	
Wallen, Hendrik van der				1.000			1.000			
Wartla, Johannis Jobszoon		1.000								
Zeeuw, Maria Jans, weduwe Pieter van Tol						2.000				
Zuijlen van Nijeveldt, Arnout van			5.000							

Bronnen: GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 175, register van obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux 07-08-1760.

GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 370, register van obligaties op Anna's Zorg 01-03-1765.

Bronnen: GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 431, obligaties op Janslust en Block & Bosch 09-04-1766.
GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 303, register van obligaties op Somerszorg en Duringen 01-06-1767.
GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 187, obligaties op Roosenburg en Mon Bijoux 22-08-1766.
GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 480, obligaties op Nieuw Hazard en Afgelegen 01-11-1768.
GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 310, register van obligaties op Somerszorg 01-06-1769.
GAR, archiefnr. 68a, C&R aanvulling, Doos II, HV1223, obligaties op Duringen 01-06-1770.
GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 589, register van obligaties op Bijgelegen 01-05-1774.
GAR, archiefnr. 68, C&R, inv.nr. 491, register van obligaties op Nieuw Hazard en Afgelegen 01-11-1775.

Bijlage 5 Lijst van rente uitkeringen

X = volledig percentage rente uitgekeerd

\ = half percentage rente uitgekeerd

Jaar/ plantage	Roosenburg en Mon Bijoux 1760	Anna's Zorg 1765	Somerszorg & Duuringen 1757	Roosenburg en Mon Bijoux 1767	Nieuw Hazard & Afgelegen 1768	Somerzorg 1769	Driesveld & Bijgelegen 1772	Bijgelegen 1774	Nieuw Hazard & Afgelegen 1775
1760	X								
1761	X								
1762	X								
1763	X								
1764	X								
1765	X								
1766	X	X							
1767	X	X							
1768		X	X	X					
1769		X	X	X	X				
1770		X		X	X	X			
1771		X		X	X	X			
1772		X		X	X	X			
1773		X		X	X	X	X		

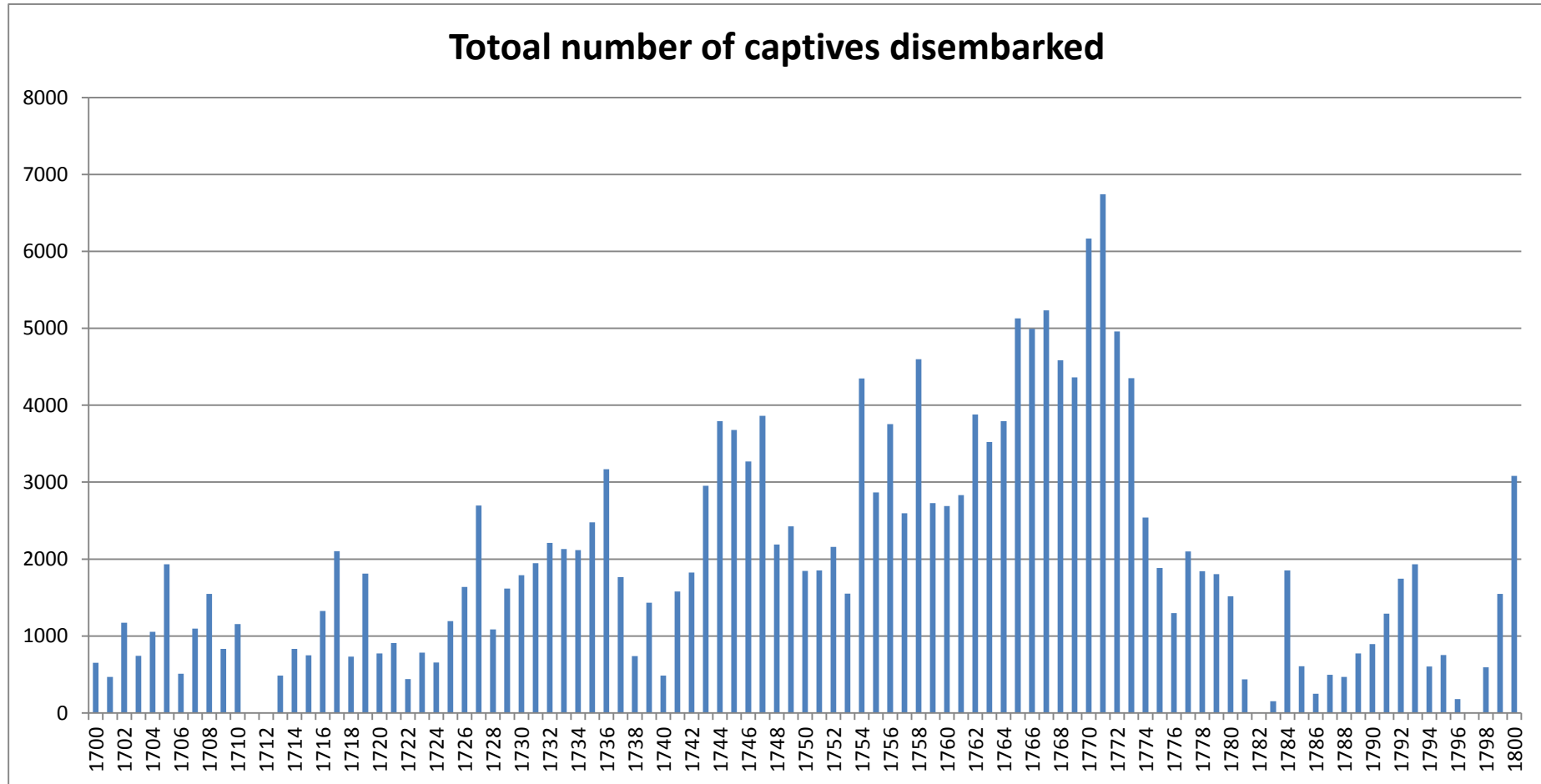
1774		X		X	X	X	X		
1775		X		X	X	X	X	X	
1776		X				X		X	X
1777		X		XX		X			
1778		X		X					
1779		X		X		X	////		//
1780		X		X		\	\		\
1781		X					\		
1782									\
1783		X					\		\
1784		X				\	\		//
1785		X					\	////	
1786		X		XX		\	\		\
1787		X		XX			\		
1788		X		X			\		\
1789		X		XX		\	//		
1790		X		XXX			//		\
1791		X		X		//			
1792		X		X		\	//		X
1793		X		X		\			
1794		X		X					

1795		X		X			\		
1796		X		X					
1797		X							
1798		X							
1799				XXX					
1800									
1801				X			//		
1802				X			\		
1803				X					
1804		XXXXXX							
1805									
1806									
1807				X			\		
1808									
1809		XXXXXXX							
1810									
1811									
1812									
1813									
1814									
1815									

1816			XXXXXXXXXXXX		///	\		
1817								
1818			XXX		//////			
1819		X	X		\			
1820		XXXXX			//			
1821		X	XXX					
1822		X			\			
1823		XX	X		\			
1824			X					
1825			X					
1826			X					
1827			X					
1828			X					

Bijlage 6 Tabel slavenhandel

Aantal in Suriname aangevoerde slaven in de achttiende eeuw.

Bron: <http://www.slavevoyages.org/tast/database/search.faces>, geraadpleegd op 05-04-2015.